

WWW.STILUS.NL

M. MANILII

ASTRONOMICA,

IN HET NEDERLANDSCH VERTAALD

DOOR

Dr. J. VAN WAGENINGEN,
hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

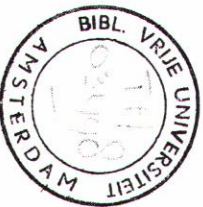
BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
v/h E. J. BRILL, LEIDEN
1914.

VOORREDE.

Het was ongeveer zestig jaren vóór Christus' geboorte, dat Lucretius door zijn gedicht *de rerum natura* de Romeinen van hun geloof in goden en hun vrees voor den dood trachtte te verlossen. Van hoogen eerbied voor zijn leermeester Epicurus vervuld, vol bewondering en geestdrift voor diens wijsgeerig stelsel, begaafd met een bezieling en dichtelijke verbeelding, als wij zeldzaam in de Romeinsche poëzie aantreffen, schiep hij een gedicht over de leer der atomen, dat ons nog heden ten dage van het begin tot het einde vermag te boeien. In Lucretius hebben wij den tijdgenoot van Cicero voor ons, die het geloof zijner vaderen heeft vaarwel gezegd, met den gloed eener vaste overtuiging de leer van Epicurus verkondigt, het gansche heelal door deze denkt te verklaren en met eenige geringschatting op dezulken neerziet, die niet tevreden met hun aardsch bestaan, nog op een betere toekomst hun hoop gevestigd hebben. Doch deze materialist heeft ook zijn oogenblikken van twijfel. Niet alle 'religio' is voor hem uit den booze: hij kent ook een 'pietas', die hij hoogschat, en wanneer hij het groote wonder der natuur, de geboorte van mensch, dier en plant, gaat bezingen, dan is zijn atomenleer hem niet voldoende en roept hij Venus met deze woorden aan:

*nec sine te quicquam, dias in luminis oras
exoritur.*

Zeventig jaren later treedt een ander, niet minder begaafd dichter te Rome op, die als 't ware een antwoord wil geven op de uitdaging van den Epicureër. Het is Marcus Manilius, van wiens leven wij zoo goed als niets weten en wiens naam slechts in enkele handschriften, en dan nog

veelal verminkt, is overgeleverd. Toegerust met een — voor die tijden — groote kennis, vooral van astronomie en geographie, is hij toch door zijn diep religieus gevoel, dat zeker door de lezing van Posidonius' geschriften niet weinig versterkt is geworden, voor het oude geloof bewaard gebleven. Alle theorieën over het ontstaan der wereld zijn hem bekend, maar wanneer hij ze ons heeft opgesomd en vervolgens een schitterende beschrijving van den sterrenhemel gegeven heeft, luidt zijn slotwoord:

*idem semper erit, quoniam semper fuit idem.
non alium videre patres aliumve nepotes
aspicient: deus est qui non mutatur in aevum.*

Als Stoïcijn gelooft Manilius in een goddelijke rede, die het heelal bestuurt, en hij put zijn geloof uit de wereldorde. Daarbij is hij overtuigd, dat niets op aarde of aan den hemel zonder doel geschiedt en er tusschen de bewegingen der sterren en het lot der menschen een innig verband bestaat. Zoo wil hij dan door zijn gedicht, de *Astronomica*, de geheimen van den hemel voor het mensdom ontsluiten en het door de astronomie voeren tot de astrologie. Hij heeft evenwel zijn werk niet kunnen of niet willen voltooien. Wel vernemen wij van den invloed der vaste sterren op 's menschen lot, inzonderheid van de teekens der ecliptica, maar het deel, dat over de planeten zou handelen en telkens in het gedicht wordt angekondigd, zoeken wij tevergeefs. Wat hiervan de reden kan zijn, heb ik in de Prolegomena van mijn tekstuitgave¹⁾ uiteengezet.

Getuigen de beschrijvingen, die Manilius van den kosmos geeft, van groot dichtertelijk talent, ook daar waar hij astronomische of mathematische berekeningen zijn lezers in Latijnsche verzen moet voorleggen, toont hij zich een meester in

¹⁾ Deze uitgave, waarvan de tekst in hoofdzaak berust op drie handschriften (*Matritensis*, *Lipstensis* en *Gembacensis*) zal bij Teubner het licht zien, doch ten gevolge van de tijdsomstandigheden is het drukken tijdelijk gestaakt. De firma schrift mij hierover: „ich muss Ihnen zu meinem Bedauern mitteilen, dass es mir ausserorts der schwierigen politischen Verhältnisse im Augenblick nicht möglich ist, die Drucklegung weiter zu fördern. Ich bitte Sie freundlichst, den besondern Umständen Rechnung zu tragen und werde jedenfalls die Arbeiten wieder aufnehmen, so bald es die Verhältnisse gestatten.“ (19 Aug. 1914).

het hanteren der taal. Groot is de betekenis, die in de dagen van Augustus en Tiberius de astrologie bij de Romeinen heeft gehad, en niet te onderschatten de invloed, dien zij op Rome's literatuur heeft uitgeoefend. Daarom is het leerdicht van Manilius van zulk een groote waarde, niet slechts voor philologen, maar voor allen die in de beschavingsgeschiedenis der oudheid belang stellen. Tot nu toe is er in ons land weinig aan Manilius gedaan. Wolter gaf in een program van het Groningsch gymnasium een uitstekende verhandeling over de *Astronomica*, welke nu nog haar waarde heeft behouden. Ook nam hij enkele passages in zijn *Serta Romana* op, maar daarbij bleef het. Een Nederlandsche vertaling van Manilius' werk behoorde tot de desiderata, want interpretatie zonder vertaling is bij dezen dichter onvoldoende. Wie met de lectuur van Manilius aanvangt, wordt eenigszins door de moeielijkheid van het onderwerp en de dicte afgeschrikt, doch wie zich in het gedicht heeft ingelezen, betreurt de moeite niet, die hij zich getroost heeft, om tot de kern door te dringen. Bij mijn vertaling heb ik den oorspronkelijken tekst zooveel mogelijk zonder omschrijving weergegeven, dus anders dan Pingré in zijn Fransche vertaling heeft gedaan. Een enkele maal ben ik wat verder afgeweken en moest ik mij tevreden stellen met de gedachte van Manilius in eigen woorden uit te drukken. Toen eenmaal het geheel gereed was, is mijn collega, Dr. A. Kluver, zoo goed geweest, zijn oog over het Nederlandsch te laten gaan. Voor die moeite betuig ik hem hier mijn oprechten dank.

De tekst is met eenige teekeningen opgeluisterd, welke men meerendeels ook in de oudere uitgaven van Manilius vindt, terwijl bovendien twee kaartjes, een van den noordelijken en een van den zuidelijken sterrenhemel, aan deze vertaling zijn toegevoegd. Deze zijn door den heer A. Wijn-gaard, kalligraaf hier ter stede, naar een voorbeeld uit den atlas van v. Sydow geteekend, waarbij de sterrenbeelden, welke niet bij Manilius voorkomen, om het overzicht gemakkelijker te maken, zijn weggelaten. Op het kaartje van den noordelijken hemel is tevens door mijn collega, Dr. F. Schu h,

aangewezen, waar de noordpool ¹⁾ in 150 v. Chr. gelegen was, en bovendien de aequator voor dien tijd aangeduid. Tengevolge van de praecessie der nachteveningen viel toenmaals het voorjaarsnachtevingspunt γ γ 28° en het herfst-nachteveningspunt μ 28°. Wel heeft Manilius ten tijde van Augustus geleefd en zijn gedicht te Rome geschreven, maar waar hij getallen noemt, blijkt het, dat hij die uit zijn Griekse bronnen overneemt, welke zich bij Hipparchus aansluiten (waarnemingen op Rhodus, poolshoogte 36°, omstreeks het jaar 150 v. Chr.).

Hoewel Manilius waarschijnlijk geen hemelglobe gebruikt heeft, is het toch raadzaam, zelf er een te nemen, om hem te controleeren, en daarvan de polen, de as en den aequator te laten inrichten voor den tijd van Hipparchus. Dit laatste heeft mijn collega, Dr. J. C. Kapteyn, met zijn bekende welwillendheid voor mij gedaan en mij daardoor in staat gesteld, niet alleen Manilius, maar ook de Griekse astronomische en astrologische teksten beter te kunnen volgen.

Naast het bekende werk van Bouché—Leclercq, l'astrologie Grecque, heeft mij het helder geschreven boek van Franz Boll, Sphaera, groote diensten bewezen. Voor de overige literatuur over dit onderwerp verwijs ik naar het alphabetisch register in de prolegomena van mijn tekstuitgave.

Wellicht zal iemand vragen, waarom ik aan tekstuitgave en vertaling niet een Latijnschen commentaar heb toegevoegd. Het antwoord op deze vraag kan kort zijn: omdat ik noch voor Manilius noch voor mij zelve den tijd reeds gekomen acht, om daartoe over te gaan. Door de astrologische teksten, welke Cumont, Boll en Kroll publiceeren, wordt onze kennis der oude sterrenwielarij voortdurend verrijkt, maar nog is alles niet genoegzaam verwerkt, om het aan

¹⁾ Hipp. in Arati et Eudoxi Phaen. Comm. (ed. Manilius) I 4, 1: ἐπὶ γὰρ τοῦ πόλου οὐδὲ εἰς ἀστρον κέερα, ἀλλὰ κενὸς ἐστὶ τόπος, ὃ παρασκευαῖται τοῖς ἀστροπεί (α λ Drac. en β Ursi min.), καὶ ὅν τὸ σημεῖον τὸ κατὰ τὸν πόλον τετραγώνου ἐγγιστέρα στήλας περιέχει.

de interpretatie van Manilius dienstbaar te maken. Ook ben ik mij ten volle bewust van de groote moeilijkheid, aan het schrijven van een commentaar verbonden. Het betreft hier niet alleen de behandeling van de taal en de verklaring van den inhoud, maar ook het opsporen der bronnen en het onderzoek van de wijze, waarop deze door Manilius gebruikt zijn. Dus moet ik voorloopig de lezers van mijn vertaling nog naar de werken van Scaliger, Bentley, Breiter, Housman en Garrod verwijzen, doch met Manilius' woorden wil ik voor mijn verderen arbeid dezen wensch uitspreken:

*faveat magno fortuna labori,
annosa et molli contingat vita senecta.*

Groningen, 31 Augustus 1914.

J. VAN WAGENINGEN.

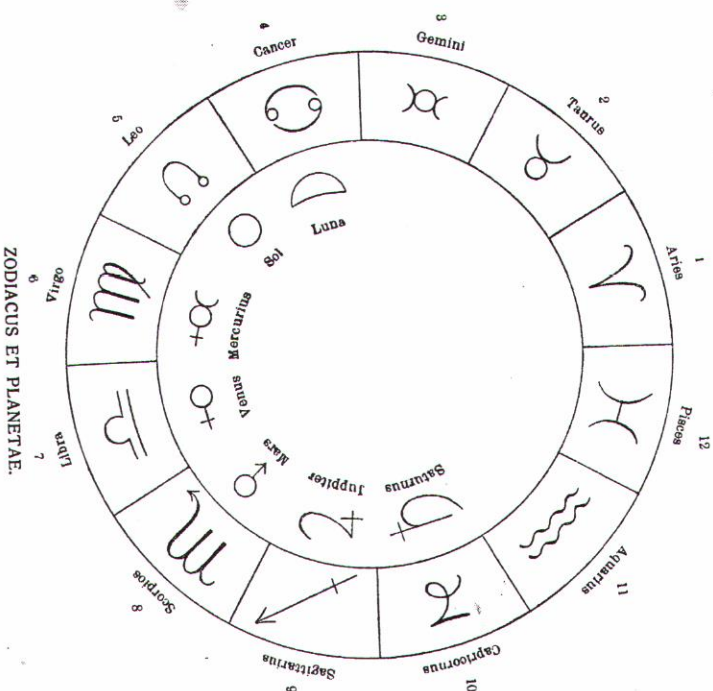
LIBER PRIMUS.

Een kunst van hooger oorsprong, — de sterren, de 1
kensters van het fatum, die afwisseling en verscheidenheid
brengen in het lot der menschen, door mijn lied uit de
aether op aarde te brengen (een werk van hemelsche wijs-
heid), — dat onderneem ik, en ik wil de eerste zijn, om door
mijn nieuwen zang den Helicon en de met groene kruin 5
wuiwende wouden te roeren, uit den vreemde mijn offer
brengend, < een gedicht > door geen van het voorgeslacht
gezongen. Dezen moed geeft *gij* mij, Caesar, vorst en vader
des vaderlands, die de aan uw verheven wetten gehoor-
zamende aarde bestiert en die zelf als god den hemel ver-
dient, welke uw vader is toegestaan: *gij* geeft mij moed en 10
kracht, om 'zooveel groots te bezingen. Reeds begunstigt de
hemel van meer nabij degenen, die hem onderzoeken, en
wenscht hij zijn in de aether verborgen schatten door het
lied te openbaren. Slechts in vrede is daarvoor de tijd.
Dies lust het mij door de lucht zelve te gaan en rond-
warende in den onmetelijken hemel te leven en de ster- 15
renbeelden en den tegengestelden loop der planeten te
leeren kennen. Maar dit alleen te weten is niet voldoende.
Sterker nog is mijn lust, om het hart zelf van den grooten
hemel door en door te kennen en te zien, in hoeverre deze
door zijn sterren de geboorte der levende wezens bestiert,
en < dit alles > onder Phoebe's begeleiding in maatrijke
taal te vertolken. Twee altaren lichten van het offer, door 20
mij ontstoken; tot twee tempels zend ik mijn beden op
in de barning van een dubbel gevaar, dat der poezie en
der wetenschap, en terwijl ik als zanger in vaste regelmaat
mijn lied zing, omruischt mij de hemel met zijn onmetelijk

Inleiding.

gewelf en laat ternaauwernood de ongebonden taal tot zijn sterrenbeelden toe.

- 25 Het eerst leerde de aarde, den hemel meer inwendig kennen door de gunst der hemelingen, want wie zou den Oorsprong der astronomie.

1, 3, 5, 7, 9, 11 signa masculina.	3, 6, 7, 11 'humanae species' (II 153).
2, 4, 6, 8, 10, 12 signa feminina.	3, 12 signa paria
	9, 10 signa biformia
	3, 6, 9, 12 signa duplicia
- (II 159—196).

hemel, door wien alles bestierd wordt, indien de goden hem verborgen hielden, listig zijn geheimen kunnen ontfutselen? Wie zou in zijn menschenhart zoo iets bestaan hebben, om tegen den wil der goden zelf een god te willen schijnen? Gij, Cyllenier, zijt de eerste die zoo groot mysterie geopenbaard hebt; door u kennen wij het inwendige des

hemels en zien wij de sterren haar banen bloot leggen hoog in den aether en beneden den horizon, < door u > kennen wij de planeten, gehoorzame in de ijle ruimte aan eigen wetten, en de namen en den loop der sterrenbeelden, hun gewicht en invloed; < dat hebt gij ons geopenbaard > opdat het aanzien des hemels verhevener zou zijn en niet 35 slechts het uiterlijk, maar ook de kracht zelve der dingen eerbied zou afdwingen, en de volkeren zouden beseffen, hoe de godheid oppermachtig is. De natuur verleende haar 40 krachten en ontsloot zich zelve, eerst zich verwaardigend de aandacht der koningen te wekken als van dezulken, die een standpunt het dichtst bij den hemel innemen; die onder de stralen der opgaande zon de wilde volken beschaafd hebben, welke de Euphrat doorsnijdt en de Nijl overstromt, daar waar de zon op haar baan terugkeert en 45 over de gebruinde stedelingen heenvliegt. Vervolgens werden de priesters, die gedurende alle eeuwen de tempels met offers vereerden en, gekozen om de geloften des volks te vervullen, de godheid door dienstbetoon aan zich verbonden, mannen die de aanwezigheid zelve der goddelijke macht tot reinheid van hart aanvuurde, door den god zelve tot de 50 kennis gods gebracht en openbaarde hij zich aan zijn dienaren. Dezen hebben de zoo verheven wetenschap in het leven geroepen en waren de eersten, die door hun kunst zagen, dat der menschen lot van de dwaalsterren afhangt. Immers doordat zij de lange eeuwenreeks tot een voorwerp van hun aanhoudende studie gemaakt hadden, wisten zij ieder tijdsmoment met de daaraan eigen gebeurtenis te merken: welke de dag van ieders geboorte en hoe zijn leven 55 geweest was, welken invloed ieder uur op de wetten van het lot uitoefent en hoe een kleine beweging < der sterren > oorzaak is van een groot verschil. Nadat men bij het terugkeeren van de planeten op eigen plaats, de gansche gedaante van den hemel had leeren kennen, en aan elken hemelstand zijn eigen macht volgens de vaste verordeningen 60 van het noodlot was toegewezen, heeft de ervaring door velerlei oefening een wetenschap tot stand gebracht, terwijl elk geval weer den weg wees < voor de toekomst >, en

heeft zij na lange bespiegeling ontdekt, dat de sterren volgens geheime wetten haar heerschappij voeren en de gansche hemel naar een eeuwig plan zich beweegt en door betrouwbare teekenen het onderscheid in de lotsbeschikkingen aanduidt.

Leven der prehistorische menschen.

Immers vóór deze < waarnemers opstonden >, was het leven zonder onderscheid onbeschaafd en miste < de mensch > het begrip der dingen, omdat hij slechts op het uiterlijk zijn aandacht vestigde; verbijsterd door het ongekende licht des hemels was hij in twijfel, nu eens treurend, als waren de sterren verloren gegaan, dan weer juichend, als waren zij herboren, en hij kon de redenen niet bevroeden van de afwisseling in de lengte der dagen en van den onzekeren tijd der nachten en de ongelijkheid der schaduwen, wanneer de zon < naar het zuiden > terugging of wanneer zij < het noorden > naderbij kwam. Ook had de schrandtheid nog geen kunsten en wetenschappen uitgevonden; de uitgestrekte aarde was onbebouwd en door onbeschaafde lieden bewoond.

75 Toen lag het goud begraven in het eenzaam gebergte, en de zee, < door > geen < riem > bewogen, had de nog onbekende wereldeelen < aan den mensch > onttrokken. Men waagde het niet, zijn leven aan de baren en zijn wenschen aan de winden toe te vertrouwen. Dat ieders kennis tot zijn eigen bestaan beperkt bleef, achtte men voldoende.

De historische tijd van het menschen.

Maar toen de tijd den geest der menschen gescherpt had en de arbeid den stervelingen in 's levens strijd het vernuft had geschonken en het lot een ieder noodzaakte voor eigen belang te waken, < toen > gingen de menschen om strijd hun geest in allerlei richtingen leiden, en al wat hun schrandtere ervaring door onderzoek gevonden had, gaven zij blijmoedig als vinding voor het algemeen welzijn ten beste. Toen ook aanvaardde de taal, die tot dusver barbaarsch geweest was, haar wetten; de woeste akkers werden bebouwd, om allerlei vruchten te dragen; rondzwerfend drong de schipper door in de zee met al haar verborgen gevaren, en bracht tusschen onbekende landen handelsverkeer tot stand. Vervolgens vond men in den loop der jaren 90 de kunsten van oorlog en vrede uit, want de praktijk doet

altijd de eene kunst uit de andere ontspruiten, en om niet bij het bekende stil te staan, < zij slechts dit vermeld >: de mensch leerde de taal der vogels verstaan, de ingewanden der dieren raadplegen, de slang door een tooverformulier dooden, de schimmen oproepen, de onderwereld tot in haar diepste diepte bereiden en den dag in nacht, den nacht in dag veranderen. Het vernuft is leerzaam en overwint alles door zijn pogen; het stelde geen paal en perk aan zijn onderzoek, vóórdat het tot den hemel was opgeklimmen, het innigste wezen der dingen in zijn oorzakelijk verband had verstaan en al wat ergens is, aanschouwd had.

De mensch trachtten hemel te doorvorsch.

Waarom de wolken met zulk een geraas tegen elkander botsen, waarom des winters de sneeuw zachter is dan de hagel des zomers, de bergen vuur spuwen en de vaste aarde beeft, waarom er regenbuien neerstorten, wat de oorzaak van den wind is, < dat alles > doorgronde < de mensch > en verlosse zijn ziel van het wondergeloof, onttrukte aan Jupiter zijn bliksemschicht en donderslag, en schreef den winden het ratelend geluid, den wolken het hemelvuur toe. Nadat hij nu de dingen één voor één tot hun eigen oorzakelijkheid had, trachtte hij den kosmos, tot welken hij ook zelf behoort, tot in zijn diepte te leeren kennen en den ganschen hemel met zijn geest te omvatten. Hij kende aan de sterrenbeelden hun vormen en namen toe, merkte hun bewegingen op en bracht ze onder bepaalde wetten, en nam waar, dat alles zich overeenkomstig den wil en den aanblik des hemels beweegt en verandering in den stand der sterren een geregelde verandering brengt in het lot der menschen.

Manlius aanvaardt zijn taak als zanger des hemels.

Dit is de taak, die mij voor ooggen staat, nog door geen zanger vroeger in poezie vereeuwigd. Moge de fortuin mijn zwaren arbeid begunstigen, en moge mij een lang leven met een zachten ouderdom te beurt vallen, opdat ik mijn reuzenwerk kan voleinden en met gelijke zorg zoowel het groote als het kleine behandelen.

Daar nu mijn lied uit den hoogen hemel afdaalt en zoo de verborgen wetten van het noodlot op de aarde bekend worden, moet ik in de eerste plaats de gedaante zelve der natuur bezingen en van den ganschen hemel een hem pas-

Beschrijving van de gedaante des hemels. Theorien over den oorsprong van de wereld.

120 sende afbeelding geven. Hetzij men aanneemt, dat de wereld
geen oorsprong en daardoor ook geen geboortedag kent,
altijd geweest is en zal zijn, zonder begin en zonder einde;
125 hetzij de Chaos bij de geboorte <der wereld> eenmaal
scheiding bracht in de verwarde beginselen der dingen, en
de Duisternis, na den schitterenden kosmos gebaad te
hebben, zelf naar het onderaardsche schimmertijk afdeinsde;
130 hetzij de wereld uit atomen bestaat en zij na duizend eeuwen
bij haar ontbinding daartoe zal terugkeeren, het heelal bijna
uit niets geboren, tot niets zal vergaan, en het de blinde
stof is, die hemel en aarde schiep; hetzij het heelal het
werk is van het vuur en van de schitterende vlammen,
welke als oogen aan den hemel flonkeren, in de gansche
schepping wonen en de bliksemstralen door het luchtruim
135 doen flikkeren; hetzij het bestaande uit het water is voort-
gekomen, zonder hetwelk de stof hard en stijf blijft en dat
zelfs het vuur, waardoor het onbonden wordt, verslindt;
hetzij aarde, vuur, lucht en water geen vader kennen maar
de vier elementen zijn, waaruit de wereld gemaakt en de
140 hemelsfeer is opgebouwd, en zij geen plaats laten voor iets
buiten hen, daar door hen alles wordt geschapen, zoodat
het koude zich met het warme, het vochtige met het droge,
het gasvormige met het vaste paart, en dit dan de 'eendrachtige
tweedracht' is, welke de juiste verbindingen en daardoor de
145 wording der dingen tot stand brengt en de elementen ge-
zal er over het begin der wereld strijd zijn, en hetgeen
verborgen en zoo hoog boven menselijke en goddelijke
bevattings verheven is, zal onzeker blijven — maar hoe dan
ook de gedaante der wereld bij haar oorsprong geweest zij,
het heelal blijft een samenstel, waarvan de deelen in vaste
orde aaneenschluiten.

150 Snel verliet zich het vuur tot de gewesten van de aether,
bezette het hoogste punt van den gestarnden hemel en om-
muurde het heelal met een wal van licht. Hieraan onmid-
delijk grenzend, daalt de lucht als een fijne adem neer en
strekt zich als dampkring in het midden door de ledige
ruimte der wereld uit, terwijl de luchtstroom, die zich onder

de naburige sterren bevindt, aan deze vuurbollen voedsel
geeft. Het derde rijk gespreide voor het water een bedding 155
uit en bespoelde met zijn deinende golven de overal uit
de zee oprijzende vlakten, zoodat het water zijn fijne dam-
pen kan uitademen en uitwasemen en de lucht daaruit zijn
kiemen en zijn voedsel kan trekken. Ten slotte had de neer-
slag der aarde plaats in zwaren bolvorm: haar leem ver-
eenigde zich met het stuifzand tot één geheel, terwijl allengs 160
de fijne vloeistof naar de oppervlakte vluchtte. En hoe
meer het vocht zich in de heldere lucht afzonderde, het
uitdrogen der vlakte tot aardvorming bijdroeg en de water-
massa in de inzinkingen der aardkorst bleef staan, < des te 165
meer > doken de bergen uit de zee op en verrees de aarde
op de golven, maar toch door den onmetelijken oceaan van
alle zijden ingesloten. Zij neemt de laagste plaats van het
heelal in en ligt tegelijk in het midden en daarom is zij
steeds onwrikbaar, omdat de geheele wereld zich in even
sterke mate van haar heeft teruggetrokken en zij door haar
170 alzijden val gemaakt heeft, dat zij niet verder kon vallen —
zij is dus én het midden van het heelal én het laagste ge-
deelte — en haar atomen in onderlinge, kleine botsingen
samenblijven en juist daardoor de aarde verhinderen, zich
verder te verwijderen. Immers indien de aarde niet door
haar zwaarte < in het midden > in evenwicht bleef hangen,
dan zou Phoebus niet in den tijd dat de sterren des hemels 175
onder de aarde doorgaan, koers naar het westen zetten en
nooit zou hij naar het oosten terugkeeren. Ook zou de maan
niet ondergaan, om haar tocht door de ijle ruimte onder de
aarde voort te zetten, noch zou Lucifer in het morgenuur
schitteren, na als Avondster den hemel doorloopen en hem
zijn licht geschonken te hebben. Maar omdat de aarde niet 180
geheel in de diepte gelegen is, doch in het midden blijft 180
zweven, is overal om haar heen een doortocht, waar de
hemellichamen kunnen ondergaan en, onder haar door,
weer kunnen opgaan. Want ik kan niet gelooven, dat de
opgang der sterren iets toevalligs is of de wereld zich tel-
kens weer vernieuwt, de zon voortdurend iedereen dag ge-
boren wordt en weer sterft, daar toch de aanblik van de 185

Ontstaan der
aarde en haar
plaats in het
heelal.

sterren de eeuwen door dezelfde gebleven is, dezelfde
Phoebus aan denzelfden kant des hemels opgaat, de maan
hetzelfde aantal phasen telkens doorloopt, de natuur de
wegen, welke zij eenmaal gebaad heeft, blijft bewandelen
en niet door de onverarenheid van eene beginnelinge zich
vergist, en de Dag, die nu aan deze, dan aan gene streek
190 der aarde denzelfden tijd brengt, zich met zijn eeuwig licht
om de aarde blijft bewegen, het oosten altijd weer verder
ligt, als men zich naar het oosten begeeft, en het westen,
als men naar het westen gaat, en de hemel zich dus even
ver uitstrekt als de loop van de zon.

Ook moet gij u niet verwonderen, dat de aarde van nature
195 moet zweven. Daar toch de hemel zelf zweeft en geen vast
steunpunt kent — wat uit zijn beweging en vliegende vaart
duidelijk blijkt —, daar ook de zon, in het luchtruim hangend,
zich voortbeweegt en haar vliuggen wagen her- en derwaarts
wendt, zonder de eindpalen in de aether uit het oog te
200 verliezen, daar maan en sterren door de ijle ruimte des
hemels voortsnelen, moet ook de aarde, de wetten der lucht
volgend, in zwevenden toestand zijn. De aarde heeft dus
haar plaats gekregen midden in het haar omringend lucht-
gewelf, waar zij gelijkmatig zich uit den bodemlooze diepte
verheft, maar zij strekt zich niet als een breede vlakke uit,
205 doch is gevormd als een bol, die aan alle kanten gelijkelijk
rijst en daalt. Zoo is de aanblik van het heelal, zoo is de
hemel zelf ook, die als een snel draaiend gewelf de ge-
daante der sterren rond maakt. Eveneens zien wij de zon
en de maan rond, de maan, die door haar bol liehaam
210 licht moet derven, omdat haar gebogen oppervlak niet in
zijn geheel de schuin vallende zonnestralen kan opvangen.
Dit is de eeuwige vorm van het heelal, geheel gelijk aan
dien der goden: de bolvorm heeft nergens een begin noch
een einde, maar blijft over zijn gansche oppervlakte en in
al zijn deelen volkomen gelijk. Zoo is dus de aarde bol-
215 vormig gelijk de geheele wereld het is. Daarom zien wij
niet in alle landen alle sterren. Den Canopus b.v. kan
men nergens zien schitteren, voordat men over zee de kust
van het Nijlland bereikt heeft. Omgekeerd zullen de men-

schen, boven wier hoofd die ster culmineert, tevetgeefs
naar de Helice zoeken, omdat zij aan den zijkant van den
bol wonen, en de aarde door haar zwelling in het midden 220
hun gezicht belemmert en dat deel van den hemel aan hun
oog onttrekt. U, o maan, neemt de aarde tot getuige van
haar bolvormige gedaante, u, die, wanneer gij in donkere
schaduw gedoken, des nachts verduistert, niet tegelijkertijd
alle volkeren verbaast door uw eclips. Maar eerst missen de
landen in het oosten uw licht, vervolgens de streken, die 225
onder het midden van het hemelgewelf liggen, eindelijk
zweeft gij op zwarte vleugelen naar de bewoners van het
avondland en daar bij die volken aan het uiteinde der
wereld worden het laatst de slagen op het koperen bekken
gehoord. Ware de aarde vlak, dan zou de maan, éénmaal
over de geheele aarde opgegaan, ook tegelijkertijd voor de
geheele aarde verduisteren en door haar betreurd worden.
Maar omdat de aarde door haar ronden vorm en haar 230
wieling aftloopt, verschijnt de maan eerst voor deze, dan
voor die landen, tegelijkertijd voor de eene opgaande en
voor de andere ondergaande. Immers beweegt zij zich in
zacht gebogen lijn, een neerdalende beweging parende aan
een opgaande, en als zij den eenen boog beschijft, verlaat
zij tegelijkertijd den anderen. Daaruit maakt men dus op, 235
dat de vorm der aarde rond is. Op haar bolle oppervlak
wonen de verschillende menschen en dieren, in de lucht
leven de vogels. Een deel der aarde verheft zich naar het
noorden, een ander deel, eveneens bewoonbaar, ligt in het
zuiden onder onze voeten, maar het waant zelf zich boven 240
te bevinden, omdat de grond de lange hellingen aan het
oog onttrekt en de weg, waar hij rijst, tegelijk ook daalt.
Zoodra de zon, bij ons ondergegaan, dat deel der aarde
opgaande beschijnt, dan wekt daar de nieuwe dag den
steding uit zijn diepen slaap en met het licht brengt hij
ook aan die landen de plichten van den arbeid. Maar voor 245
ons is het dan nacht en wij geven onze leden aan den
slaap over. De ocean scheidt en verbindt door zijn water
de bewoners van beide deelen.

Dit ontzaglijke wereldgebouw en al zijn deelen, zoo ver-

Een godheid
bestaamt het
heelal.

schillend van gedaante geschapen, lucht, vuur, aarde en
 watervlakte, het wordt alles door een goddelijke kracht
 250 geregeerd: een godheid bezielt het door haar heiligen adem-
 tocht, bestuurt het met stille wijsheid en brengt in al de
 deelen < van het heelal > een onderling verband, zoodat het
 eene de krachten van het andere bevordert en ontvangt, en
 het geheel door innige verwantschap in zijn verscheidenheid
 van vormen blijft voortbestaan.

255
 De twaalf tee-
 kenen van den
 dierenriem.

Thans zal ik in bepaalde volgorde u de van alle kanten
 flikkerende sterren beschrijven, maar eerst zal ik zingen
 van de sterren, die in het midden in schuine richting den
 hemel omgorden en om beurt gedurende den tijd < van
 een maand > de zon dragen alsmede de planeten, die
 worstelend tegen de beweging van de overige hemel-
 260 lichamen ingaan. Die alle kunt gij's avonds bij helderen
 hemel onderscheiden. Uit die sterren nu < van den dieren-
 riem > laat zich het geheele menschelijke lot berekenen,
 zoodat hetgeen den burch des hemels inneemt, ook de
 eerste plaats in mijn lied bekleedt. Leider is de Ram,
 schitterend in zijn gouden vacht. Vol bewondering ziet hij
 265 om naar den Stier, die van hem afgewend oprijst en met
 gedoken kop en horens de Tweelingen uitdaagt. Op hen
 volgt de Kreeft, op den Kreeft de Leeuw en op den Leeuw
 de Maagd. Dan komt de Weegschaal, die den tijd van den
 dag aan dien van den nacht gelijk maakt en den Schorpioen,
 schitterend door den gloed van zijn sterren, tot zich trekt.
 Op zijn staart richt de Schutter, wiens lichaam uit mensch
 270 en paard bestaat, met gespannen boog zijn snellen pijl,
 ieder oogenblik van plan dien af te schieten. Vervolgens
 vertoont zich het kleine sterrenbeeld van den Steenbok, die
 zijn pooten gekromd houdt. Daarna de Waterman, die uit
 zijn omgekeerde urn het water pleegt te schenken voor de
 gretig toeschietende Visschen. Zij sluiten den dierenriem af
 en grenzen weer aan den Ram.

275
 De noordelijke
 sterrenhemel;
 de hemelas.

Maar daar waar de hemel tot het schitterend Noorden
 oprijst, weten alle sterren, die van den hoogen hemel op
 aarde neerzien, van geen ondergaan, maar blijven aan die
 ééne kruin des hemels ronddraaien. De dunne hemelas, die

het gansche sterrengeveel doet draaien, daat door de
 koude lucht heen naar de < zuidelijke > tegenover gelegen
 hemelsteer en houdt met zijn beide eindpunten den hemel 280
 in evenwicht. Om deze as als middelpunt draait zich de
 sterrenbol en legt zijn baan door de aether af, maar zij
 (de as) zelf staat onwrikbaar vast, loodrecht van de eene
 pool tot de andere loopend door de groote ijle wereld-
 ruimte heen en door de bol zelve der aarde. Haar lichaam 285
 bestaat niet uit een vaste kern noch heeft zij zwaarte of
 gewicht, omdat zij den last van het hooge uitspannel moet
 dragen, maar daar alle lucht steeds in een kring ronddraait
 en in haar geheel van alle kanten blijft voortwentelen in de
 richting die zij eenmaal is ingeslagen, heeft men de spil in
 het midden, waarom alles zich beweegt, die zóó uiterst fijn 290
 is, dat zij niet om zich zelf kan draaien noch omwentelen
 noch in een kring ronddraaien, die spil heeft men de as
 genoemd, omdat zij zelf geen beweging heeft, maar wel het
 heelal om zich heen ziet bewegen. Aan de noordpool van
 de hemelas bevinden zich twee sterrenbeelden, overbekend
 aan de ongelukkige zeelieden, < sterren > welke hen leiden,
 als ze begeertig < naar winst > de onmetelijke zee over- 295
 steken: Helice, die den grootsten cirkel < van de twee

De arktische
 sterren.

Beren > om de pool beschrijft en door haar zeven sterren,
 die met elkaar in lichtglans wedijveren, gemakkelijk in het
 oog valt. Onder haar geleide wagen zich de Grieksche kielen
 op de golven. Minder in oppervlakte zoowel als in licht-
 sterkte is Cynosura < of Kleine Beer >, die zich in
 engeren kring om de pool wentelt, doch naar het oordeel 300
 der Phoeniciërs het wint van den Grooten. Voor hen is de
 Kleine een betrouwbaarder gids, als zij op zee naar het niet
 opdoemend land zoeken. Ook staan de Beren niet met de
 koppen op één lijn, maar beide reiken met den bek naar
 den staat van den ander en zoo is elk vervolger en ver-
 volgde. De Draak, die zich tusschen dezen kronkel en 305
 < één > omstrengelt, houdt de beiden uiteen en omsnoert
 ze met een gordel van lichtende sterren, opdat ze nimmer
 zouden samenkomen of zich verwijderden van hun plaats.

De sterren
 noordelijk van
 den
 dieren-
 riem.

Tusschen den Draak en den dierenriem, waarlangs de zeven

planeten zich bewegen tegen den stroom der twaalf
 310 sterretekennen in, verrijzen de sterren, die uit verschil-
 lende krachten gemengd zijn, aan de eene zijde nabij de
 noordpool, aan de andere zijde dicht bij Phoebe's stralen;
 en omdat zij in haar strijd met de ongelijke lucht een ge-
 matigde temperatuur aannemen, maken zij de aarde, die
 onder haar ligt, voor den mensch vruchtbaar. In de onmid-
 dellijke nabijheid van de ijskoude Beren en het stijfbevoren
 315 Noorden vertoont zich een beeld, dat op de knieën steunt,
 < Hercules >, zich zelf wel van de reden daarvan bewust.

Achter den Grooten Beer schittert Arctophylax, ook wel Boötes
 genoemd, omdat hij met zijn prikkel naar onder gewoonte
 het span ploegossen voortdrijft. Midden onder zijn borst
 voert hij snel den Arcturus met zich mee. Aan de andere
 320 zijde < van den Boötes > beweegt zich in helderen glans,
 maar met afwisselend licht de Kroon, want in dezen sterrenkrans
 blinkt er één uit, de grootste, die midden aan het voorhoofd
 straalt en door haar fonkelend licht de andere doet ver-
 bleeken. Het is Ariadne, de verlaten maagd van Cnosus,
 325 aan wie deze Kroon ons herinnert. Dan ziet men de Lier,
 die haar beide uiteinden als horens tusschen de sterren aan
 den hemel uistrekt. Door haar spel had weleer Orpheus,
 al wat hij ontmoette, betooverd en zelfs zijn weg door het
 schimmenrijk gebaad en de wetten der onderwereld over-
 wonnen. Dies gewerd haar hemelsche eer en een macht,
 aan haar tooverkracht gelijk. Toen voerde zij wouden en
 330 rotsen met zich mee, nu leidt zij het starrenheir en doet
 den onmetelijken hemelbol om zijn as wentelen. De Slangen-
 drager, Ophiuchos geheeten, weet door zijn machtig teeken
 de slang zóó uiteen te leggen, dat terwijl zij met haar
 gansche lichaam zijn lichaam tracht te omkronkelen, hij
 haar zelf met al haar knoopen en ruggewindingen ontrolt.
 Maar de slang buigt haar lenigen nek, om naar hem te zien,
 335 en ontglipt door haar losse geledingen aan zijn handen.
 Tegen elkaar opgewassen, zullen zij steeds in strijd blijven,
 omdat zij elkaar in krachten evenaren. Hieraan grenst het
 gebied van den Zwaan, dien Jupiter zelf aan den hemel
 plaatste als belooning voor zijn schoonheid, waardoor de

oppergod Leda's liefde won, toen hij in een blanken zwaan
 veranderd, op aarde neerdaalde en de argelooze vrouw zijn
 340 donzigen rug aanhooft. En ook nu nog, nu hij een ster is
 geworden, breidt hij zijn vleugels als tot vliegen uit. Hier-
 naast schittert een gesternte, dat den vorm van een voort-
 snellenden Pijl nabootst. Dan stijgt de vogel van den machtigen
 Jupiter hoog op, als droeg hij op zijn vlucht naar gewoonte
 den bliksem ten hemel, de Adelaar, Jupiter en den hemel,
 345 dien hij met heilige wapenen tooit, ten volle waardig. Verder
 rijst ook de Dolfijn, het sieraad van ocean en hemel, uit
 de zee tot de sterren op, in beide heilig vereerd. Jijngs
 voortsnellend tracht het Paard, de borst fonkelend door een
 heldere ster, hem te achterhalen, rent verder en komt in
 Andromeda tot staan. Hierop volgt een gesternte, oneven-
 350 redig in de ruimte verdeeld, daar, zooals men ziet, de derde
 lichtlijn ongelijk is aan de beide andere, Deltoton geheeten,
 een naam aan den driehoekigen vorm ontleend. Dan Cepheus,
 dan Cassiopea, zoo afgebeeld, dat men haar schuld ontwaart; 355
 zij weent over Andromeda naast haar, die eenzaam, vol
 vreeze voor de geweldige kaken van het monster, aan de
 zee is blootgesteld en aan de rots vastgeklonken, maar
 Perseus bewaart ook aan den hemel zijn oude liefde
 en wil zijn hulp verleen en door den afschuwelijken
 Gorgokop, den door hem zelf behaalden buit, omhoog te 360
 houden, den dood voor wie hem ziet. Dan verschijnt, voort-
 schrijdend dicht bij den neerhurkende Sier, de Voerman,
 die zijn naam en zijn plaats aan den hemel door zijn vinding
 verworven heeft. Immers hij was de eerste, dien Jupiter op
 een hoogen wagen met vier paarden bespannen zag voort-
 vliegen, en daarvoor wijdde hij hem een plaats onder de
 365 sterren. Op hem volgen de Bokjes, die door den opgang 365
 van hun gesternte de zee < voor de vaart > afsluiten, en de
 Geit, die beroemd is geworden, omdat zij den koning van
 het heelal gevoed heeft. Immers toen Jupiter, bij haar melk
 grootgebracht, van zijn zoogster gespeend werd, steg hij
 op tot den grooten Olymp, om de heerschappij over donder
 en bliksem te aanvaarden, schonk haar uit dankbaarheid een
 370 plaats onder de eeuwige sterren en beloofde aldus den 370

hemel met den hemel. Ook de Plejaden en de Hyaden, die beide van den westen Stier deel uitmaken, neigen naar de streek van Boreas. Dit zijn dan de sterrenbeelden van den noordelijken hemel.

De sterren zuidelijk van den dierenriem.

Aanschouw nu de sterren, die beneden den zonsweg verrijzen, over de verzengde streek der aarde heenglijden en zich wentelen tusschen den keerkring van den kouden Steenbok en dat deel van het hemelgewelf, dat op de zuidpool rust. Onder deze ligt het andere deel der aarde, voor ons ontogankelijk, onbekende volken en rijken zonder verkeer met ons, die wel aan één zijde zon het gemeenschappelijk licht ontleenen, maar de schaduwen anders dan wij zien vallen, ter linkerzijde de sterren zien ondergaan en ter rechterzijde opgaan, doordat voor hen de hemel gedraaid is. Maar het uitpansel is voor hen niet kleiner of zwakker in lichtsterkte; evenmin zijn de sterren, die dagelijks haar baan afleggen, minder in aantal. Zoo doen ze dus in dat alles niet onder, maar in één opzicht worden ze overtroffen: 385 in het gesternte van Augustus, dat aan onze wereldheft is ten deel gevallen: Caesar thans op aarde, later oppergod in den hemel.

Dicht bij de Tweelingen kan men Orion zien, die zijn armen over een groot deel van den hemel uitstrekt en met niet minder wijde schreden zich tot de sterren verheft. Zijn 390 schouders vallen in het oog door twee fonkelende lichten, terwijl zijn zwaard neerhangt aan een gordel van drie sterren. Zijn hoofd lijkt weggedoken in de hoogte aether, zijn geslaet door drie sterren kenbaar, eenigszins teruggetrokken, niet omdat deze minder helder zijn, maar omdat ze hoogert 395 staan en verder verwijderd zijn. Onder zijn geleide leggen de sterren haar weg af langs de geheele hemelbaan. Onmiddellijk op hem volgt het Hondsgesternte, voortjiffend in snelle vaart, zoowel bij zijn opgang als zijn ondergang voor de aarde het gewichtigst en het geweldigst gesternte. Nu eens doet het < ons > huiveren, als het in den wintertijd opgaat, dan weer verlaat het de aarde en geeft haar aan het zonlicht 400 prijs. Zoo is zijn invloed op de wereld tweëthel en brengt het tegenstrijdige dingen tot stand. Wie op den hoogten top

van het Taurusgebergte den Hond zien rijzen, als hij teruggekeerd voor het eerst opgaat, die voorspellen < daaruut > den tijd en den wisselvalligen uitslag van den oogst; zij zeggen, welke ziekte komt of hoe groote eendracht zal heerschen. Dit gesternte veroorzaakt den oorlog en brengt 405 den vrede weer, en veranderlijk van aard werkt het bij zijn terugkeer zóó op deze wereld in, als het haar aanschouwt, want met zijn oog beheerscht het de aarde. Het vast geloof bestaat, dat Sirius dit alles vernag door zijn kleur, zijn snelheid en zijn uitstraling. Hij is nauwelijks kleiner dan de zon: alleen omdat hij verweg aan het firmament staat, is zijn gelaat azuurblauw en werpt hij koude lichtstralen. Alle 410 sterren doen in schoonheid voor hem onder: geen baadt zich in den oceaan of verrijst uit de golven aan den hemel, die helderder is. Dan volgt de Procyon en de vlugge Haas, verderop de vermaarde Argo, uit de zee, die zij het eerst bevoer, ten hemel verheven. Door groote gevaren geslingend, heeft zij haar plaats welverdiend, godin geworden door goden te redden. In haar onmiddellijke nabijheid is de Hydra, die 415 door de plaatsing harer sterren het glinsteren van schubben nabootst. Dan de Raaf, de aan Phoebus gewijde vogel, en daarnaast de bij Bacchus geliefde Beker; voorts de Centaur schitterend in dubbele gedaante, gedeeltelijk mensch, maar de borst verbonden aan den rug van een paard. Niet ver 420 van hier heeft de hemel haar eigen tempel. Daar schittert het Altaar, waar het offer volbracht is ter eere van de overwinning der goden, toen de Aarde in razernij de woeste Giganten ten hemel opzond. Toen zochten zelfs de goden den bijstand des hemels en Jupiter zelf was aarzelend, omdat hij vreesde niet te kunnen, wat hij wel kon, toen hij 425 de aarde zich zag verheffen, zoodat hij geloofde dat er een ommekeer in de geheele natuur plaats greep, en toen hij bergen zich hoog op bergen zag stapelen en de sterren vol vreeze voor zoo naburige hoogten; toen hij zag dat wezens, wanstaltig van gelaat en lichaam, uit den schoot der moeder-aarde geboren, op den hemel aanstormden. Jupiter kende 430 nog geen vijand, die hem verderf bracht, en wist ook niet, of er een macht was grooter dan de zijne. Toen stelde hij

het Altaar in sterren aan den hemel op, en ook thans nog zijn deze de grootste, die daar schitteren. Niet ver van hier rolt de Walvisch zijn geschubden rug, rijst met zijn bochten en kronkelingen uit het water en dobbert heen en weer met 435 zijn zwaar lichaam, dreigend te bijten en als 't ware ieder ooggenblik op het punt < zijn prooi > te pakken, zooals hij eenmaal de aan de golven prijsgegeven dochter van Cepheus onheilspellend naderde en de zee ver buiten haar stranden dreef. Dan rijst de zuidelijke Visch, die zijn naam van den zuidenwind heeft, in het zuiden op; met hem verbonden, 440 vloeit in groote kronkelende sterrenbanen de < dubbele > Eridanusstroom voort. Met de monding van den eenen stroom verenigt de Aquarius zijn water, en in het midden komen zij samen en vermengen hun sterren.

Zoo is dan de hemel in het vreemde halfrond tusschen den zonsweg en de verborgen Beren, die de as, krakend 445 door het gewicht der hemels, draaien, met deze sterren getooid, welke de dichters de sterren van den zuidelijken hemel genoemd hebben. De uiterste daarvan, die altijd in het zuidelijk halfrond draaien, waarop het schitterend hemelgewelf < daar > steunt en rust, die zich nergens aan onzen blik vertoonen, bieden aan de zuidpool een schouwspel als 450 dat van het noordelijk halfrond en dezelfde sterrenfiguren. Immers op grond van vergelijking gelooven wij, dat < daar ook > twee Beren < zijn, maar > in andere richting, die in het midden door één Slang gescheiden en van elkaar afgezonderd worden. Al onttrekken ook de sterren, die dit halfrond voortwentelt, zich aan onze blikken, toch wordt dit 455 deel afgebeeld als steunend op een zuidpool, gelijk aan de noordpool < van onzen sterrenhemel >.

Het karakter der sterrenbeelden in het algemeen.
Deze sterrenbeelden dan, die zich over het gansche hemelgewelf uitbreiden, hebben in de groote aether ieder hun eigen plaats. Alleen moet gij niet zoeken naar figuren zóó volkomen aan de lichamelijke gelijk, dat er niets aan ontbreekt 460 en alle leden in denzelfden lichtglans stralen, of < zóó volkomen > dat er nergens een plekje van licht verstoken is en zich aan het oog onttrekt. De hemel zou zooveel vuur niet kunnen verdragen, indien over de volle leden der beelden.

alle sterren fonkelden. Al wat de natuur aan dezen vuurgloed heeft onttrokken, komt haar ten goede, omdat zij anders onder haar last zou bezwijken zijn. Nu is zij tevreden 465 met de vormen slechts af te bakenen en door bepaalde sterren het sterrenbeeld te toonen. Een lijn slechts wijst den omtrek aan en de eene ster beantwoordt aan de andere, de middenste behooren bij de uiterste en de laagste bij de hoogste. Voldoende is het, als niet alle zich schuil houden. Vooral wanneer de maan in haar volle gedaante midden aan den hemel schijnt, schitteren wel de vaste sterren, maar 470 al de mindere verbleeken en de teekenen zonder naam nemen de vlucht. Dan kan men aan den vrijen hemel de heldere sterren zien schitteren, want ze ontgaan ons nu niet door hun aantal, omdat zij niet met de kleine vermengt zich voortbewegen. En opdat gij des te beter deze heldere 475 sterrenteekenen kunt herkennen < zij u dit gezegd >: zij kennen geen ongeregeld verdwijnen en weerkomen, maar hebben hun vasten opgang tegen bepaalde dagen en houden den tijd van geboorte en van verscheiden regelmatig in stand. Niets is in een zoo groot heet bewonderenswaardiger dan de wereldorde en het feit, dat alles aan vaste wetten gehoorzaamt. Nergens ontstaat verwarring die < het geheel > 480 schaad, op geen enkel punt dwaalt iets van zijn plaats af, niets beweegt zich in een te wijde of een te enge baan of in gewijzigde volgorde. Wat is zoo verward in schijn, zoo vastgeordend in werkelijkheid? Voor mij is dit wel het duidelijkste bewijs, dat de wereld door een goddelijke macht bestuurd wordt en zelf god is, maar niet door de beschikking van het toeval tot stand is gekomen, zooals < Epicurus > ons wilde doen gelooven, die het eerst den hemelburch uit de kleinste atomen heeft opgebouwd en hem tot deze weer laat vergaan. Immers neemt hij aan, dat de zee, de aarde, de sterren des hemels uit atomen bestaan, ook de aether die in zijn onbegrensde ruimte werelden schept en andere doet vergaan, en dat alles tot zijn begin weerkeert en aan gedaanteverwisseling onderworpen is. Wie zou 490 kunnen gelooven, dat dit grootsch heetl zonder een god is en de wereld uit atomen door een blind toeval geschapen

De wereld door een goddelijke macht bestuurd.

is? Indien het toeval dan ons dit alles heeft geschonken, laat het toeval dan regeren, maar waarom zien wij dan de sterren geregeld om beurten opgaan en als het ware op hooger bevel de haar voorgeschreven banen afleggen, zonder dat één vooruift of één achterblijft? Waarom versieren altijd dezelfde gesternten de zomernachten, dezelfde de winter-
500 nachten en waarom brengt iedere dag een bepaalde constellatie en laat hij een bepaalde achter? Reeds in den tijd dat de volken van Griekenland Pergamum verwoestten, bewogen zich de Grootte Beer en Orion vlak tegenover elkaar, de eerste zich beperkende tot het beschrijven van zijn kringen binnen den noordpoolcirkel, de andere oprijzend den Beer tegemoet gaande, als deze in geheel andere hemelstreek zich

505 wentelt, en den hemel in zijn gansche uitgestrektheid doorlopend. Reeds toen kon men den tijd van den duisternen nacht uit de sterren bepalen en bood de hemel bij elk uur een anderen aanblik. Hoeveel koninkrijken zijn sinds den val van Troje ineengestort, hoeveel volken in slavernij weggevoerd! Hoe dikwijls bracht het rad der Fortuin afwisselend slavernij en heerschappij en keerde telkens anders weder?
510 Tot hoe groote heerschappij heeft de Fortuin de asch van Troje, die zij welhaast vergeten had, doen opvlammen! De wederopleving van Azië was de ondergang van Griekenland.

Het lust mij niet al de eeuwen en al de keeren te tellen, dat de vurige zon terugkeerend in geregelde afwisseling de 515 wereld bestraalde. Alles wisselt en verandert, geschapen volgens de wet der sterfelijkheid en de aarde herkent zich zelve niet meer, daar in den loop der eeuwen de volken het oude gewaad afleggen en een ander aannemen. Maar de sterrenhemel blijft ongerept en houdt al het zijne in stand. Noch de lange tijd doet hem groeien noch de oud-
520 dom afnemen, geen beweging doet hem een oogeblik buigen, geen loop brengt hem vermoetens. Altijd zal hij dezelfde zijn, omdat hij altijd dezelfde geweest is. Geen anderen hebben onze vaders gezien, geen anderen zullen onze naneven aanschouwen: het is God, die niet in eeuwigheid verandert. Dat de zon nooit zijwaarts naar de noord-
525 pool afwijkt; dat zij haar baan niet verandert en haar loop

neemt naar het oosten, en Aurora niet in een ander land doet opgaan; dat de maan haar vaste lichtbaan niet verlaat, maar op geregelde tijd wast en afneemt; dat de sterren aan den hemel, niet ter aarde vallen, maar daar den aan 530 ieder beeld toegemeten tijd doorbrengen: dat is niet het werk van het toeval, maar dat is de wereldorde, door een goddelijke macht gegrondest.

Deze sterren dus vormen in gelijkblijvenden afstand het hemelgewelf en maken het door hun licht als tot een zoldering, ingelegd met verscheidenheid van figuren. Niets is 535 hooger dan deze: zij zijn het zenith der wereld. Binnen deze grenzen laat zich het woonhuis der natuur, voor aller bliken open, insluiten, zee en vastland omvattend. In een-
drachtige beweging komt alles en gaat onder, daar waar eenmaal de hemel onder den horizon wegzonk en waar hij teruggekeerd weer verrees.

Hoe groote oppervlakte nu het heelaal met zijn hemel-
gewelf beslaat en binnen welke grenzen de twaalf teekenen 540 van den zodiak zich bewegen, leert de mahesis, wie geen perken, geen onoverkomelijke obstakels in den weg staan, voor wie elke duisternis wijkt, alles zwicht, voor wie de hemel zelfs toegankelijk is. Immers de afstand van de aarde en de zee tot de sterren is zoo groot als die van 545 twee teekenen op den dierenriem. Waar men ook den hemelbol midden door snijdt, krijgt men < een middellijn >, die het derde deel van den omtrek bedraagt, maar bij deeling op het geheel nog een kleine breuk (†) overlaat. Zenith is dus van nadir een afstand van vier teekenen verwijderd, zoodat deze een derde deel bedraagt van alle twaalf teekenen. Maar aangezien de aarde in het midden van de ruimte 550 zich in evenwicht houdt, is zij zoowel van het zenith als het nadir den afstand van twee teekenen verwijderd. Wat gij dus van hier uit zelf boven u ziet, waar uw oogen door de ledige ruimte kunnen gaan en waar het hun ontzegt is, die afstand staat gelijk met twee teekenen < van den zodiak >, terwijl zesmaal die afstand van twee den geheelen hemel-
555 gordel uitmaken, waarlangs de twaalf teekenen zich be-
wegen, den hemel op gelijken afstand omzoomend. Ver-

De uitgebreid-
heid des he-
mels en de he-
melcirkels.

wonder u dan niet, dat onder hetzelfde gesternt zooveel uiteenlopende menschen geboren worden en het levenslot gemengd is door de groote verscheidenheid van geboorte, daar toch elk teeken zoo groote oppervlakte beslaat en zoo 560 veel tijd voor het afleggen van zijn baan noodig heeft. Zes sterrensteekenen rijzen er in den ganschen dagtijd < en zes dalen er in de uren van één nacht >.

De parallel-cirkels.

Mij rest te trachten u de grenzen van het sterrenrijk uiteen te zetten en de lijnen aan te wijzen, die op geregelden 563 afstand als cirkels om den hemel loopen, waardoor de schitterende reeks van sterrenbeelden wordt afgebakend. [Eén cirkel doorloopt den aan de noordpool ontspringenden hemel en wendt zich door den rug van den Draak heen naar den Berenhoeder].

566 Eén cirkel draagt den in het Noorden fonkelenden Grooten Beer en is zes volle graden ¹⁾ van de noordpool verwijderd. Een tweede, die tot de laatste sterren van den Krefft aftaalt, in welken de zon haar hoogste punt en haar grootste op- 570 onthoud bereikt en in lange banen haar traag licht om de aarde voert, ontleent zijn naam van *θεσις* aan de gloeiende hitte en heet aldus naar het jaargetijde; in de warmste maand bepaalt hij het eindpunt van de baan der zon en haar verste ommegangen, en is vijf graden van den noord- 575 poolcirkel verwijderd. De derde cirkel (aequator), in het midden van het heelal gelegen, omgordt den ganschen hemel als met een ontzaglijken ring, van beide kanten het uitzicht gevend op de hemelas. Het is de weg, waarlangs Phoebus de uren van dag en nacht gelijk maakt, de gematigde ge- 580 tijden van lente en herfst doorlopend, wanneer hij door zijn baan den hemel in twee gelijke helften verdeelt en een lijn trekt op vier graden afstand van den noorderkeerkring. Het dichtst bij dezen, maar aan gene zijde gelegen, is de zogenoemde *ἡσπερινός*, die de uiterste grens aanwijst van de zich terugtrekkende zon en door de schuine richting der 585 stralen ons slechts een karig licht geeft gedurende zeer weinig uren. Maar in die landen, waarboven de zon dan

¹⁾ Waar hier van 'graad' gesproken wordt, bedoel ik een deel van den cirkel gelijk aan zes van onze graden.

staat, duurt het licht langen tijd en gaat de dag met moeite voorbij, zich in gloeihitte uitstrekkend. Vier graden ligt deze cirkel van den aequator verwijderd. Dan blijft er na dezen nog één cirkel over, die het dichtst is bij het uiteinde der hemelas en de Beren aan den zuiderhemel nauw insluit 590 en blokkeert. Deze laat ook den zuiderkeerkring vijf graden achter zich en zoover als de afstand van de noordpoolcirkel tot onze pool is, zoover is de cirkel, die de zuidpool het naast is, van deze verwijderd. [Zoo ziet gij < een boog > van noord- tot zuidpool over de beide halfronden loopen, die door zijn indeeling den hemel in tweemaal vijftien graden 595 verdeelt en zelf door vijf concentrische cirkels gesneden wordt, die den tijd aanwijzen]. Deze cirkels bewegen zich op dezelfde wijze als de sterrenhemel, draaien in gelijke richting en hebben gemeenschappelijke tijden van op- en ondergang, aangezien zij, ingegrift daar waar het gansche heelal zich wentelt, kringen om den hoogen hemel heen 600 beschrijven, waarbij ze door hun evenwijdigheid steeds derzelven afstand, de eenmaal afgebakende grenzen en het hun toegevoezen gebied bewaren.

Er zijn twee coluren, die zich van de eene pool tot de andere uitstrekken, elkander tegenovergesteld; ze snijden 605

De twee coluren.

alle tevoren genoemde parallelcirkels en bovendien elkander, waar zij in de beide uiteinden der hemelas samenkomen, en dwars door den hemel gaande loopen zij recht op de pool uit, daarbij de jaargetijden aanduidend en den hemel door de sterren < van de ecliptica > in vier deelen van een gelijk aantal maanden verdeelend. De eene coluur, van den top des hemels neerdalend, gaat door den staart van den Draak heen, tusschen de beide niet ondergaande Beren door, 610 langs de armen van de Weegschaal, welke zich op den noorderkeerkring bewegen, snijdt het uiteinde van de Water-slang en het midden van den zuidelijken Centaur en komt weer aan de zuidpool met den anderen coluur samen; dan 615 keert hij naar den hemel en den geschubden rug van den Walvisch terug, raakt het begin van den Ram, den helderen Driehoek, den zoom van Andromeda's kleed en de voeten van haar moeder < Cassiopea >, bereikt de pool en keert

zoo tot zijn uitgangspunt weer. De andere colluur snijdt den eersten loodrecht in de noordpool, gaat door de voorpooten en den nek van den Beer heen, die met zijn zeven sterren het eerst na zonsondergang verschijnt en zijn licht den donkeren nacht aanbiedt. Dan scheidt hij den Kreeft van de Tweelingen en gaat rakelings langs den gloeienden kop van Sirius en het stuur van het schip <Argo>, dat de zege op de zee behaald heeft. Vervolgens raakt hij de zuidpool dwars door de teekenen van den eersten collurus heen en zich weer van die lijn verwijderend komt hij tot u, o Steenbok, en vormt de grens tusschen uw sterren en den Adelaar; dan kruist hij de omgebogen Lier en de windingen van de Slang, gaat langs de sterren, die in de achterpooten van den kleinen Beer staan, en snijdt diens staart in de nabijheid van de pool dwars door. Hier dan keert hij weer in zich zelf terug, gedachtig aan zijn punt van uitgang.

De meridiaan
en de horizon.

Nachtevening en zonnestilstand hebben aan deze twee colluren een vaste eeuwige plaats gegeven, een wachtpost, waar zij door alle tijden heen onbeweeglijk te midden van de sterren stand houden. Maar twee andere lijnen hebben <de astronomen> zich beweeglijk voorgesteld. Eén daarvan <de meridiaan> ontspringt bij de noordpool, deelt zoowel 635 den hemel als den dag in tweeën, bepaalt het middaguur en ziet zonsondergang en -opgang op gelijken afstand van zich. Deze wisselt voortdurend van plaats onder de sterren. Hetzij iemand naar het oosten, hetzij naar het westen reist, beschrijft hij <steeds> een cirkel boven zich, welke juist boven zijn hoofd staat, den hemel in tweeën verdeelt en nu 640 hier, dan daar het zenith aanwijst (aangezien het midden des hemels voor allen verschillend is en het middaguur het heelal doorloopt) en met zijn plaats op aarde verandert de stand des hemels en de tijd voor hem. Zoodra de zon <voor ons> oprijst uit de golven der zee, is het middag-voor hen, boven wie de gouden bol dan culmineert. Omgekeerd is het middag bij de Hesperiers, wanneer hij <voor ons> wegzinkt in de duisternis. Die beide middaguren zijn naar onze berekening het eerste en het laatste uur van den dag, waarop wij de koelte der stralen gevoelen, omdat het

zonlicht dan het verst van ons af is. Indien gij de baan van den anderen cirkel <den horizon> wilt leeren kennen, laat dan uw gelaat en uw oog en vlug langs den gezichtskring in het rond gaan. Het onderste deel van den hemel en het 650 bovenste van de aarde — waar de deelen der wereld zonder tusschenruimte samenkomen en de schitterende sterren uit de zee opduiken of daarin ondergaan — vormen door een dunne lijn als 't ware een gordel om het heelal. Ook deze lijn zal zich over den geheelen hemelbol kunnen verplaatsen, niet slechts plotseling naar het midden van hemel en aarde, 655 dan weer naar het zevengesternte en de niet-ondergaande sterren, maar waar ook onze zwervende voet zijn sporen zet, nu eens naar deze, dan weer naar gene oorden zich richtend, altijd zal er een nieuwe gezichtsreinder zijn, die wisselt met de ligging der landen. Immers het eene deel 660 des hemels blootleggend, het andere achter zich latend, zal hij beurtelings één helft bedekken en één laten zien en deze afbakenen met een afwisselende grenslijn, die tegelijk met ons oog van richting verandert. Dit zal een aardcirkel zijn, omdat hij de aarde geheel omvat, en naar de grens < φ_{90° > 665 zich noemend, is hij horizon geheeten.

Voeg hieraan toe twee schuins-, in tegenovergestelde De dierenriem en de melkweg.

richting loopende cirkels, waarvan de eene <de ecliptica> de schitterende sterrenteekenen bevat, waarlangs Phoebus, gevolgd door den wagen van de zwervende Maangodin, zijn span ment, alsmede de vijf tegen den sterrenstroom worstelende planeten volgens de natuurwet haar afwisselende reien opvoeren. Op het hoogste punt van den zodiak bevindt zich de Kreeft, op het laagste de Steenbok. Tweemaal ontmoet hij den cirkel, die dag en nacht gelijk maakt en zijn baan in het teeken van den Ram en dat van de Weegschaal snijdt. Zoo buigt zich de zonneweg, strekt zich over drie 675 cirkels <aequator en keerkringen> uit, en wijkt door zijn helling van den rechten loop <der overige hemelbanen> af. Hij onttrekt zich niet aan onze blikken of kan alleen in den geest aanschouwd worden, zooals de bovengenoemde cirkels, maar hij schittert als een gordel van groote sterrenpracht en grift een vurige lichtlijn in den hemel. Over 680

driehonderd zestig graden strekt hij zich in de lengte uit en heeft een zone van twaalf graden in breedte, binnen welker grenzen de sterren in verschillende banen voortglijden.

De andere cirkel < Melkweg >, die tegenover den zo-
685 diak ligt, nadert eerst de Beren, maar buigt dan zijn baan een weinig van den noordpoolcirkel af en gaat dwars over de sterren van Cassiopea, wier voeten naar het noorden gericht zijn. Vervolgens daalt hij in schuine richting af, ontmoet den Zwaan en snijdt den zomereekkring, den achterovergebogen Adelaar, den aequator en den dierenriem, 690 den drager van Phoebeus' paarden, tusschen den schitterenden staart van den Schorpioen en het uiteinde van den linkerarm en den boog van den Boogschutter. Daarop kronkelt hij zich tusschen de beenen en voeten van den zuider-Centaaur door en begint weer den hemel te bestijgen, snijdt de Argo bij het bovenste gedeelte van den spiegel, dan den 695 aequator en de Tweelingen bij de laagste sterren, gaat onder den Voerman door, wendt zich over Perseus zelf heen naar zijn uitgangspunt, Cassiopea, sluit bij haar den kringloop af, die bij haar is begonnen, en snijdt de drie cirkels in het midden < van de hemelsfeer > en de ecliptica elk twee 700 malen, zoo dikwijls als hij zelf ook door deze gesneden wordt. Gij behoeft hem niet < aan den hemel > te zoeken: van zelf valt hij in het oog, wijst zich zelf aan en dwingt om opgemerkt te worden. Immers zijn blanke baan schittert aan het azuren firmament als < de dageraad > die plotseling den dag zal brengen en de poorten des hemels ontsluiten. 705 Gelijk het pad, waarlangs de wagen voortdurend schuift, telkens het spoor vernieuwend, de groene velden van elkander scheidt; gelijk de zee grijs wordt, waar de kiel haar vore groeft, en de golven hoog opschuimend den weg afteekenen, 710 dien de draaiing van het oppervlak van uit de woeling der baren deed ontstaan, zoo glanst de blanke weg aan den donkeren hemel, het azuur doorsnijdend met een breede strook van licht. En zooals Iris haar boog door de wolken beschrijft, zoo welft zich de blanke melkweg, hoog aan den 715 hemel, boven ons hoofd en doet den mensch, het gelaat

achterovergebogen, opzien ten hemel, terwijl hij het ongekende licht in den duisterten nacht bewondert en zich in zijn binnenste afvraagt naar de heilige oorzaak daarvan: of het hemelgewelf door het uiteensplijten der beide halfronden zich tracht in zijn deelen op te lossen, scheuren dreigend zich vertoonen in de dunne verbinding en een nieuw licht 720 toelaten door de gebasten omhulling; — wat? zou de mensch < voor zich zelf > niet beangst moeten zijn, als hij een wonde in het grootte hemelgewelf aanschouwde en zijn oog getroffen werd door een kwetsuur des hemels? — of dat de voegen des hemels en de randen der twee hemisferen daar samen- 725 komen en hun gestarnde zoomen vereenigen, zoodat juist door deze verbinding een duidelijk teeken ontstaat, waar de deelen des hemels samsamen smelten, en de dicht opeen gedrongen lichtbanen door deze samenvoeging als in een nevelvlek verkeer en in het hoogste firmament samenpersen als de strijdkrachten in een wigvormige slagorde. Of berust deze overlevering op beter gezag, dat in overoude tijden langs 730 dien weg de paarden van de zon, anders dan heden, zich bewogen en een ander pad platgetreden hebben, en in den langen loop der eeuwen de verzenge oorden en verschroefde sterren in plaats van het azuurblauw een andere kleur hebben aangenomen en een aschlag die plaats heeft bedekt en de 735 hemel daaronder begraven is? Ook is uit vervlogen jaren de faam tot ons gekomen, dat Phaethon, op den wagen zijns vaders langs de sterren vliegend, terwijl hij van meer nabij het nieuwe schouwspel des hemels bewonderde, als kind dartelde in het luchttruim, trotsch op zijn wagen zijn lust tot spelen botvierde en steeds hooger dan zijn vader 740 streefde, den hem voorgeschreven weg heeft verlaten en zijn baan de noordpool deed naderen. Toen zouden de sterren het niet hebben kunnen verduren, dat de vuurbol van zijn baan afweek en aan zijn loop alle regel ontbrak ¹⁾. Waarom 745 stond en zij als de brandstapel van al haar steden opvlamde, toen de lichtflakkeis van den verbrijzelden wagen overal

¹⁾ 743: 'dat de zon van zijn gewone baan was afgeweken en haar vierspan zijnsprongen maakte'.

heenvlogen en den hemel verzengden? Het firmament zelf
 boette voor dien brand, want nieuwe sterren, die ook nu
 nog den aanblik van dien ouden ramp in het geheugen
 750 roepen, flickerden op door het nabijzind vuur. Ook moet
 ik niet over een oude, welbekende, eenigszins kinderachtige
 sage zwijgen, nl. dat eens uit de blanke borst van de
 koningin der goden het melkvocht stroomde en den hemel
 755 verde met zijn kleur. Daarom heet deze baan de melkweg,
 een naam van de oorzaak zelve afgeleid. Of heeft een groote
 schare van sterren in dichten kring haar licht samengebracht
 en is dit nu wit door den opeengehoopten gloed en glanst
 een helderder baan door de vereeniging der stralen? Of zijn
 het de zielen der helden, mannen van naam, die zich een
 plaats aan den hemel hebben waardig gemaakt, en verlost
 760 uit hun lichaam en ontslagen van hun verblijf op aarde,
 naar hier verhuizen en den hun toekomenden hemel be-
 wonend, hier hun zonnejaren doorbrengen en genieten van
 de <louterende> aether? Hier vereeren wij de afstamme-
 lingen van Aeacus, hier de Atriden, den woesten zoon van
 Tydeus, den man van Ithaca, die door zijn triumpfen te land
 en ter zee de natuur overwon, den grijzen Pylîer, beroemd
 765 door zijn drie menschenleeftijden, de koningen der Danaëts
 voor Pergamum, den zwarten telg van Aurora, den vorst van
 Lycië, zoon van den Dondergod. Ook zal ik u niet overslaan,
 krijgshaftige jonkvrouw, en andere vorsten, door Thracië en
 770 de volken van Azië en Pella, de groote geboorteplaats van
 den grooten Alexander, gezonden. <Noch zal ik zwijgen
 van> de wijze mannen, wier kracht in hun ziel gelegen was,
 wier geest door zijn slagvaardigheid indruk maakte, die al
 hun rijkdom in zich zelf droegen: den rechtvaardigen Solon,
 den wakkeren Lycurgus, den hemelschen Plato en den
 wijze, die hem gevormd had, wiens veroordeeling eerder
 775 een veroordeeling van zijn eigen Athene was, en den over-
 winnaar van Perzië, dat de zee met zijn vloot bedekt had.
 Dan volgen Rome's beroemde mannen, wier aantal wel het
 grootst is: de koningen behalve Tarquinius, het kroost van
 Horatius, <drie> zonen die een geheel leger vormen, Scae-
 vola door zijn verninking vernaard, Cloelia een jonkvrouw

die zelfs mannen overtreft, Cocles een muurkrans dragend 780
 voor Rome's muur dien hij beschermd heeft, Corvinus die
 buit en naam verwierft door den bijstand van een raaf en in
 dien vogel Phoebeus met zich droeg, Camillus die door de
 redding van Jupiter den hemel verdiende en de tweede
 stichter van Rome werd door het behoud van de stad,
 Brutus eveneens stichter van de stad, die hij op een koning 785
 veroverde, Papirius die door zijn oorlogen zich op Pyrrhus
 wrekte, Fabricius en Curius elkaar gelijkend <in eenvrouw>,
 Marcellus die den derden buit op een veldheer behaalde,
 Cossus die vóór hem een koning versloeg, de Decii wed-
 ijverend met elkander in geloften en gelijk in triumpfen,
 Fabius onoverwinnlijk door zijn dralen, Livius met zijn wapen-
 790 broeder Nero, overwinnaars van Hasdrubal, die zijn leven
 duur verkoopt, het veldheerengeslacht der Scipio's alleen
 genoeg tot Carthago's ondergang, Pompeius de veroveraar
 der wereld en door drie triumpfen de eerste van Rome vóór
 de goddelijke Caesar optrad, Tullius die door de gave des
 795 woords den hemel verdiende; en gij, groote nakomelingen
 van Claudius, het aanzienlijke geslacht der Aemilii, de
 beroemde Metelli, Cato de overwinnaar van de Fortuin,
 Agrippa strijdend onder het schild zijner moeder <Venus>.
 Uit Venus gesproten, daalde het geslacht der Iulii uit den
 hemel af en bevolkte opnieuw den hemel, dien Augustus in 800
 vereeniging met den Dondergod regeert, terwijl hij in zijn
 godenaad den grooten Caesar en Quirinus ziet, hooger
 zetelend dan waar de blanke melkweg in de aether schittert.
 Dat is de verblijfplaats der goden, deze ligt in de onmid-
 dellijke nabijheid van hen, die door hun deugd den goden
 805 gelijk, hun voetsporen drukken. — Voordat ik nu aanvang, aan
 de sterren de haar toekomende macht te geven en in mijn
 lied het lot der menschen te bezingen, zooals het in de
 sterren geschreven staat, moet ik den aanblik des hemels
 volkomen beschrijven en in het gansch heelal waarnemen,
 hoezeer en wanneer, al wat daar schittert, zijn kracht uit-
 810 oetent. Er zijn <behalve de sterren> nog andere hemel-
 lichamen, die tegen den sterrenstroom in zich bewegen, en
 tusschen aard en hemel in voortvliegende, blijven zweven.

De kometen
 en meteoren.

Ook zijn er lichtverschijnselen, die maar nu en dan ontstaan en dadelijk weer verdwijnen. Van tijd tot tijd zien de menschen plotseling aan den helderen hemel tengevolge van groote beroeringen een wit licht schitteren, een komeet, die 815 zich over een lange lijn uitstrekt en dan weer vergaat.

Hetzij het vuur — omdat bij de uitwasemingen der aarde de vochtige lucht door de droge overwonnen wordt, wanneer de wolken verstrooid zijn en niet terugkeeren en de hemel 820 langen tijd helder is, en de lucht drooggeschroeid wordt door de stralen der zon, hetzij het vuur dan, neerdalend, geschikt voedsel voor zich vindt en de ontbrandbare stof aantast; ¹⁾ — en omdat het lichaam dezer kometen niet massief

is, maar de elementen daarvan gelijk vluchtige rook hier en daar rondwarrelen, blijft het geheel maar kort bestaan, 825 beperkt zich de brand tot een begin en valt het schitteren en verdwijnen dezer lichtverschijnselen samen. Indien hun ondergang niet zoo dicht bij hun opgang lag en de tijd van hun schittering niet zoo kort ware, dan zou een tweede dag 830 bij nacht ontstaan, de zon zou op haar weg gekeerd schijnen en de gansche wereld in den slaap verrassen. Vervolgens

omdat niet alle uit de aarde opstijgende droge lucht zich in een en denzelfden vorm verspreidt en vlam vat, zijn ook de gedaanten verschillend, waarin de gloeiende meteoren, welke 835 plotseling in de duisternis ontstaan, zich bewegen. Immers nu eens is het een staarster die voortvliegt, gelijk de lange lokken golven van 's menschen kruin, en het fijne vuur vertakt zich in gloeiende stralen, als loshangende haren van het hoofd.

Dan weer gaat deze eerste vorm voorbij, doordat de staar zich oplost, en volgt er een lichtbundel die zich voortdoet 845 als een gloeiende baard, welke met trillend licht den vorm van een ruige kin aanneemt. Soms is door gelijkmatige voeging 840 der zijden de bouw van den meteor dusdanig, dat hij een vierkanten balk of een ronde zuil nabootst. Ja zelfs is hij door de swelling der vlammen soms gelijk aan een dikke buikige urn, of het vuur rolt zich in engen kring op en boost bedriegelijk een kleinen discuss na. Ook vertakt zich

¹⁾ Vgl. v. 865.

wel < de meteor > en vlamt op als een fakkel van ge- 846
kloofd hout. Sterren ziet men hier en daar ijlings verschieten, terwijl ze op hun baan door het schitterend licht-
ruim vonken doen spatten en een dunne lichtstreep werpen 850 in den vorm van een lange staart. Ook vliegen andere ver weg als gevleugelde pijlen, terwijl hun dor pad zich tot een fijne baan versmalt. Het vuur toch is met alle deelen der wereld innig verbonden, het woont in de zwangere wolken, de smeden van den bliksem, het dringt in de aarde door en laat den Aetha den Olymp bestoken, het maakt het 855 water zelfs in de bronnen warm, ja het vindt een plaats in den harden keisteen en in de groene schors, wanneer het hout der boomen door botsing en wrijving in brand vliegt: zoo zeer is er overvloed van vuur in de gansche natuur.

Vervonder u dus niet, dat plotseling meteoren aan den hemel verschijnen en de lucht ontbrandt en opvlamt met 860 flinkerend licht, wanneer zij de droge klemen der uitademende aarde in zich heeft opgenomen, welke door het snelle vuur deels gretig gevolgd deels ontweken worden, < verwonder u daar niet over >, daar gij toch ook het weerlicht ziet trillen door de lucht en te midden der regenbuien den hemel door den bliksem gespleten. Hetzij dus de aarde, 865 krachtens haar aard voedsel voor het snelle vuur verschaftende, ook de kometen kan voortbrengen, hetzij de natuur die meteoren heeft geschapen, zooals zij alle sterren schiep, die aan het firmament met fijne stralen lichten, (maar de zon trekt door haar fellen gloed alle vlammeende kometen tot zich en wikkelt ze in haar eigen vuur, om ze na eenigen 870 tijd weer vrij te laten, gelijk Mercurius en Venus, wanneer zij den avondhemel verlicht en den nacht brengt, dikwijls schitteren, maar zich daarna aan het oog onttrekken, om straks weer tot ons te komen), hetzij de godheid uit medelijden teekenen van het naderend onheil op aarde zendt 875 door lichtverschijnselen en hemelbrand: nooit hebben in de aether om een nietige reden meteoren geschitterd: de landman, in zijn hoop teleurgesteld, bejamert den misoogst-zijner velden, de boer, uitgeput staande tusschen de onvruchtbare voren, drijft de treurende ossen onder het onnutte juk,

880 de doodelijke hitte der lucht tast de menschen aan met
 zware ziekten en langzame uitering, verzengend doordringend
 tot het merg van hun gebeente. Heele volken vaagt zij weg,
 en de burgers van gansche steden vinden het einde van
 hun bestaan op den ontstoken brandstapel, gelijk welker de
 885 pest de Atheensche bevolking wegmaide en in vredestijd
 de aloude stad de uitvaart bereide, toen de een bezweek
 neerstortend op het lijk van den ander. Geen plaats was er
 voor de kunst der artsen, geen geloften hadden uitwerking;
 liefdedienst was van het ziekbed geweken, uitvaart en tranen,
 ze ontbraken den dood. Door uitputting was het vuur be-
 890 zweken en opgestapeld lagen de lijken op een enkelen
 brandstapel. Ternaauwmoed kon het eenmaal zoo groote
 volk een erfgenaam vinden. Zulke rampen worden dikwijls
 door de flikkerende kometen aangekondigd. Met deze hemel-
 tootsen nadert de dood en bedreigt de aarde met een einde-
 looze reeks van brandstapels, daar de hemel en de natuur
 895 zelf krank zijn en het graf der menschen deelen. Ja zelfs
 verkonden de meteoren oorlog en plotseligen krijg en ver-
 raderlijken aanval, heimelijk en listig opdoemend: nu eens
 in den vreemde, zooals toen het woest Germanie zijn ver-
 bond < met Rome > verbrak, den aanvoerder Varus doode
 900 en het slagveld met het bloed van drie legioenen drenkte,
 overal aan den ganschen hemel dreigende sterren gloeiden,
 de natuur zelfe door haar vuur den oorlog bracht, haar
 krachten tegenover den mensch stelde en hem met den
 ondergang bedreigde. En verwonder u niet over dit ramp-
 905 zalig vergaan van menschen en dingen. De schuld ligt vaak
 bij ons: wij verstaan het niet, ons geloof in den hemel te
 stellen. Ook gebeurt het, dat < deze kometen > onlusten en
 burgeroorlog voorspellen. Op geen anderen tijd had de
 hemel den gloed van meer meteoren te verduren, dan toen
 de legers der samengezworenen onder aanvoering van
 < Caesar's > moordenaars de velden van Philippi met hun
 910 scharen bedekten. Ternaauwmoed was het slagveld droog
 < van het kort tevoren gestorte bloed >, of reeds stonden
 Rome's soldaten op de beenderen en de verninkte lide-
 maten der gesneuvelden; het machtig rijk bond zelf den

strijd aan tegen zijn eigen krachten, maar de landsvader
 Augustus overwon, tredend in het voetspoor zijns vaders.
 Maar nog was het einde niet daar. Nog restte de strijd van
 Actium, tegen het leger, uit den bruidschat betaald, ge- 915
 streken. Wederom stond de wereldheerschappij als inzet op
 het spel en < nu > werd op zee de regeerder van den Olymp
 gezocht, toen Rome in vreeze verkeerde, of het juk eener
 vrouw haar beschoren was, en Jupiter's donder den strijd
 tegen den Isiratel aanvaardde. Nog bleef de slavenoorlog,
 door voortvluchtige soldaten ondernomen, toen Pompeius, 920
 de zoon < van den grooten >, de vijanden zijns vaders < de
 zeeroovers > in strijdwijze nabootsend, zijn toevlucht zocht
 op dezelfde zee, die door zijn vader was verdedigd. Doch
 hiernee zij het noodlot tevreden! Van nu aan ruste de krijg
 en wone de Tweedracht, in stalen ketenen geklonken, voor
 eeuwig geboid, opgesloten in den kerker. Onoverwinnelijk 925
 zij de vader des vaderlands en Rome onder hem! En daar
 Rome een god ¹⁾ schonk aan den hemel, zoekte < deze > er
 geen ²⁾ op aarde!

¹⁾ Caesar.

²⁾ Augustus.

LIBER SECUNDUS.

1 De grootste dichter was de gewijde zanger, die den strijd
 van het Trojaansche volk, den koning-vader van vijftig vorsten,
 de toorts van Hector en Troje, veilig onder Hector's be-
 scherming, die den held bezong, die evenveel jaren rond-
 zwierf als hij Troje belegerd had, en een tweeden oorlog met
 5 vernieuwde toerusting op zee ondernam, totdat hij in zijn
 vaderland bij de verovering van eigen woning den laatsten
 strijd streed. Deze dichter kon de stad, die haar recht op
 hem liet gelden, dat recht niet toekennen, zonder het aan
 een andere te ontnemen. De gansche nakomelingschap liet
 de uit zijn mond vloeiende poezie in haar liederen stroomen
 10 en waagde het, rijk door de gaven van dien eenen, den
 grooten stroom in kleine beekjes af te leiden. Onmiddellijk
 bij Homerus sluit zich Hesiodus aan, die van goden en der
 goden afstamming gewaagt, van den Chaos, die de aarde
 voortbracht, en de aarde die als kind onder zijn oogen op-
 groeide, van de sterren, die de eerste wankel schreden op
 15 haar baan zetten, van de aloude Titanen, van de bakernoot
 van den grooten Jupiter, die tegelijk broeder en echtgenoot
 was < van Juno > en vader < van Minerva >, die geen
 moeder kende; < hij zong > van Bacchus, die ten tweeden
 male < en nu > uit het lichaam zijns vaders geboren werd,
 en van alle sterren, die aan den onmetelijken hemel voort-
 snellen. Ja zelfs beschreef hij, hoe de bebouwing van den
 20 grond volgens vaste wetten plaats vindt en de bodem tot
 dienstbaarheid gedwongen wordt: dat gaane Bacchus zijn
 wijnstok op de heuvels, de vruchtbare Ceres haar gran in
 de vlakke, Pallas haar olijven op beide ziet groeten; dat
 boomen, op boomen geënt, afwisselende vruchten dragen;
 < hij leerde > van de goden der wouden en de stroomen,

aan de nimfen gewijd. Zoo dichte hij een werk des vredes,
 tot groot nut < voor den mensch > in zijn strijd met de
 natuur.

Anderen hebben de verschillende sterrenbeelden beschreven, 25
 en de teekenen, welke overal aan den wijden hemel voort-
 glijden, elk tot zijn eigen klasse en zijn oorsprong herleid;
 < zij verhalen > dat Perseus en Andromeda onder de sterren
 zijn opgenomen om haar straf, de moeder < Cassiopea > om
 haar smart, de vader, omdat hij zijn dochter wilde verlossen,
 30 Lycaon's dochter, omdat zij geroofd is, Cynosura, om den
 dienst, dien zij Jupiter bewees, de Geit om haar melk, de
 Zwaan om Jupiter's vernomming, de Maagd om haar recht-
 vaardigheid, de Schorpioen om zijn steek, de Leeuw om
 zijn ontroofde huid, de Kreeft om zijn scharen, de Visschen,
 omdat Venus zich in hun gestalte vertoonde, en dat de Ram
 den dierenriem aanvoert, omdat hij overwinnaar van de zee
 is, en zij beweren, dat de overige sterren, die in de hooge 35
 aether aan het firmament rondwentelen, aan hun verschillende
 < aardse > lotgevallen hun bestaan aan den hemel danken.
 Zoo wordt door hun gedichten de hemel niet anders dan
 een mythe en zou de aarde den hemel geschapen hebben,
 terwijl zij juist van hem afhangt. Ja zelfs gewaagt de op
 40 Sicilië geboren zanger van de gewoonten van het vee en
 van Pan, die de herdersfluit bespeelt. Hij zingt in de wildernis
 een lied, dat niets wilds heeft, voert sierlijke danspassen
 uit op een ruwen bodem en leidt zijn Muze de bebouwde
 velden binnen. Zie, een ander vertelt van de veelkleurige
 vogels en de gevechten onder de wilde dieren, deze bezingt
 de vergiftige slangen, gene vol ijver de kruiden, die door 45
 hun wortels dood of leven brengen. Ja zelfs zijn er, die den
 in duisternis verzonken Tartarus uit den donkeren nacht in
 het licht roepen en met verbreking van de natuurwet de
 aarde te binnenste buiten keeren en blootleggen. Elk soort
 van onderwerp hebben de geleerde Muzen bezongen; elk 50
 pad, dat tot den Helicon toegang geeft, is platgetreden. De
 stroomen, aan zijn voet ontsprongen, vloeien reeds dooreen
 en kunnen den dorst van de op het bekende toedringende
 menigte niet lesschen. Laat ons dus op de ongerepte weide

de bedauwde kruiden zoeken en het in verborgen grot
 55 mummelend water opsporen, waarvan nog geen vogels met
 harden snavel geproefd hebben en waaraan Phoebus met
 zijn verzengende stralen geen druppel ontroofd heeft. Wat ik
 zeggen ga, is eigen werk. Van geen zanger zal ik schuldenaar
 zijn voor wat ik spreek. Niet wat ik stal, maar wat ik zelf
 60 wrocht, zal ik u brengen. In een wagen voor mij alleen vaar
 ik ten hemel. Met eigen schip klieft ik de golven. Immers
 zal ik van een god zingen, die in stilte door zijn geest
 macht heeft over de natuur, die in hemel, aarde, zee door-
 dringt en het groot heelal volgens één wet bestiert; ik zal
 beschrijven, hoe de gansche schepping in onderlinge een-
 dracht leeft en door den invloed van een hoogere Rede
 65 bewogen wordt, doordat één geest in alle onderdeelen woont
 en door zijn alomtegenwoordigheid de wereld bezielt en
 haar tot een levend wezen vormt. Bleef niet de schepping
 door de verwantschap harer leden innig verbonden, gehoor-
 zaamde zij niet in haar geheel aan den over haar gestelden
 meester en regeerde geen voorzienigheid over dit groote,
 70 rijke heelal, dan zou de aarde geen vaste plaats en de
 sterren geen vasten omloop hebben, het firmament zou zijn
 beweging staken en door den stilstand verstijven, de hemel-
 lichamen zouden niet ieder zijn eigen baan bewaren en de
 nacht zou niet op zijn beurt voor den dag vluchten, om
 hem straks weer op de vlucht te drijven. De regenbuien
 zouden het aardrijk niet voeden, noch de winden de aether,
 75 noch de zee de zwangere wolken, noch de rivieren de zee,
 noch de oceaan de bronnen. Het heelal zou niet in al zijn
 deelen steeds gelijk blijven bestaan, zooals het door een
 wijs vader geregeld is, zoodat noch de zee opdroogt, noch
 de aarde wegzinkt, noch de hemel bij zijn beweging grooter
 80 of kleiner wordt dan behoort. Beweging houdt de schepping
 in stand, maar verandert haar niet. Zoo blijft alles in de
 gansche wereld geordend en gehoorzaamt aan den meester.
 Deze god dan en deze rede, die het al bestiert, maakt de
 aardse schepselen afhankelijk van de sterrenbeelden aan
 den hemel. Hoewel hij deze op grooten afstand van den
 85 mensch geplaatst heeft, wil hij toch, dat zij hun invloed

zoo sterk doen gevoelen, dat zij den volken hun levenslot,
 den enkeling zijn karakter toewijzen. Niet al te ver behoeft
 men naar het bewijs daarvoor te zoeken: zoo beheerscht
 de hemel de akkers, zoo brengt hij < ons > de verschillende
 vruchten en neemt ze weer weg, zoo beweegt hij de zee
 en laat haar over de aarde stroomen en terugvloeden. En 90
 deze beweging, waarin de zee verkeert, wordt nu eens
 veroorzaakt door het volle maanlicht, dan weer door een
 tegenovergestelden prikkel wegens het afnemen der maan,
 of eindelijk vergezelt zij gedurende den loop van het jaar
 Phoebus op zijn baan. Zoo < gebeurt het ook dat > de
 schelpdieren, die op den bodem der zee in hun kerker zijn
 opgesloten, met de beweging der maan meegande, van
 lichaamsgroote veranderen en u, Luna, nabootsen, zoowel 95
 wanneer uw krachten afnemen als wanneer zij vermeederen.
 'Gij zelf ook geeft, zoo < als wij zien >, het volle licht aan
 den wagen van uw broeder terug¹⁾ en vraagt het op een
 anderen tijd van hem weer²⁾, en zooveel hij u overliet of
 wegschonk, zooveel laat gij op uw beurt schijnen, als
 hemellichaam geheel van Phoebus afhankelijk. Zoo zien wij
 eindelijk, dat het vee en de stomme dieren op aarde, hoewel 100
 zij eeuwig onbewust van zich zelf en de natuurwet blijven,
 toch doordat de natuur ze wijst op het heelal, dat hen
 voortbracht, den blik daarheen opheffen, den sterrenhemel
 waarnemen, hun lichaam bij het wassen van de nieuwe
 maan reinigen en de komst van de stormen en den terug-
 keer van het heldere weder vooruitzien. Wie zou na dit 105
 alles nog twijfelen aan den band tusschen mensch en hemel?
 Als een bijzondere gave schonk de natuur den mensch de
 taal, het veelomvattend verstand en den vluggen geest;
 kortom slechts in 's menschen ziel daalt de godheid af,
 woont daar en zoekt daar zich zelf. — Ik spreek niet van
 andere kunsten < van voorspelling > die ons ten dienste
 staan, geheel onbetrouwbaar, een arbeid buiten ons bereik 110
 gelegen. Ik spreek er niet van, dat niets ons op voet van
 gelijkheid is toegestaan³⁾, dat er een stellig en onvermijdelijk

¹⁾ Als het nieuwe maan is.

²⁾ Als het volle maan is.
³⁾ v. 112 [dat het heelal geen voogdij toelaat].

noodlot is en dat de stof moet gehoorzamen, de hemel ge-
 115 bieden. — Wie zou dus den hemel kunnen kennen anders
 dan door de gave des hemels en den god vinden, indien hij
 zelf niet een deel van dien god is? En wie zou dit onmetelijk
 geweld en uitspansel, de reien der sterren, het vlammend
 hemelpaleis en den eeuwigen strijd van de planeten tegen
 121 de sterren kunnen aanschouwen en in zijn eng hart opnemen,
 indien niet de natuur onzen geest dien scherpen blik gegeven
 en de met haar verwante ziel tot zich zelf gekeerd had,
 indien zij niet haar groot werk onthuld had en uit den
 125 hemel niet de stem kwam, die ten hemel oproept tot een
 heilig verkeer met hem en tot de eerste wetten, welke de
 sterren den mensch bij zijn geboorte geven? Wie zou be-
 weren, dat het niet zondig is, den hemel te grijpen, zoo
 deze zich zelf niet gaf, en hem gemakkelijker op aarde te
 brengen als op zijn eigen terrein. Maar om niet met lange
 uitweidingen te bewijzen, wat helder en klaar is < zij dit
 130 gezegd >: de trouw < der natuur > zal ons niet alleen ge-
 wicht, maar ook vertrouwen en geloof aan haar werk doen
 hechten. Immers de rede laat zich niet misleiden en misleidt
 nooit. Naar behooren moeten wij den weg < tot onder-
 zoek > volgen en aan ware gronden geloof slaan. Dan wordt
 ons een uitslag gegeven overeenkomstig de voorafgegane voor-
 spelling. Wie zou onwaar durven noemen, wat het lot heeft
 135 bekrachtigd, en zich verheffen boven de uitspraak van zulk
 een machtig orakel? Wanneer ik dan door goddelijke be-
 ziening dezen zang tot de sterren wensch te doen stijgen,
 dan zal ik ~~neet~~ in noch vóór de menigte dichten, maar ik
 zal alléén, als rijdende op eenzame baan, mijn wagen
 140 sturen, zonder dat iemand mij in den weg treedt of op
 hetzelfde pad als ik zijn span naast mij wil drijven. Ik zal
 een lied zingen, voor den hemel waard om te hooren,
 waarover de sterren zich zullen verbazen, terwijl het heelal
 zich zal verblijden over het gedicht van zijn zanger. Of < ik
 zal zingen voor hen > aan wie de sterren de kennis van
 hun heilige baan en van zich zelf niet hebben ontzegd,
 145 maar hun aantal is op aarde zeer gering. Groot is dat
 dergenen, die rijkdom en goud liefhebben, heerschappij en

macht, verrijnde weelde en ledigheid, streelende, afwisselende
 muziek en zoete gewaarwording der ooren, want dit alles
 is in vergelijking met het boek van het noodlot met lichte
 inspanning te leeren. Maar ook dit is de wil van het nood-
 lot, dat men zijn wet zal kennen.

In de eerste plaats dan moet ik door mijn zang den ver- 150
 schillenden aard van de sterren < van den dienaar >
 kenschetsen en ze naar hun geslacht < indeelen >. Er zijn
 nl. zes mannelijke en evenveel van het vrouwelijke geslacht,
 < de laatste > onder aanvoering van den Stier. Ziet gij wel,
 hoe hij bij zijn terugkeer aan den hemel achteruitloopt en
 boogvormig vertijst? Om beurten vertoonen de teekens een
 ander geslacht en wisselen dit af den ganschen zodiak rond.
 Voor een gedeelte zult gij ook menscheijke gedaanten ¹⁾ 155
 onder hen ontwaren, en hun karakter stemt daarmee over-
 een. Andere zullen den aard van vee en wilde dieren < op
 den mensch > overbrengen. Ook zijn er enkele, op zich
 zelf staande, aan wie een eigen taak is toebedeeld en die
 scherp moeten gadegeslagen worden. Doch let nu op de
 dubbele! ²⁾ Ze zullen door hun bondgenootschap een machting 160
 invloed uitoefenen. Een metgezel kan veel geven en veel
 nemen, en waar twee als ambtgenooten verbonden zijn, ver-
 mogen zij veel, zoowel ten goede als ten kwade, en blijft
 het lot < der menschen > daartusschen zweven. Aanschouw
 de twee Visschen in het sterrenheir en de Tweelingen met
 hun naakt lichaam! De laatste houden de armen innig om
 elkander geslagen, maar de eerste bewegen zich in geheel 165
 tegenovergestelde richting van elkander. Het getal is dus
 gelijk, maar een ongelijke aard valt waar te nemen. Beide
 zijn dubbele teekens, die zich voortbewegen zich ver-
 heugende in het bezit van een ongeschonden lichaam. Ze
 hebben zich over geen vreemde bestanddeelen te verbazen
 noch betreuren zij het verlies van een hunner leden, zooals
 sommigen doen, wien een deel is afgerukt of die met leden 170
 van een vreemd lichaam verbonden zijn, zooals de Steenbok

¹⁾ Gemini, Virgo, Libra, Aquarius.

²⁾ signa paria: Gemini, Pisces; signa bifurcata: Capricornus, Sagittarius; signa
 rationale duplicata: Gemini, Sagittarius, Pisces, Virgo.

en hij die zijn gespannen boog richt, wiens lichaam in een paard uitloopt. De laatste heeft nog een deel van een mensch, maar de eerste hoegenaamd geen. Ook dit moet bij deze verheven wetenschap in acht genomen worden, want het maakt verschil, of het twee gelijke beelden zijn dan wel of 175 het één beeld van saamgestelden vorm is. Ja zelfs de Maagd wordt onder de dubbele sterren gerangschikt, niet in voor- komen, maar wel in waarde, want midden in de Maagd houdt van den eenen kant de zomer op en begint aan den anderen de herfst. Aan tropische sterrenteekenen, zooals den Ram, de Weegschaal, den Kreeft en den Steenbok, gaan 180 daarom dubbele sterren vooraf, omdat deze door de ver- binding van twee jaargetijden dubbele krachten bezitten. Zoo verschaft van de Tweelingen, op wie in de rij der sterren de Kreeft volgt, de eene den bloeienden voorjaars- tijd, terwijl de andere ons den dorstigen zomer brengt, maar 185 beiden toch ongekleeft, omdat beiden de warmte voelen, de een die van de grijzende lente, de andere van den naderenden zomer. Zoo is het laatste deel aan het eerste gelijk. Ook de Boogschutter (Centaur), die door zijn eigen gedaante uw komst, o Steenbok, aankondigt, beweegt zich in een dubbele gestalte aan den hemel. De zachte herfst legt voor zich 190 beslag op het menschelijk deel, met zijn buigzame leden en week vleesch, maar zijn woeste paarderng draagt den ver- stijfden winter en verandert het hemelteeken in overeen- stemming met het jaargetijde. De twee Visschen, die de Ram voor zich uit zendt, kondigen ook een dubbel jaargetijde aan: de eene Visch sluit den winter af, de andere begint de 195 teeken doorloopt en de winterbuiën met den lentedauw samen- treffen. Zoo heeft dit zwemmend sterrenbeeld zijn deel aan de vochtigheid van beide jaargetijden.

Verder zijn er drie teekens, die verenigd de negen andere bestrijden, zoodat er aan den hemel een soort van opstand heerscht. Zie hoe de Sier met zijn achterpooten, de Twee- lingen met hun voeten, de Kreeft met zijn schaar <'t eerst> 200 verrijst, terwijl de overige teekens in rechte houding hunner leden opgaan. Verwonder u dus niet over den langen tijd,

dien de zon noodig heeft, om den zomer met zijn trage maanden door deze omgekeerde sterrenbeelden op te voeren.

Laat het u ook niet ontgaan, uit te vorschen en naar vaste wet af te leiden, welke sterren nacht-, welke dag-teekens 205 zijn, hoewel ze niet hun taak hetzij bij duister hetzij bij licht vervullen. Anders zouden <alle> zonder onderscheid een gemeenschappelijken naam hebben, want alle tijden door schitteren zij in geregelde afwisseling, nu eens den dag, dan weer den nacht begeleidend, maar de natuur deelde 210 hun als moeder van het heet gewijde tijdsdeelen toe op een plaats, hun voor eeuwig gegeven. Immers het teeken van den Boogschutter, dat van den razenden Leeuw, ook de Ram naar zijn rug met gouden vacht omziende, voorts de Visschen, de Kreeft en de Schorpioen met zijn giftigen angel, welke sterrenbeelden of aan elkaar grenzen of op ge- lijken afstand van elkaar liggen, zij alle worden dag-teekens 215 genoemd, omdat ze in gelijk geval verkeerren. De overige, die van de eerste niet in aantal verschillen en evenmin in plaatsing, daar zij met evenveel tusschenruimten van elkaar liggen, heeten nacht-teekens. Ja er zijn er zelfs, die aan zes opeenvolgende sterren, welke bij den Ram als leidsman 220 aanvangen, den naam dag-teekens gegeven hebben, terwijl zij de zes, die bij de Weegschaal zich aansluiten, als nacht- teekens beschouwen. Ook zijn er, die van oordeel zijn, dat wij in de mannelijke teekens, die <aan den hemel> ver- rijzen, de dag-teekens te zien hebben en dat de vrouwelijke zich in de veilige duisternis verblijden, om wat de nacht 225 biedt, te genieten. Voorts zeggen u sommige sterren, zonder dat iemand het u wijst, dat zij uit de zee geboren zijn: de Kreeft, zich als een rots in de golven opzettend, en de 225 Visschen, zich vernakend in het water, dat <de Water- man> voor hen uitstort. Ook zijn er sterren, die tot het rijk der aarde geteld worden: de Sier is de leider van de kudde, de Ram trotsch op zijn heerschappij over de schapen, de Leeuw beider verdelst en plunderaar en de Schorpioen <schnilt weg> in het struikgewas van het land. Dan zijn 230 er ook teekenen, die het midden houden tusschen beide en aan beider wetten deel hebben, zooals de Steenbok, waarvan

het onzeker is of hij tot de aarde behoort, en de Waterman, een twijfelachtig bewoner der zee. Zoo zijn in gelijke verhouding de elementen van water en aarde in deze vereenigd.

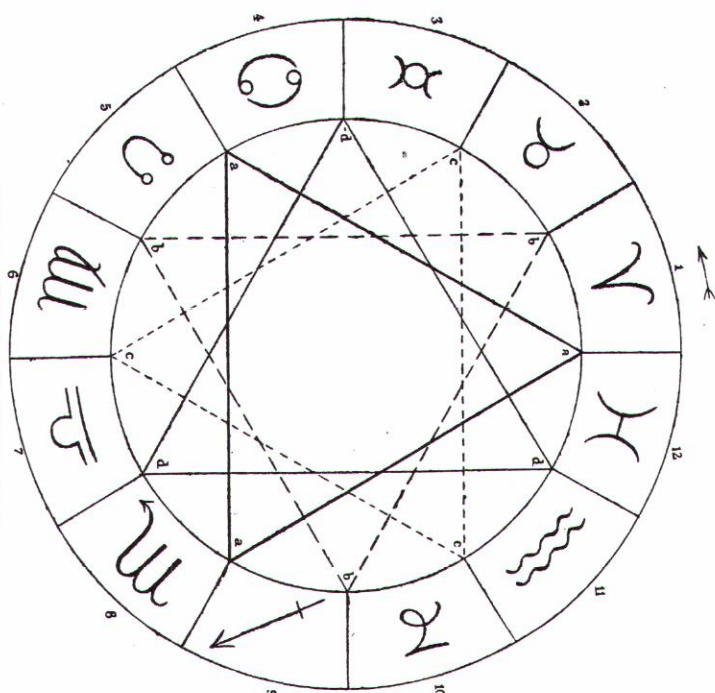
235 Ook van de kleinste zorgen < der natuur > moogt gij uw loos geschapen. Vruchtbaarheid is eigen aan het geslacht van den Kreeft, ook aan den fel stekenden Schorpioen en aan de Visschen, die de zee met hun gebroed vullen. Maar de Maagd is onvruchtbaar, gelijk de Leeuw, die met haar verbonden is. Ook de Waterman kan niet bevrucht worden, of mocht het beproefd worden, jongen kan hij niet ter wereld brengen.

240 Tusschen beide soorten in staat de Steenbok met zijn tweestaltig lichaam en de Centaur, schitterend met zijn Creten-sischen boog, terwijl de Ram, tusschen vruchtbaar en onvruchtbaar het midden houdend, met de Weegschaal, die den tijd van dag en nacht gelijk maakt, de Tweelingen en den Stier gelijk lot deelt.

Ook moet gij niet denken, dat de natuur hiermee geen 245 bedoeling heeft gehad, dat sommige beelden in beweging zijn, zooals de Leeuw, de Boogschutter en de zich tot den stoot krommende Ram; dat andere rechtop staan en hun leden in evenwicht houden, zooals de Maagd, de Tweelingen en de water stortende jongeling; of dat er zijn die vermoeid neerzitten en hun tragen aard verraden, zooals de 250 Stier, ingeslapen, nadat hij den ploeg van zijn nek heeft gelegd, de Weegschaal, zich neerzettend, nu de kringloop van haar arbeid voltooid is, en gij, Steenbok, door uw kou temidden van uw sterren ineengedoken; of dat er zijn die liggen, zooals de Kreeft uitgestrekt op zijn dikke buik, de Schorpioen gebogen op de aarde met zijn breede borst 255 en de Visschen altijd in liggende houding, schuin op hun kant zwemmende.

Indien gij met zorg en schranderteit alles gadeslaat, dan zult gij bemerken, dat er verminkte sterrenbeelden zijn, die ledematen verloren hebben. Zoo zijn de scharen van den Schorpioen in de Weegschaal opgegaan, de Stier kreupelt met krommen voorpoot, oogen ontbreken aan den Kreeft,

de Boogschutter heeft er één overgehouden, naar het andere 260 zoekt men tevergeefs. Zoo troost ons de sterrenhemel in ons ongeluk en leert ons door zijn voorbeeld gelaten ons verlies

a. Trigonum: Aries, Leo, Sagittarius: 1, 5, 9.
b. " " Taurus, Virgo, Capricornus: 2, 6, 10.
c. " " Gemini, Libra, Aquarius: 3, 7, 11.
d. " " Cancer, Scorpio, Pisces: 4, 8, 12.

Man. Astron. II 279—287.

dragen, daar de geheele ordening van ons lot van den hemel afhangt en de sterren zelf gedaanten vertoonen, waarvan leden verminkt zijn.

Ook de jaargetijden hebben ieder in het bijzonder hun 265 invloedrijke teekenen: de zomer begint bij de Tweelingen, de herfst bij de Maagd, de winter bij den Boogschutter en

de lente bij de Vischen. Zoo wordt de dierenriem in vier deelen op aarde verdeeld en staan de winterteekenen tegenover die van den zomer, de lenteteekenen tegenover die van den herfst.

270 Ook is het niet voldoende den eigenaardigen vorm van ieder teeken afzonderlijk te kennen. Niet minder oefenen zij door hun overeenstemming invloed op ons lot uit, zij vermenen zich in hun verbond en sluiten zich bij elkaar aan, al naar gelang van de plaats die zij innemen en het lot dat hun beschikt is. In den cirkel, die door den zodiak van rechts < naar links > wordt omgeven, loopt een lijn, die

275 zich in drie gelijke zijden verdeelt, welke in haar uiteinden met elkaar samenkomen < ingeschreven driehoek >. De teeken^{Trigona.}, die zij raakt, heeten 'trigona', omdat over drie sterrenbeelden verdeeld, driemaal een hoek gevormd wordt, terwijl

280 die beelden met een tusschenruimte van drie teekens van elkander liggen. Zoo ziet de Ram op gelijken afstand van zich twee teekens, dat van den Leeuw en van den Boogschutter, in verschillende hemelstreek opgaan, terwijl het gesternte van de Maagd en dat van den Stier met den Steenbok een

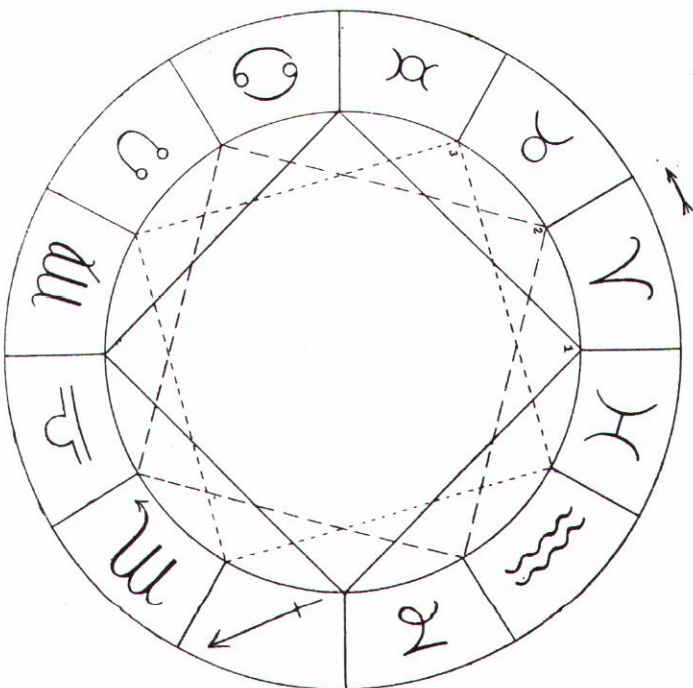
< tweeden > driehoek vormen. De overige teekenen, die aan den hemel geplaatst zijn op gelijken onderlingen afstand (van 120°), vormen op gelijke manier driehoeken, maar het

285 maakt verschil, of het teeken rechts of links staat: wat volgt, heet linksch, wat voorafgaat, rechtsch. Zoo is ten opzichte van den Stier de Steenbok rechtsch, de Maagd linksch. Dit zij als voorbeeld voldoende! Maar de sterren, die op een afstand van drie ¹⁾ beelden (90°) van elkaar gelegen, geplaatst zijn in de hoekpunten van een vierkant, wier plaats dus bepaald wordt door de elkaar in een rechten

290 hoek snijende lijnen, die noemt men kwadraten. Zoo ziet de Steenbok de Weegschaal en wordt daarop zelf door den Ram aanschouwd, die op zijn beurt door den Kreeft, op gelijken afstand van hem gelegen, wordt waargenomen, terwijl van de linkerzijde het gesternte van de Weegschaal volgt en op den Kreeft het oog heeft. Altijd immers worden de

¹⁾ Manilius: vier, omdat hij ook den terminus ad quem meerekent.

voorgaande teekens tot de rechtische gerekend. Zoo kan men den geheelen dierenriem in gelijke deelen verdeelen en uit 295 de twaalf teekens drie kwadraten construeeren, wier be-

1. Quadratum: Arles, Cancer, Libra, Capricornus.
2. " Taurus, Leo, Scorpius, Aquarius.
3. " Gemini, Virgo, Sagittarius, Pisces.

Manil. Astron. II 290—292.

teekenis in vastgestelde volgorde < door mij > zal onthuld worden.

Maar indien iemand teverden is de kwadraten zoo te berekenen, dat hij zich den dierenriem verdeeld voorstelt in groepen van telkens drie ¹⁾ teekens of als hij meent, dat alle drie teekens, die door boogen van vier ²⁾ gescheiden

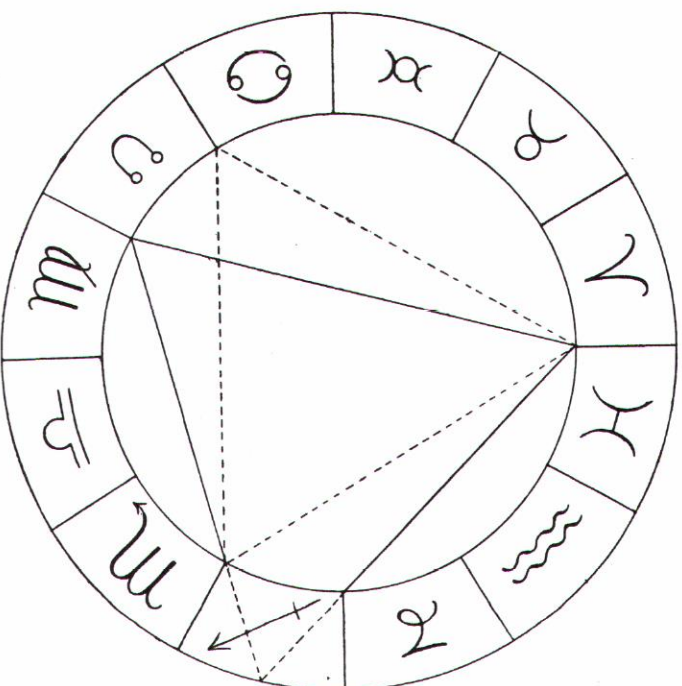
¹⁾ Manilius: vier.

²⁾ Manilius: vijf.

300 zijn, toppunten vormen van een driehoek, zoodat hij daarbij verbonden krachten en vriendschappelijken opgang verwacht en in de verwante sterren een hemelbond denkt te vinden, dan vergist hij zich. Want al bedraagt ook de boog $<$ op elke zijde van den driehoek $>$ vier (vijf) teekens, dan zullen toch degenen, die in de teekens, welke op de vijfde plaats zich vertoonen, geboren zijn, de kracht van den driehoek niet gevoelen, ofschoon zij in naam daarvan blijven spreken: wat de plaats betreft, hebben $<$ de teekens $>$ hun werking verloren en ook wat den afstand aangaat, zijn ze met elkaar in strijd. Immers daar de dierenriem in 360° verdeeld kan worden, welke de brandende zon doorloopt, maakt het derde deel daarvan (120°) den boog uit van één zijde van den driehoek, beschreven in den cirkel, door den zodiak gevormd. Nu telt evenwel de boog dit aantal graden niet, indien er van teeken tot teeken en niet van graad tot graad gerekend wordt. Al zijn dus de sterren door drie teekens gescheiden, wanneer gij toch het begin 315 van het eerste teeken met het einde van het links gelegene verbindt en dan het aantal graden uittelt, dan zullen die 150 bedragen. Het getal zal dan de juiste maat overschrijden en inloopen op het gebied van de volgende lijn. Al kan men dus ook van in een driehoek liggende hemelteekens spreken, zoo is die driehoek toch niet een gelijkzijdige. 320 Diezelfde schijn kan bij de kwadraten op een dwaalspoor brengen. Want, daar van het geheel aantal graden, dat den dierenriem uitmaakt, er negentig den boog vormen die de zijde van den vierhoek omspannt, gebeurt het, dat wanneer de lijn getrokken wordt van het begin van het eerste teeken tot het einde van het volgende (vierde), de afstand 120° 325 bedraagt. Maar indien men het einde van het eerste teeken met het begin van het corresponderende verbindt, dan doorloopt de verbindingslijn het aantal graden van twee teekens (dus 60°). Er zijn dus tweemaal dertig graden, maar één derde ontbreekt. En al rekent men dus ook van 330 vierde ster op vierde ster, toch gaat op deze het graden-

1) Manilius: vijf.

aantal van een teeken (30°) verloren. Het is dus niet voldoende, slechts door middel van de hemelteekens den driehoek te construeeren of te meenen een nauwkeurig kwadraat te krijgen door verbinding van teekens, waartusschen er drie in liggen; maar indien gij soms een kwadraat wilt beschrijven of gij wilt een gelijkzijdigen driehoek maken,

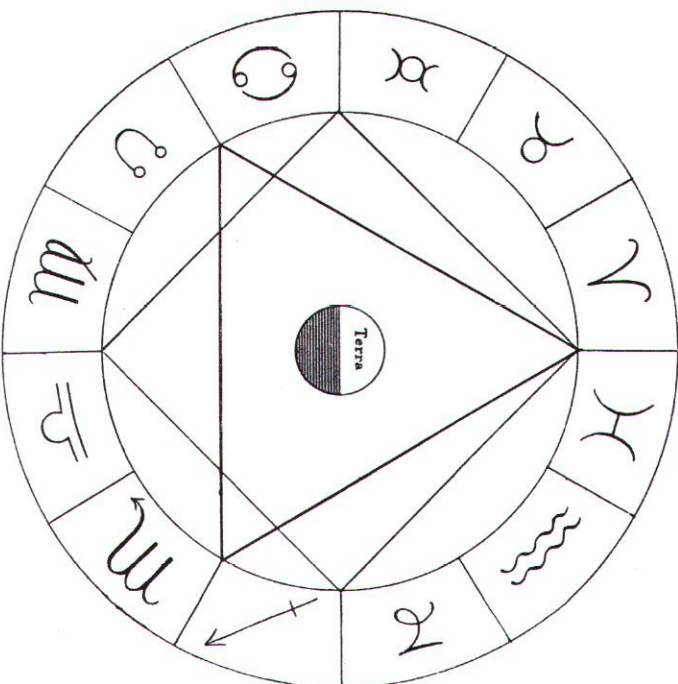

Manil. Astr. II 350—351.

dan wordt in het laatste geval vereischt een koorde met een 335 boog van 100° plus $\frac{1}{5}$ deel hiervan of 20° , en in het eerste geval een van 100° min een tiende hiervan of 10° . Zoo komt de rekening uit. En aan de vier plaatsen, die begunstigd worden, doordat de hoeken van het kwadraat ze achtereenvolgens raken, en aan de drie plaatsen, die aangeduid worden door den omtrek van den ingeschreven

- gelijkszijdigen driehoek (wanneer deze rechte koorde den cirkelomtrek aan het begin van den langen hemelboog gaat
340 verlaten), aan al deze plaatsen schonk de natuur een bond met gemeenschappelijke rechten, onderlinge sympathie en
342 wederkeerige vriendschapsplichten. Daarom stemt niet elke horoscoop met de < verdere > teekenen van zijn driehoek overeen, evenmin als bij elk toevallig kwadraat, er terstond een onderlinge samenwerking tot stand komt, want het maakt verschil, of de koorde het bepaald aantal deelen beslaat of minder is dan de maat van den boog, dien de zodiak¹⁾ beschrijft, en de drie of vier koorde dan een driehoek of
350 vierkant vormen, dat volgens de berekening somtijds in meer teekens uitloopt, dan de dierenriem er in werkelijkheid telt. Maar de invloed van den driehoek is onder de teekens veel grooter dan die welke hun naam hebben naar de vierde plaats waarop zij staan. Bij de laatste is de lijn
355 hooger en de omtrek van het kwadraat verder van ons verwijderd, bij de eerste is de lijn dichtër bij ons en verder van den hemel af, deze sterren zien de aarde meer van nabij en doen de lucht, waarop zij inwerken, in onzen dampkring neerdalen. Zwak is de betrekking van de teekenen, die om de andere staan; tusschen hen is geen groote overeenstemming en wederzijdsche vriendschap, omdat de < deze verbindende > lijn met enge bogen, tegen haar zin, zich aan den hemel kronkelt. Immers omdat deze lijn gevormd wordt uit koorde, die telkens één beeld overslaan, komt ook één hoek telkens in het derde teeken terecht en wringt zich de omtrek met zes onderbrekingen in den dierenriem.
- 365 Van den Stier gaat hij in den Kreeft en na de Maagd te hebben aangeraakt, treedt hij den Schorpioen binnen. Verder zijn weg nemend langs u, koude Steebok, en de beide Visssen achter u, en langs de achterzijde van den Stier, sluit hij den onloop, waar hij begonnen was. De omtrek van den tweeden zeshoek raakt de nu overgeslagen teekens. Deze gelijkt op den vorigen, omdat hij evenveel hoekpunten telt, maar zóó, dat men bij het beschrijven de reeds door mij genoemde < even > beelden overslaat. De opeenvolgende teekens < van den zeshoek > ontvluchten dus el-

kaars schuinsche blikken, want zij zien al te zeer van terzijde met loenende oog en elkaar aan en schuilen voor hun baumann weg. Een blik recht uit de oog treft wissel. [De teekens die om den ander staan, schuilen weg in hoeken

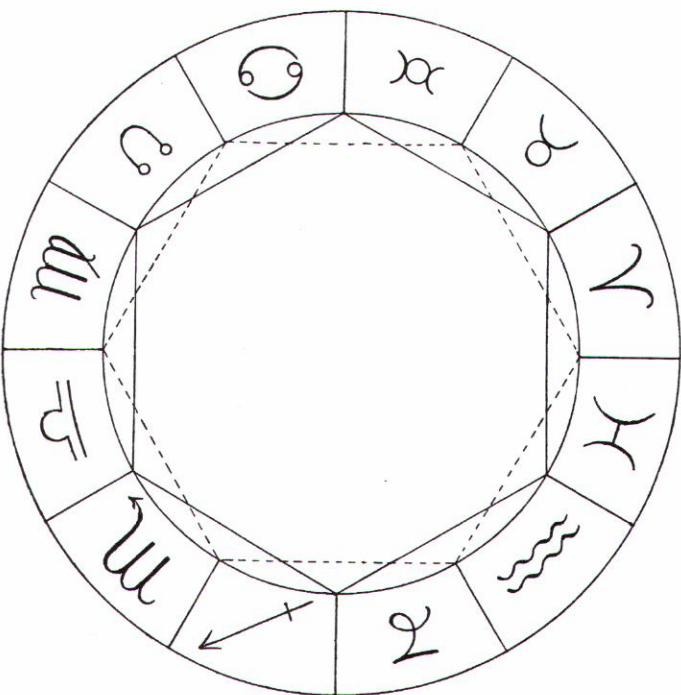

Manil. Astr. II 365.

schuin tegenover elkaar]. Dus is de kracht van de lijn, die 375 zóó langs het hemelgewelf loopt, dat zij de eene helft van de teekens slechts voorbij gaat, op grooten afstand gelegen, want zij beweegt zich hoog aan den hemel en laat van verre haar zwakke krachten op de aarde neerdalen. Toch blijft er door de wet der verwantschap onder deze nog een bond, omdat bij deze opvolgende teekens < van den zeshoek > 380 het geslacht niet verschillend is ¹⁾, maar de mannelijke teekens

1) De oneven mannelijk (Aries etc.), de even vrouwelijk (Taurus etc.).

met de mannelijke in betrekking staan, en de overige zes van het vrouwelijk geslacht ook met elkaar een hemelbond gesloten hebben. Zoo blijft de aard toch nog in een enkel opzicht aan de teekens van den hexagoon eigen en blijven

HEXAGONA.

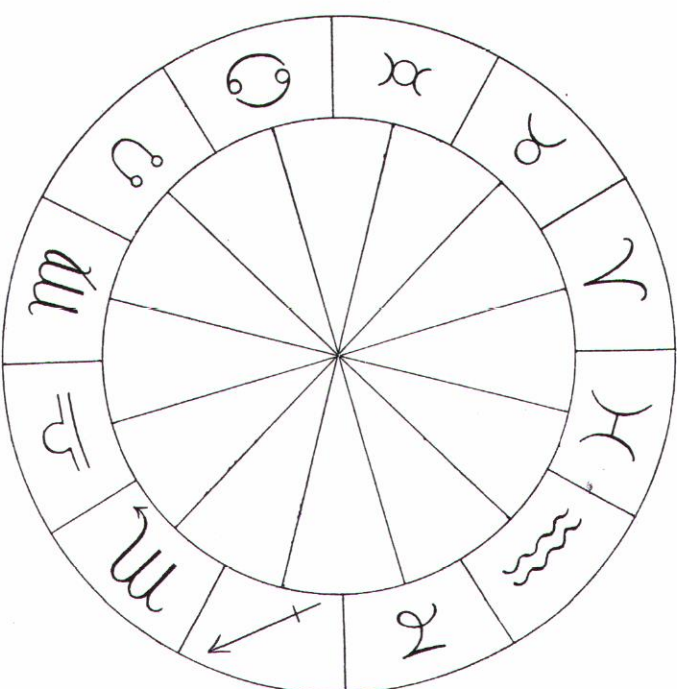
Manil. Astr. II 364—370.

deze sterren, omdat zij verwant zijn, onder de wetten van haar geslacht.

385 Voorts bestaat er geen goede verstandhouding tusschen teekens, die aan elkaar grenzen, want omdat zij elkaar niet kunnen zien, is ook hun sympathie afgestompt. Ze richten op meer verwijderde, maar die zij zien kunnen, hun aandacht. Daarbij zijn de naast elkaar gelegen teekens van verschillend geslacht, mannelijke aan vrouwelijke in een

kring verbonden, zoodat ze steeds om beurten elkaar in verdrukking brengen: zoo kan er tusschen deze ongelijke 390 teekens geen eendracht heerschen.

Ook de teekens, die telkens op de zesde plaats staan,

SIGNA ADVERSA.

Manil. Astr. II 402 sqq.

kunnen niet geschikt geacht worden om eenige samenwerking uit te oefenen, omdat de verbindingslijn, niet in gelijke deelen verdeeld, den geheelen dierenriem doorloopt, maar twee teekens raakt, die met tusschenruimte van vier van elkaar liggen, zoodat dan de derde zijde te kort wordt, omdat de cirkel reeds verbruikt is ¹⁾.

Maar de sterren, die in geheel verschillende deelen van 395

¹⁾ Er schiet slechts een boog van $360^\circ - (2 \times 150^\circ) = 60^\circ$ voor de derde zijde over.

den hemel schitteren en met het gelaat diametraal tegenover
 elkaar in de ruimte zweven; die op een gansche hemel-
 breedte van elkaar gescheiden blijven en zich als zevende
 teekens (dus met vijf teekens-tusschenruimte) voortbewegen,
 deze laten, in weervil van hun grooten afstand, zich toch nog
 400 van verre gelden en oefenen, hetzij in oorlog hetzij in vrede,
 al naar de omstandigheden het eischen, invloed op elkaar
 uit, nu vriendschap brengend, dan weer strijd verkondend.
 Mocht gij soms lust hebben, de tegenovergestelde teekenen
 naar plaats en naam te behandelen, zoo denk eraan, zomer
 405 tegenover winter, Steenbok tegenover Kreeft te plaatsen, den
 Ram tegenover de Weegschaal, want dag en nacht zijn bij
 beide gelijk, de Maagd tegenover de Visschen en den Leeuw
 tegenover den Waterman en zijn schenkan. Wanneer de
 Schorpioen in het zenith schittert, is de Sier in het nadir,
 en als de Tweelingen opgaan, gaat de Boogschutter aan den
 hemel onder. Dit zijn de bewegingen, welke de tegenover-
 410 gestelde teekens onderling in acht nemen. Maar hoewel ze
 vijandig tegenover elkaar geplaatst aan den hemel schitteren,
 zoo bewegen zij zich toch somtijds in harmonie tengevoelge
 van hun kunne en ontstaat er uit hun gelijk geslacht een
 onderlinge eendracht, indien de mannelijke met de manne-
 lijke, de vrouwelijke met haar eigen geslacht overeenstemmen.
 Hoewel het gesternte van de Visschen en dat van de Maagd
 415 tegenover elkaar staan bij hun beweging, bestaat er toch
 tusschen hen een bond van vriendschap, omdat hun beider
 geslacht een overwicht heeft op hun positie. Maar soms
 moet het geslacht buigen voor plaats en tijd, zooals bij u,
 Steenbok, tegen wien de Kreeft zich verzet, omdat de zomer
 met den winter in strijd is, en strijdt hier een vrou-
 welijk teeken met een vrouwelijk. Aan de zijde van den
 Steenbok vorst, ijs en velden wit van sneeuw, aan die
 van den Kreeft dorst, zweet en de aarde gebelaked door
 420 het zonlicht; bij den winter koude nachten, zóó lang, als
 dagen van den zomer. Zoo voert dus de natuurling een strijd
 en heerscht er tweedracht in het jaar en behoeft gij u
 niet te verwonderen, dat in dat deel van het jaar de sterren
 ook vijandig tegenover elkaar staan. Daarentegen is er

geen voortdurende strijd tusschen den Ram en de Weeg-
 schaal, <zooals men zou verwachten>, omdat de lente
 van den herfst verschilt en de laatste ons met rijpe vruch-
 425 ten verrijkt, de eerste met bloemen, maar er heerscht
 tusschen hen een zekere sympathie, omdat bij beiden dag
 en nacht gelijk zijn, want ze scheppen een tijd, die door
 zijn gelijkheid van bouw eendrachtig is, en maken gemengde
 dagen, waarvan de duur tusschen die van winter en zomer
 430 inligt, zoodat ze op één tijd beide (zomer en winter) hand-
 haven. Hierdoor bestaat er tusschen deze twee minder
 vijandschap en strijd. [Dit is dan de aard, aan de verschi-
 lende teekens toebedeeld].

Na deze beschouwingen rijst de vraag, waaraan wij nu
 onze aandacht moeten wijden. Wij moeten de bescherming
 van de goden over de teekenen kennen, en weten, welk
 435 teeken de natuurling aan iederen god heeft toegekend, toen zij
 aan de groote deugden een goddelijk aanschijn gaf en de
 verschillende <zedelijke> krachten onder hun heiligheden
 naam verborg, opdat een levend wezen zijn majesteit zou
 kunnen verleenen aan het door hem vertegenwoordigd begrip.

Zoo beschermt Minerva den Ram, Venus den Sier, Apollo 440
 de schoone Tweelingen. Gij, Mercurius, beheerscht den
 Kreeft, en gij, Jupiter zelf, met de moeder der goden den
 Leeuw. De Maagd met haar kranen van koomaren is aan
 Ceres gewijd, de kunstig vervaardigde Weegschaal aan Vul-
 canus, terwijl de strijdslustige Schorpioen zich aan Mars'
 zijde schaart. Diana beschouwt den jagenden Boogschutter
 met zijn paardenachterlijf als haar lieveling en Vesta bemint 445
 het ineengedrongen gesternte van den Steenbok, terwijl
 tegenover Jupiter's sterrenbeeld de Waterman het gesternte
 van Iuno is, en Neptunus de visschen in de zee als zijn
 beschermelingen erkent. Ook uit deze feiten zullen u be-
 langrijke gegevens voor de toekomst te beurt vallen. Wanneer
 450 gij nu uw geest langs planeten en sterren laat gaan, dan zult
 gij van alle kanten bewijzen en methoden voor uw kunst
 trachten te verwerven, opdat de macht der goden voor uw
 geest verrijze en het menschelijk verstand zijn vertrouwen
 <in den hemel> aan diens betrouwbaarheid gelijk make.

De heerschappij der teekens over de leden v. h. mensche-lijk lichaam.

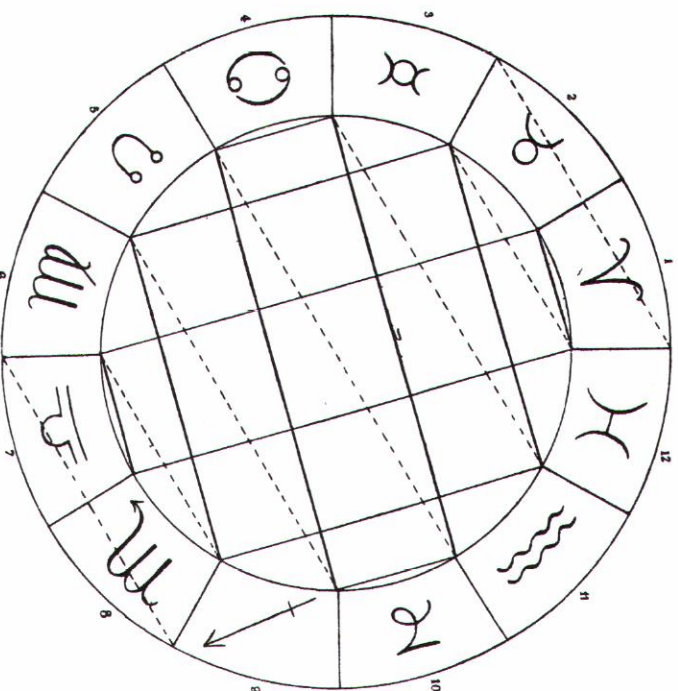
Vernem nu, hoe de deelen van het menschelijk lichaam over den zonnegeweg verdeeld zijn en elk afzonderlijk zich vertoont in het teeken, dat hem eigen is, en het teeken 455 bijzondere krachten uitoefent op dit afzonderlijke deel, < meer dan op de andere > van het gansche lichaam. Zoo

heeft de Ram als leider het hoofd vóór alles als zijn deel gekregen, de Stier rekent den schoonen hals als tot zijn bezit te behooren, bij de Tweelingen worden de beide armen, met de schouders verbonden, om hun dubbel aantal 460 ingedeeld, de borst is onder den Kreeft geplaatst, de Leeuw heeft de heerschappij over de zijden en den rug, de lendenen komen op een gebied, dat de Maagd eigen is, de Weegschaal oefent invloed uit op het achterste deel des lichaams, de Schorpioen vermeidt zich in de schaandeelen, de dijbeenen stellen zich onder den Centaur, de Steenbok gebiedt over de 465 beide knieën, de Waterman heeft de beschikking over de scheenbeenen en de Visschen eischen voor zich het recht op de voeten.

De onderlinge verhouding der teekens naar hun gezindheid.

Ja er is zelfs overeenstemming tusschen de teekenen van den zodiak op grond van eigen wetten, zoodat er bepaalde verdragen tusschen hen bestaan. Zij zien en hooren 470 elkaar over en weer, zij leven óf in haat óf in vriendschap, terwijl enkele in zich zelf gekeerd zijn en zich geheel door eigenliefde laten leiden. Daarom heerscht er soms vrede tusschen teekens, die eigenlijk tegenover elkaar staan, en voeten andere, die < eigenlijk > bondgenooten zijn, met elkaar oorlog, en zijn er, die hoewel ongunstig ten opzichte van elkaar geplaatst, toch geboortesterren zijn van menschen, die geheel hun leven met elkaar verbonden zijn, terwijl 475 daarentegen lieden, die onder één driehoek geboren zijn, met elkaar strijden en elkaar vernijden. De reden daarvan is, dat de godheid, toen zij de gansche wereld naar vaste wetten schiep, ook zulke stemmingen aan de gesternten toebedeelde, dat zij van elkaar verschillen; van sommigen de oogen, van anderen de ooren samenbricht en tusschen hen op bepaalde voorwaarden een vriendschapsverbond 480 sloot, zoodat sommige elkaar kunnen zien of hooren, andere elkaar liefhebben of schade berokkenen en den oorlog aan-

doen, nog andere zich tot hun eigen lot aangetrokken gevoelen, zoodat ze altijd zich zelf liefhebben en met zich zelf ingenomen zijn, gelijk wij meestal ook zien, dat de aard 485 der menschen is die hun karakter uit de sterren, welke hun

auditus.
visus.
amor aut odium
Manil. Astr. II 468 sqq.
1, 3, 5, 7, 9, 11 signa masculina.
2, 4, 6, 8, 10, 12 signa feminina.

geboorte beheerschen, affeiden. De Ram is zijn eigen raad- 485 gever, zooals het een aanvoerder past. Hij hoort zich zelf en ziet de Weegschaal, maar hij ziet zich teleurgesteld in zijn liefde voor den Stier, die hem bedriegt en langs hem heen [ziet en] hoort naar het schitterend sterrenbeeld der Visschen. De Stier voelt zich tot de Maagd aangetrokken:

- 490 zoo had hij ook vroeger eens Europa op zijn rug gedragen, terwijl zij zijn horens met de linkerhand vasthield. ¹ Was Jupiter, die zijn gedaante had aangenomen. Het oor der Tweelingen legt zich te luisteren naar den Jongeling, die eeuwig het water voor de Visschen uitstort, hun hart voelt zich getrokken tot de Visschen zelf, hun oogen richten zich naar den Leeuw. De Kreeft en de tegenover hem aan den 495 sterrenhemel geplaatste Steenbok slaan hun blikken op zich zelf, maar hooren elkander over en weer, terwijl de Waterman door den Kreeft bemind wordt. Maar de Leeuw ziet de Tweelingen in de oogen, hoort den tweestaltigen Centaur en bemint het gesternte van den Steenbok. De Maagd kijkt naar den Stier, maar hoort den Schorpioen en tracht den 500 Boogschutter te bedriegen. De Weegschaal < hoort geen andere maar > volgt haar eigen zin, alleen ziet zij den Ram in de oogen en heeft den Schorpioen, beneden haar, in haar hart opgenomen. Maar hij ziet de Visschen en haat de Weegschaal in alle opzichten. Ook de Boogschutter heeft zich gewend, met de ooren te luisteren naar den grooten 505 Leeuw en met de oogen te blikken naar de urn van den Waterman en van alle sterren bemint hij alleen de Maagd. Darentegen wendt de Steenbok zijn blikken naar zich zelf — wien toch zal hij meer bewonderen, daar hij de geboorte van Augustus gelukkig bescheneen heeft? — en 510 met zijn ooren luistert hij naar den Kreeft, die het hoogste punt in den dierenriem inneemt. Maar de Waterman, geheel ongekleeed, legt het oor te luisteren naar de Tweelingen, hij vereert den hoogstaanden Kreeft en kijkt naar den gespannen boog van den Boogschutter. De Visschen richten hun blik scherp op den Schorpioen en wenschen den Stier te hooren. 515 Deze verhoudingen heeft de natuur tusschen de sterren aangebracht, toen zij ze aan het firmament plaatste. Wie onder deze geboren zijn, koesteren tegenover elkaar soortgelijke gevoelens, zoodat zij sommigen wenschen te hooren, anderen te zien, dezen haten, dan weer genen liefhebben, sommigen belagen, tot anderen zich aangetrokken gevoelen. 520 Ja zelfs bewegen zich geheele driehoeken op vijandige wijze ten opzichte van andere en voert om beurten de basis

ze langs verschillend pad tegen elkander ten strijde. Zoo handhaaft zich de harmonie der waarheid door het gansche heelal, want Ram, Leeuw en Boogschutter, in een driehoek (a) vereenigde teekens, weigeren een verbond met de Weegschaal en den ganschen driehoek (c), welke verder door de Tweelingen 525 en den Waterman geformeerd wordt. Een dubbele rederneering dwingt ons, het logische hiervan te erkennen: omdat de drie teekens juist in oppositie met de drie andere teekens schitteren, en omdat er een eeuwige strijd blijft tusschen menschen en dieren. Menschelijk is de gedaante van de Weegschaal, maar geheel verschillend daarvan die van den Leeuw. Ook daarom staan de dieren achter, omdat het beleid 530 van den mensch hooger staat dan hun forse kracht. Het is de overwonnen Leeuw, die onder de sterren schittert, en de Ram heeft zijn gouden vacht moeten afstaan, om een plaats aan den hemel te verwerven. Ook de Boogschutter staat < bij den mensch > achter, omdat zijn rug die van een dier is. Zoo zeer is dus de mensch zijn meerdere; en daarom zou het mij verwonderen, als degenen die onder den Weegschaaldriehoek (c) geboren zijn, overwonnen konden worden 535 door de anderen. Maar er is ook nog een kortere (niet-mythologische) weg te volgen ter verklaring van de vijandschap onder de hemelteekens. Immers de figuren van dieren blijven < ook aan den hemel > vijandig en onderworpen aan de sterren, die in menschelijke gedaante daar schitteren. Maar toch hebben zij ook individueel hun eigen neigingen en voeren afzonderlijk oorlog met geheime vijanden. Wie 540 onder den Ram ¹⁾ geboren zijn, voeren oorlog met hen, die onder de Maagd, de Weegschaal of de Tweelingen geboren zijn of met degenen, die de Waterman voortbracht. Tegen de nakomelingen van den Stier ²⁾ treden de menschen vijandig op, die onder den Kreeft geboren zijn of in de Weegschaal, of zij, wien de heftige Schorpioen of de Visschen het aanzijn gaven. Maar zij, wier geboorte door de Tweelingen ³⁾ bepaald werd, voeren met den Ram en diens trigoon oorlog. De in

¹⁾ 1 contra 6, 7, 3, 11.

²⁾ 2 contra 4, 7, 8, 12.

³⁾ 3 contra 1, 5, 9.

den Kreeft geboren¹⁾ ondervinden beleedigingen van de kinderen van den Steenbok, van de telgen der Weegschaal en van hen, wien de Maagd het aanschijn schonk, en die gerekend worden onder het gesternte van den afgewenden 550 Stier. De razende Leeuw²⁾ heeft dezelfde vijanden als de Ram en door dezelfde sterren wordt hem de oorlog verklaard. De Maagd³⁾ is bevreemd voor den Kreeft, voor den tweestelligen Boogschutter, voor de Visschen en voor u, koude Steenbok. Maar het grootst aantal sterren valt de Weegschaal⁴⁾ aan: de Steenbok en de hem tegenoverstaande 555 Kreeft, omdat beide in hetzelfde kwadraat liggen als de Weegschaal, en de sterren, die tot den driehoek van den Ram gerekend worden. De Schorpioen⁵⁾ is, naar men geloof, evenveel vijanden rijk: den Waterman, de Tweelingen, den Stier, den Leeuw en de Maagd; ook de Weegschaal ontvlucht hij, hoewel hij zelf ook voor haar te duchten is. 560 Hen, die in het gesternte van den Boogschutter⁶⁾ hun geboorteuren vinden, willen volgens een natuurwet de kinderen van de Tweelingen, de Weegschaal, de Maagd en den Waterman vernietigen. Diezelfde gesternten zijn, naar men verhaalt, uw sterrenbeeld, o Steenbok⁷⁾, vijandig. Doch degenen, die de Waterman⁸⁾ met zijn eeuwige stroomen 565 overstept, die worden door den Leeuw met zijn ganschen trigoon ten strijde gedaagd, een troep wilde dieren, die de moed van den eenen Jongeling verslaat. Wie onder de Visschen⁹⁾ geboren zijn, ondervinden den druk van den naburigen Waterman, van de Tweelingen, van de beschemelingen der Maagd en van hen die uit het gesternte van den 570 Boogschutter op aarde zijn neergedaald. Maar de genoemde verhouding is niet de eenige, die aan de menschen bij hun geboorte strijd brengt en hen opweekt tot onderlingen haat en krijg, doch meestal zijn het de door slechts één teeken gescheiden sterren die op vijandigen voet met elkaar staan en met kwaadwillige blikken elkaar aanzien. Immers indien sterren juist tegenover elkaar geplaatst zijn en zij met vijf

1) 4 contra 10, 7, 6, 2.
4) 7 contra 10, 4, 1, 5, 9.
7) 10 contra 3, 7, 6, 11.

2) 5 contra 6, 7, 3, 11.
3) 8 contra 11, 3, 2, 5, 6, (7).
8) 11 contra 5, 9, 1.

3) 6 contra 4, 9, 12, 10.
6) 9 contra 3, 7, 6, 11.
9) 12 contra 11, 3, 6, 9.

teekens tusschenruimte (dus als zevende) vijandige blikken 575 op elkaar werpen, dan vormen de teekens, die met één teeken tusschenruimte van hen staan (dus de 'tertia' van elk van beide), weer een driehoek met de andere of tegenovergestelde ster. Men behoeft zich dus niet te verwonderen, zoo er geen verbond mogelijk is tusschen sterren, die als trigoon verbonden zijn met teekens van vijandige gezindheid. Tengevolge van zooveel soorten van teekens komen de levens, die daaronder ontstaan, met elkaar in botsing en 580 wordt zoo dikwijls en op zooveel wijzen vijandschap geschapen. Daarom is het grootste en het zeldzaamste wat de natuur uit zich zelf geschapen heeft het vriendenhart. Er was maar één Pylades, één Orestes, die liever zelf wilde 585 sterven < dan dat zijn vriend stierf >. In den loop der eeuwen was dit het eenige voorbeeld van een strijd, dat de eene vriend naar den dood haakte, de andere hem dien 585 niet afstond. Slechts twee waren er, die hun voorbeeld konden volgen < Damon en Phintias >. De straf kon ter nauwernood schuld vinden. De borg wenschte, dat de aangeklaagde niet zou kunnen terugkomen, en de aangeklaagde vreesde, dat de borg hem de vrijheid zou geven. Gedurende 590 zooveel menschengeslachten, zooveel eeuwen en jaren, zoo veel oorlog en zooveel lotswisselingen ook in vrede, heeft de fortuin bij al haar zoeken naar trouw, die nauwelijks ergens gevonden. Maar welk een berg van misdaden door alle eeuwen heen, welk een niet te verontschuldigen last van zonde op aarde! < Wat zal ik spreken van broeders met broederbloed bevekt >, van vaders, wier dood door zoons gekocht is, van graven van moeders? < Wat zal ik vermelden hoe > Phoebus < plotseling eenmaal over een misdadig volk > den nacht uitbreidde en het aardrijk verliet? 595 Wat zal ik spreken van verwoeste steden, ontwijde tempels, tal van rampen in vreedstijd, giftenmenging, aanslagen op het makplein, moord binnen de muren der stad, en samenrotting, optredend onder den naam van vriendschap? In den boezem des volks huist de misdaad, alles is vol van razernij. 600 Recht en onrecht worden dooreengemengd, boosheid woedt door middel van de wetten zelve, de schuld gaat reeds alle

Strijd en zonde op aarde.

straf te boven. Immers omdat onder veel constellaties tweedrachtige levens geboren worden, is de vrede van den aardbodem verdwenen, de bond van trouw zeldzaam en slechts aan enkelen vergund, en evenals de hemel, zoo is ook de aarde met zich zelve in strijd en wordt het menschengeslacht door een boos lot vervolgd.

Inloed der sidera cognata.

Indien gij echter ook de verwante teekenen wenscht te leeren kennen, die in vriendschapsbond samenleven en de harten der menschen vereenigen, verbind dan het nageslacht van den Ram met diens ganschen trigoon. Evenwel is de Ram eenvoudiger en begunstigt de onder den Leeuw en de onder u, o Boogschutter, geboren, meer dan hij door dezen geëerd wordt. Immers van nature is dit gesternte vriendelijk en blootgesteld aan de schade, die het zich < door zijn vriendelijkheid > berokkent; het kent geen bedrog en zijn inborst is niet minder zacht dan < de vacht van > zijn lichaam. De beide andere teekens zijn woest en begeerig naar buit. Omkoopbaarheid drijft hen somtijds tot verzaking der trouw uit eigen belang. Niet lang duurt hun dankbaarheid voor een daad, en de onder Leeuw en Boogschutter geboren leven niet in vrede met de nakomelingen van den Ram, maar voeren van tijd tot tijd, als het in hun voordeel is, oorlog met hen, waartoe zij meer door hun ruwheid dan door geleden onrecht gedreven worden. Er schuilt echter meer kracht in de kinderen van den tweestaltigen Boogschutter, in wien de mensch met het dier vereenigd is, dan in uw nageslacht, o Leeuw, die slechts dier zijt. Daarom heerscht tusschen deze twee teekenen vrede, maar van tijd tot tijd ook twist. Voorts is er een band tusschen het gesternte van den Stier en dat van den Steenbok, maar niet inniger < dan de vorige trigoon > stemmen zij met elkaar overeen tot het sluiten van een verbond. Wie onder den Stier geboren zijn, wenschen ook de beschermelingen van de Maagd in hun armen te sluiten, doch dikwijls ook voeren zij strijd met elkaar. Zij aan wie de Weegschaal, de 630 Tweelingen en de Waterman het aanzijn zullen geven, zijn eendrachtig van zin en door een onverbreekbaren band van trouw verbonden; groot is hun geluk en veel vrienden

zullen er deel aan hebben. De Schorpioen en de Kreeft leiden hun nakomelingen tot broeders op, en zij die onder de Visschen geboren zijn, leven met hen in eendracht, maar ook dikwijls schuilt er list onder hun daden. Onder den naam van vriend brengt de Schorpioen ongeluk, maar zij, bij wier geboorte de Visschen aanwezig waren, blijven niet altijd in hun besluit volharden, zij veranderen somtijds van inzicht en verbreken een verbond, om dat straks weer te 640 sluiten, en heimelijk loert de verdorvenheid onder hun voorhoofd. Zoo zult gij uit de teekenen der sterren strijd en vrede moeten opmaken: wie op aarde het levenslicht zien, worden onder zulke wetten geboren.

Ook is dit alleen niet voldoende, op de afzonderlijke sterren af te gaan, want door hun positie < ten opzichte 645 van andere > brengen zij wijziging in de geboorte, terwijl de onderlinge bindingslijn hun krachten verandert. Immers eigen rechten komen aan de kwadranten toe, eigen aan de trigonen, als ook aan den omtrek van den ingeschreven zeshoek en aan de lijn die den hemel diametraal snijdt. Dientengevolge geeft de constellatie nu eens kracht, dan weer vermindert zij die, en de sterren die hier een vijandig karakter aannemen, leggen het af, zoo zij naar ginds verplaatst worden. Tusschen hen, die in oppositie staan, bestaat in de meeste gevallen vijandschap, maar verwantschap berust op de kwadranten, vriendschap op de trigonen. De reden daarvan ligt niet in het duister. Immers de natuur heeft gewild, dat elk vierde teeken dat zij op den dierenriem plaatste, 655 van dezelfde soort zou zijn. Zoo wijzen er vier op onderling gelijken afstand die punten aan den hemel aan, waar de godheid zelve de jaargewrichten geschapen heeft: de Ram die de lente, de Kreeft die den zomer, de Weegschaal die den herfst, en de Steenbok met zijn kouden vischstaart, die den winter brengt. Vervolgens zijn het de teekenen, die uit een 660 dubbele gestalte bestaan, welke een vierde plaats telkens innemen. Twee Visschen kunt gij zien, twee Jongelingen, een dubbele gestalte bij de Maagd en twee lichamen van den Boogschutter, maar tot één geheel verbonden. Ook de enkelvoudige teekenen vormen met elkaar een kwadraat.

Verklaringen der quadrata.

665 Immers de Stier heeft geen metgezel, de huiiveringwekkende
 Leeuw is zonder bondgenoot, de Schorpioen, hoewel zonder
 medestrijder, is toch voor niemand bang, en ook de Water-
 man wordt op één sterrenbeeld geschat. Zoo verkeerden dus
 de teekenen, die in een kwadraat aan den hemel geplaatst
 zijn, door hun enkel- of meervoudigen bouw of door den
 670 tijd in een gelijk lot en blijven als het ware onder den
 invloed van zulk een bond verwanten. Daarom duiden zij
 < bij de geboorte > verwanten aan of zij naderen tot de
 graden van bloedverwantschap of beschermen degenen, die
 onder één beeld geboren zijn¹⁾. En hoewel deze gesternten
 door den zodiak in viereën te verdeelen een kwadraat vor-
 675 men, zoo bezitten zij toch niet alle eigenschappen van een
 kwadraat. De uitwerking toch van den vierhoek is geringer
 dan die van hun oppositie als tropische teekens²⁾.

Verklaring der
 trigona, vicia
 en hexagona.

680 Langer is de lijn en over een grootere ruimte uitgestrekt,
 die door het doorloopen van drie teekens de trigonen tot
 stand brengt. Deze laatste voeren < de onder hen geboren >
 tot een vriendschap, die het recht der bloedverwantschap
 nabij komt, en tot harten die zich aan harten hechten. En
 zooals ze zelf op grooten afstand van elkaar verwijderd toch
 tot elkaar komen, zoo verbinden zij onder ons ook hen,
 die op grooter afstand van elkaar staan. Men meent, dat
 deze nog beter geschikt zijn om harten te verbinden, dan
 685 die welke gedeelt door hun bloedverwantschap somtijds toch
 hun woord breken. Aangrenzende teekens begunstigen na-
 buren, de hexagonen de gastvrienden. Zoo blijft onder de
 sterren de rangorde behouden.

Het gebied der
 zodiac.

Voeg verder aan de teekenen van den dierenriem de hun
 toekomende deelen toe en omgekeerd aan deze deelen weer
 de sterren, die bij hen behooren. Niets immers < aan den
 hemel > staat geheel op zich zelf, maar alles beweegt zich
 in onderling verband, want de teekenen ruimen een deel
 van hun gebied in aan andere sterren en ontvangen daar-
 690 voor op hun beurt een deel. Dit zal ik u nu dadelijk in

¹⁾ Misschien = die tot hetzelfde gezin behooren.

²⁾ Deze laatste woorden kunnen alleen betrekking hebben op het quadratum
 $\gamma \delta \epsilon \zeta$, cf. v. 658.

geregelde volgorde uiteenzetten. Met al deze dingen moet
 rekening gehouden worden bij de behandeling der sterren-
 kunst, opdat men de vredelievende teekenen van de vijandige
 kan onderscheiden. Let dan nu eerst op een verschijning,
 onbeduidend op het oog, maar inderdaad van groot gewicht,
 welke verschijning zich slechts met een Grieksch woord
 laat aanduiden. Ik bedoel de dodekatemoriën, die in hun
 naam reeds hun aard aanwijzen. Immers terwijl de sterrenbeel-
 695 den elk uit dertig graden < van den dierenriem > bestaan,
 wordt elk beeld weer in twaalf onderdeelen verdeeld. De
 berekening leert ons dan, dat elk van die onderdeelen twee
 en een halven graad bevat. Dat is dus de afmeting van
 een dedekatemorion, en op elk der hemelteekens zijn er
 twaalf van deze, welke de schepper van het heelal toedeelt
 aan de even zooveel schitterende sterren, < van de eclip-
 700 tica >, opdat door deze uitwisseling een hecht verbond
 tusschen de teekenen zou zijn, de wereld zich zelf gelijk
 zou zijn in haar deelen, en alle sterren in alle aanwezig,
 door welker menging eendracht het heelal zou bestieren
 705 en de bescherming ter wille van het algemeen belang weder-
 keerig zou zijn. Daardoor komt het, dat de menschen, hoe-
 wel zij onder hetzelfde gesternte geboren zijn, toch ver-
 schillende zeden en met elkaar strijdige wenschen hebben,
 dat onze natuur dikwijls in het dierlijke ontarda, en < on-
 710 der één gesternte > een vrouw onmiddellijk na een man
 geboren wordt. Door den invloed der sterren is de geboorte
 der menschen ingewikkeld, omdat ieder sterrenbeeld atzon-
 derlijk in zijn onderdeelen weer verschilt en zijn eigen
 krachten wijziget overeenkomstig de dodekatemoriën. Nu zal
 ik u bezingen, hoeveel er in elk sterrenbeeld zijn en hoe
 ze op elkaar volgen, opdat gij niet door onbekendheid met
 de deelen der teekens op een dwaalspoor komt. De eerste
 715 dodekatemorie houdt ieder sterrenbeeld voor zich zelf, maar
 de naastbijzijnde wordt aan het volgende teeken toegekend.
 De overige bekomen op de rij af naar hun plaats een dode-
 katemorie, zoodat de laatste dodekatemorie ook aan het
 eerste teeken wordt toegekend. Zoo behoudt ieder teeken
 in zijn eigen sterrenbeeld een aandeel van twee en een 720

halven graad, en wordt tevens de som van ten volle dertig graden in elk sterrenbeeld bereikt.

Maar dit is niet de eenige methode; méér dan één berekening doet zich aan ons voor, want de natuur heeft haar paden op meer dan één wijze verdeeld en aangelegd 725 en wilde langs allerlei wegen doorvoerscht worden. Ook deze methode is tot hetzelfde doel deugdelijk gebleken: vermenigvuldig het aantal graden, waarin de maan ¹⁾ bij een of andere geboorte < in een teeken > staat, met twaalf, omdat er evenveel sterrenbeelden in den verheven dierenriem schitteren. Tel daarvan aan dat teeken, waarin de maan

730 stralend staat, de hem toekomstende deelen toe of wat daarvan ontbrak < om tot 30° te geraken > en laat het naast-

bijzijnde teeken en de volgende eveneens ieder een getal van 30° bekomen. Zoodra dit getal < van 30° > u zal be-
geven, laat dan de overgebleven som in stukken van 2½°
verdeeld worden ²⁾, opdat deze aan de overige teekens op

735 de rij af worden toegekend. Dan zal de maan in de dodekademie staan van dat teeken, waarvoor het volle aantal graden niet meer aanwezig is. Voorts kan de maan in elk der overige dodecatemoriën komen te staan in de volgende waarin de teekens der ecliptica geplaatst zijn.

Opdat gij ook in de volgende berekening niet moogt falen 740 (in effect is zij grooter, maar wat de deelen zelf betreft, kleiner), verneem daarom met enkele woorden, wat, zooals men het noemt, een dodekademie van een dodekademie is. Deze kenmerkt zich, doordat ze een vijfde deel < van een gewone dodekademie > is. Immers juist zooveel planeten schitteren er aan den hemel, en deze nemen elk een halven 745 graad tot zich en oefenen daarin haar krachten en rechten uit. Wij moeten dus nagaan, in welke dodekademie (van een dod.) op een zeker oogeblik de planeten geplaatst zijn, want zoodra een planeet op het gebied van een dodekade-

1) De maan als horoscoop, cf. Housman Class. Quat. 1913, p. 110; Cic. de div. II, 91.

2) M. i. is deze tweede deeling door een vergissing van Manilius ontstaan. Stel dat de Maan in den 28sten° van Aries staat, dan vindt men de dodekademie door deeling van 28 door 2½. Vermenigvuldigt men van te voren 28 met 12 (v. 727), dan moet men natuurlijk door 2½ × 12 = 30 deelen. En door 30 en daarna door 2½ te deelen is natuurlijk absurd.

morie van een of ander teeken gekomen is, dan zal zij daar haar invloed op de krachten van dat teeken laten gelden. Zoo moet de rekening, waarop alles gebaseerd is, uit allerlei 750 elementen worden saamgesteld. Doch dat alles zal ik later in behoorlijke volgorde behandelen. Nu is het voldoende, het onbekende, daar waar gij het noodig hebt, u te leeren, opdat wanneer eenmaal door de kennis der deelen uw vertrouwen vaststaat, dan ook op gemakkelijke wijze het geheel worde gekenschetst, en mijn gedicht na de behandeling der onderdeelen een goed denkbeeld geve van dat geheel. Gelijk 755 men aan het schoolkind eerst den vorm van de letter leert en haar naam en dan de uitspraak — vervolgens wordt de syllabe gevormd uit de aaneenschakeling van letters; dan volgt de opbouw van het woord door de verbinding der leden; eindelijk wordt de betekenis van het woord geleerd en de leeskunst beoefend en verrijft het gedicht, in zijn 760 eigen maat geboren < voor het oog van den leerling >; aan het slot is het dus een voordeel, het voortgaande één voor één geleerd te hebben; zijn de eerste elementen niet vastgelegd, dan wordt het geleerde verward of het ver-
vliegt, en de lessen van den meester, te haastig gegeven, missen de goede uitwerking. — Zoo moet ook ik, die in 765 mijn gedicht het gansch heele doorkruis en het fatum, uit de diepste duisternis opgedolven, zelfs in de rhythmische taal der Muzen bezing, en de macht, waardoor de godheid regeert, door mijn kunst < op aarde > breng, zoo moet ik het vertrouwen < der lezers > stuk voor stuk winnen en geleidelijk de afzonderlijke feiten mededeelen, opdat wanneer 770 alle goed gekend worden, ze ieder voor zijn eigen doel kunnen aangewend worden. Gelijk, wanneer op het kale gebergte een stad verrijst en de stichter besluit den onbe-
bouwden heuvel met een muur te omgeven, hij zijn werk overlegt, nog vóór zijn hand de vore voor de stadsgracht tracht te trekken; — zie, het woud wordt geveld, de oude 775 boomen storten neer en voor het eerst dringt daar zonlicht en stergiflonker door; alle vogels, alle wilde dieren worden uit hun schuilhoek verdreven; zij verlaten hun oude nesten of het bekende leger. Andere werklieden sporen steenen op

780 voor den muurbouw of marmerblokken voor de tempels of
 zij stalen het ijzer door het bekende afkoelingsproces. Ver-
 volgens heeft de samenwerking plaats van alle kunst en
 praktijk. Dan eerst verrijst het werk, wanneer alle materiaal
 in overvloed aanwezig is, opdat de ontfijding aangevangen
 arbeid niet in zijn loop behoeft gestoord te worden. Zoo
 moet ik ook, aarzeland een zoo grooten bouw te onder-
 nemen, u eerst de kennis van het materiaal geven, met
 terzijdestelling van de verklaring van het geheel, opdat deze
 later niet een vruchteloze poging zij, en < mijn lezers >
 zich niet over gevolgtrekkingen verbazen tengevolge van
 onvoldoende kennis der feiten.

De vier hoofd-
 punten ($\kappa\acute{\epsilon}\nu\tau\pi\acute{\alpha}\varsigma$)

Welaan, maak thans van al uw scherpzinnigheid gebruik,
 om de cardinale punten ($\kappa\acute{\epsilon}\nu\tau\pi\acute{\alpha}\varsigma$) te leeren kennen, waarvan
 790 er vier voor altijd aan den hemel geplaatst zijn, waardoor
 om beurten de teekenen van den dierenriem zich bewegen.
 Eén punt (O = ortus) ligt daar, waar de zodiak boven den
 horizon rijst der aarde en deze voor het eerst door een
 lijn gelijk verdeeld ziet. Het tweede punt (OCC = occasus),
 met het eerste corresponderend, ligt aan den tegenover-
 gestelden kant van de aether, van waar de sterren weg-
 795 vluchten en ijlings in den Tartarus neerdalen. Het derde
 (MC = medium caelum) wijst het hoogste deel des hemels
 aan, waar Phoebus vermoed met zijn hijgende paarden halt
 houdt, zijn neerdalenden tocht begint en de schaduw juist
 in het midden van de wijzerplaat laat vallen. Het vierde
 punt (IMC = innum caelum) beroend als het zwaartepunt van
 het heelal, is beneden gelegen: het is voor de sterren het
 begin van hun terugkeer en het einde van hun ondergang
 800 en ziet op gelijken afstand van zich het westen en het
 oosten. Zooals de wetenschap ons leert, hebben deze punten
 de grootste kracht en oefenen zij den meesten invloed op
 het fatum uit, omdat de gansche sterrenhemel op deze vier
 berust, als waren zij de binten van de aether, en indien zij niet
 805 droegen, en hem langs de beide zijden, langs het zenith en
 nadir als met koorden vastknoopten, dan zou het heelal uiteen-
 vallen en de schepping uiteengescheurd in het niet verzinken.

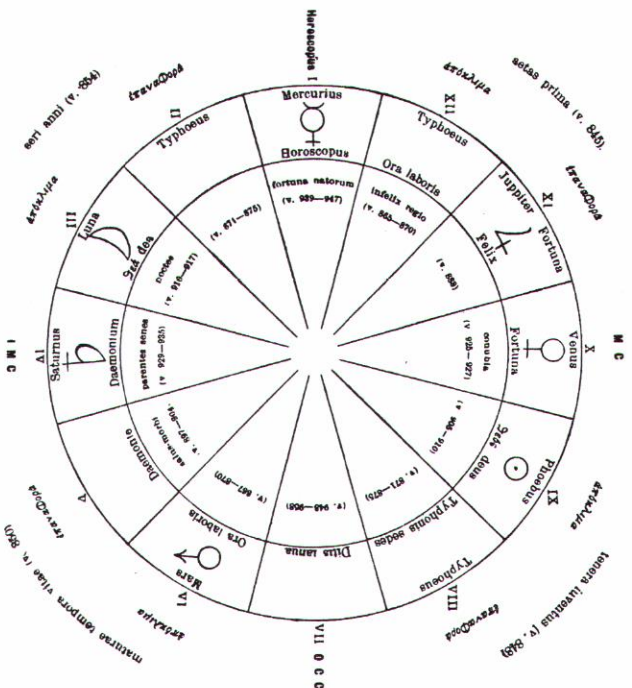
Maar uiteenlopend is de kracht, welke in ieder kentron
 afzonderlijk is gelegen; overeenkomstig de plaats die zij
 innemen, en naar gelang van de volgorde, waarin zij tot
 elkaar staan, verschillen zij. Het voornaamste kentron is dat, 810
 hetwelk in den top des hemels heerscht en een onzichtbare
 indeeling van de hemelsteer in tweeën geeft. Daar troont
 in den hooge de Roem op zijn verheven zetel. Inder-
 daad behoort het toppunt van het heelal deze voogdij uit-
 te oefenen, dat het, al wat uitblinkt, voor zich opeischt,
 allen luister aan zich brengt en door de uitdeeling van de 815
 verschillende eerambten zijn macht laat gelden. Van dit
 cardinale punt hangt de bijval af, het uiterlijk vertoon en
 alle volksgunst: het verleent de rechtspraak op het forum,
 het leert door wetgeving de wereld tot vrede te brengen,
 vreemde volken < met Rome > te vereenigen door verbonden,
 die in hun eigen belang zijn, en ieders naam, naar het hem
 beschikt is, in eere te verhoogen. Het tweede kentron, hoewel 820
 zijn plaats de laagste is, schraagt nochtans den hemel en
 verschaft hem een eeuwig steunpunt. Voor het oog is zijn
 uitwerking minder, maar in werkelijkheid groter, want het
 beheerscht den grondslag der dingen en bestiert het kapitaal:
 het laat mijnen ontginnen en onderzoekt, in hoeverre de ge-
 bedden om rijkdom vervuld worden en hoeveel men uit de 825
 diepte der aarde kan verwerven. Het derde punt, krachtig
 door zijn plaats in het midden van het heelal, het punt dat
 den opgang van den hemel beheerscht, waar de sterren het
 eerst verrijzen, van waar de dag terugkeert en den tijd in
 uren verdeelt — vandaar draagt het in het land der Grieken
 den naam horoscoop, maar een Latijnschen naam neemt het 830
 niet aan, omdat het zich in zijn eigen naam vermeldt —
 dat punt heeft de beslissing over het leven, het is richt-
 snoer van ons karakter, het zal zegen geven op onzen arbeid
 en ons den weg wijzen in de wetenschap, het zal beslissen
 over den eersten tijd, die het kind na zijn geboorte wacht,
 over zijn opvoeding, over zijn plaats in de maatschappij, al
 naar gelang de planeten door de inwerking van haar krachten 835
 steun zullen verleen. Het uiterste punt, waar de sterren aan
 het einde van haar baan gekomen, onder gaan, dat heerschend

De beteekenis
 der $\kappa\acute{\epsilon}\nu\tau\pi\acute{\alpha}\varsigma$
 voor het men-
 schelijk leven.

over dien ondergang, den hemel in de diepte ziet verdwijnen, heeft betrekking op het einddoel onzer ondernemingen en het slot van onzen arbeid, op ons huwelijk, onzen maatlijfd, 840 onze laatste levensdagen, onze rust, onzen omgang met de menschen en onze vereering der goden.

De tusschen-ruimten der kēvra of templa caeli.

Maar gij moet u niet tevéden stellen met de waarneeming

Manil. Astr. II 845—967 (Firm. Math. II 19).

van het kentron alleen. Ook moet gij uw volle aandacht wijden aan de tusschenruimten, die over een grootere uitgestrektheid < dan het kentron > haar krachten laten gelden. Het gewelf des hemels, dat zich van het punt van opgang 845 (horoscoop) tot het zenith ¹⁾ uitstrekt, maakt aanspraak op de eerste jaren na de geboorte en de prilte jeugd. Wat

¹⁾ Met zenith wijs ik het medium caelum aan.

onder het toppunt des hemels ligt en zich naar beneden welft, totdat het aan het punt van ondergang gekomen is, volgt op het gebied der kinderjaren en troont over den tijd der ontlukende jeugd. Het deel dat beneden het ondergangskentron ligt en diep onder de hemelsfeer afdalt, dat deel 850 beheerscht den rijpen leeftijd, die de vermoetens ondervindt van het doorgemaakt leven en menigertei lotswisseling. Maar daar waar de lijn uit de diepte terugkeerend ten einde loopt, daar verheft zich langzaam als met uitgeputte krachten tegen den achterovergebogen boog het deel, dat eindelijk de late jaren des levens, den wegzinkenden dag en den bevenden 855 onderdom omvat.

Elk gesternte, onder welke gedaante het zich ook vertoont, ondervindt den invloed van het deel des hemels, waar het is. Die plaats oefent over de sterren haar heerschappij uit en geeft ze het vermogen tot weldoen of tot schaden. Elk gesternte legt zijn baan aan den hemel af en ontvangt krachten van dezen en geeft ze weer terug. Immers de 860 natuur < des hemels >, nu eens rijk in keur van eerbewijzen, dan weer karig, is meesters over den aard van het gesternte en legt het wetten op binnen haar eigen terrein en dwingt het bij zijn doortocht haar karakter aan te nemen en cijns te betalen aan de plaats, waar het vertoelt. Die streek, welke boven het opgangskentron gelegen is, de derde van het toppunt des hemels af, is voor de toekomst ongelukkig en ongunstig, en maar al te zeer aan rampen ten prooi. Zij is het niet alleen; maar aan haar gelijk is het daartegenovergelegen schitterend lichtvak, onmiddellijk onder het ondergangspunt. Al waakt ook een kentron over beide, toch heeten het oorden van verslagenheid, door den ondergang bedreigd. Het is de plaats van het lijden; hier moet 870 men stijgen, ginds dalen. Niet beter is dat deel van de sfeer, dat boven het ondergangspunt of dat, hetwelk aan de andere zijde beneden het punt van opgang is gelegen. Het laatste dreigt neer te storten, het eerste in den hoogte zwevend, ziet met vreeze zijn einde naderen door de nabijheid van het ondergangskentron, of zal, beroofd van dien steun, in de diepte wegzinken. Met recht houdt men deze < vier > voor 875

de huiveringwekkende woonplaats van Typhon, dien de wreede aarde ter wereld bracht, toen zij den hemel den oorlog aan-deed en zonen het leven schonk, die voor hun moeder niet onderdeden. Maar door den bliksem werden zij wederom in de diepte gestort en de bergen keerden op hun plaats terug en bedekten de Giganten in hun val. En Typhoeus vond een rustplaats onder den heuvel, die hem zelf en zijn oorlog bedekte. De moederaarde zelve sidderde voor haar kinderen, die vuurspuwend onder den Aetna zwoegden. Maar de streek, die het dichtst ligt bij het toppunt van den schitterenden hemel en daarop volgt, behoeft niet te wijken voor het gesterte (Venus), waarbij het zich aansluit. Stouter in haar verwachtingen dan haar voorgangster en overwinnares van deze bij haar streven naar den zegepalm, rijst zij hooger op < dan deze > als gezellin aan den zetel van het aller-hoogste toegevoegd. Maar haar baan blijft lager dan het allerhoogste en hoop daarop is haar ontzegd. Daarom is het geenszins te verwonderen, dat deze streek den naam „gelukkig” draagt, daar zij toch het dichtst bij het hoogste punt is en alleen lager gelegen is dan het heilig oord < van Venus >. Zoo nadert onze taal den rijkdom van de Grieksche het dichtst en geeft zij het eene woord door het andere weer. Hier woont Jupiter. Vertrouw op < zijn > Fortuna, die hier regeert¹⁾. — Gelijk aan deze streek, maar in omgekeerden zin, weggezonden onder het uitspansel en de grondslagen van den onderganden hemel beroerend, is het gebied, dat aan den tegenovergestelden kant schittert. Uitgeput van den volbrachten krijgsdienst en weer gedoemd tot nieuwe inspanning, is het bereid het juk van het < naaste > kentron en den machtigen invloed daarvan op zich te nemen. Maar het voelt de last van het heet nog niet, wel hoopt het op de eer < van het dragen >. De Grieken noemen het ‘daemonie’. De Romeinsche taal zoekt een woord, dat past in het vers. Wil deze plaats, de majesteit van den machtigen god, die er woont, en zijn naam in uw schranderen geest 900 bewaren, want later zal de herinnering aan deze u tot groot

1) Dit is de Fortuna, die in het gevolg van Jupiter voorkomt, doch vgl. ook v. 927.

nut strekken. In deze streek ligt gewoonlijk het zwaartepunt van onze lichamelijke gezondheid, hier voeren de ziekten met haar onzichtbare wapenen den strijd, maar onzeker is het, of die beide krachten van het toeval of van een god uitgaan, die nu her-, dan derwaarts 's menschen lof in beide richtingen afwisselend leidt. Maar dat deel van 905 de aether, dat achter het middagpunt gelegen is, waar het hemelgewelf zich begint af te neigen van het zenith der wereld, wordt door Phoebus bewoond, en omdat ons lichaam onder hem zijn ziekten aflegt en uit Phoebus' kracht gezondheid put, wordt die plaats met het Grieksche woord ‘*ἥλιος*’ genoemd. Hiertegenover schittert, maar met doffen 910 schijn, dat deel der sfeer, dat het eerst uit de diepte verrijst en ons den lichthemel weerbrengt; het heerscht over den nacht en erkent als zijn meesteres de Maan, die het gebied van haar broeder aan de overzijde van den hemel ziet lichten en met haar ingevallen gelaatstreken een toon- 915 beeld van den dood is. Dit deel draagt in den mond der Romeinen den naam van ‘Dea’; Griekenland kent het in zijn taal een gelijke benaming toe. Maar in den burcht des hemels, waar de hoogste stijging bereikt wordt en tegelijk de afdaling een aanvang neemt, waar het zenith zich tusschen op- en ondergangspunt verheft en het heet in evenwichtstoestand zich bevindt, daar eischt Venus haar plaats onder de sterren des hemels en vertoont haar gelaat, waarmee zij het menschedom regeert, als ware het 't aangezicht van het heet. Dit is de kracht, die aan dit deel eigen is: het heeft de heerschappij over het huwelijk, het bruidsvertrek 925 en de huwelijksstoorts. Deze macht is het, waardoor Venus leert haar wapens te hanteeren. De plaats draagt den naam ‘Fortuna’, waaruit gij reeds haar betekenis moet opmaken, zoodat ik in mijn lang gedicht met een korte aanwijzing kan volstaan. Maar daar waar aan de tegenovergestelde zijde het heet op zijn grondslagen wegzinkt en opblift- 930 kend naar den top des hemels in middernachtelijk duister verzonken ligt, in dat deel oefent Saturnus zijn kracht uit, eenmaal zelf ook uit de heerschappij des hemels en van den troon der goden verstooten, en als vader laat hij zijn

935 macht gelden over het lot van vaders en grijsaards. Zoo is
 zijn bescherming eigen aan beiden [pas geboren kinderen
 en vaders, welke bescherming in dit deel gevestigd is].
 Ruw is de naam van zijn rijk, dat Griekenland 'daemonium'
 genoemd heeft, en die naam kenmerkt zijn krachten. Wel-
 940 aan, wend thans uw blik naar den hemel, die bij het eerste
 kentron verrijst, waar de nieuwgeboren sterren telkens weer
 haar gewonen omloop beginnen en Phoebus verjongd uit
 de koude golven opduikt en allengs in rossen gloed ont-
 brandt: dit noemt men uw gebied, o zoon van Maia, Mer-
 945 curius. [O gelaat, de teekenen dragend van den tijd (horo-
 scopus), welken naam de meesters van de kunst, die den
 Olymp heeft overwonnen, ook aan u geven]. Hier heeft
 Natuur het gansche lot der kinderen weggelegd; van dit
 gebied liet zij de wenschen der ouders afhangen. Eén streek
 blijft er thans nog over: waar de sterren onder gaan. Deze
 (streek) doet den hemel ijlings in de duisternis neerstorten,
 950 zij dompelt de sterren onder en ziet Phoebus op den rug,
 nadat zij eerst zijn gelaat aanschouwd heeft. Verwonder u
 dus niet, indien deze plaats de poort van Hades heet en
 zij het einde van ons leven beheerscht. Hier sterft
 ook de dag zelf, ontheemt het gezicht op de aarde aan den
 hemel en sluit dezen als gevangene in den kerker van den
 955 nacht op. Eveneens eischt deze plaats de bescherming zelve
 van de trouw en het hart, dat van ernst vervuld is, voor
 zich op. Zoo groot is de macht, die in de plaats woont,
 welke Phoebus roept en te ruste brengt, den dag tot
 zich neemt, weergeeft en tot voltooiing brengt. Zoodanig
 zijn de wetten, waaronder de hemelstreken staan, wier in-
 vloed gij behoort op te merken. Door deze heen beweegt
 960 zich het gansche starrenheir, ontleent aan deze zijn krach-
 ten en verleent ze op zijn beurt weer, en de planeten be-
 zoeken ze ook in geregelde volgorde, zooals de natuur dat
 toelaat, en ze brengen in deze plaatsen verscheidenheid
 van invloed teweeg, al naar gelang zij een hun vijandig rijk
 bereiken of als gasten zich in een vreemd kamp neerlaten.
 965 Dit alles zal ik bezingen, zoodra ik bepaaldelijk de plane-
 ten zal behandelen. Voor het oogenblik is het voldoende,

de deelen des hemels, hun namen, den invloed van iedere
 streek op zich zelve en de goden te kenschetsen. [De stich-
 ter der astronomie gaf aan dit deel den naam 'octolopos',
 maar welke de bewegingen zijn der planeten, als zij in
 tegenovergestelde richting haar baan hierdoor afleggen, dit
 punt zal < later > op het geschikte oogenblik besproken
 worden.] 970

LIBER TERTIUS.

1 O Muzen, nu ik tot een nieuw ondernemen mij opmaak,
 Inleiding nu ik een stuk besta te stout voor mijn krachten en niet
 aarzel het woud, door geen voet nog betreden, te door-
 schrijden, leidt gij mijn schreden! Uw gebied uit te breiden,
 dat is mijn streven, en een zang < uwer > waardig het
 5 rijk der poezie binnen te leiden. Ik zal niet zingen van
 oorlogen, opslaaiende ten ondergang des hemels, van het
 kroost < der aarde > door < Jupiter's > bliksemvuur < ver-
 delgd en > in hun moeder begraven, van koningen door
 eed van trouw verbonden, van Hector < 's lijk > na Troje's
 val losgekocht voor den brandstapel en door Priamus daar-
 heen getorst, van de Colchische < Medea >, die haar vader's
 10 rijk vertied en haar broer in stukken sneed om den held
 dien zij begeerde te behagen, van mannen uit de aarde
 ontsproten, van woeste, vuursnuivende sieren, van den
 waakzamen draak, van grijsheid < door tooverkracht > ver-
 jongd, van een brand door een gouden kleed ontstoken,
 van kinderen te kwader ure geboren, maar nog te veel
 onzaliger ure < door eigen moeder > gedood. Ik zal niet
 zingen van den jarenlang durenden Messeenschen krijg,
 15 die zooveel kwaad berokkende, noch van de zeven vorsten
 en van Thebe's vesting, door < Jupiter's > bliksem aan
 < 's vijand's > vuur ontruikt, van de stad die overwonnen
 werd, omdat zij overwonnen had. Ook gewaagt mijn lied
 niet van kinderen, die de broers hunns vaders en de klein-
 zoons hunner moeder waren, van knapen < hun vader >
 als spijs voorgezet, van de zon die op haar baan terug-
 keerde, en den dag die tot nacht werd; van den oorlog
 20 dien de Perzen de zee aandeden, welke onder hun groote

vloot bedekt lag; van de landengten die doorgegraven zijn
 en van den landweg, die over de golven der zee is aan-
 gelegd. Ik spreek niet van des grooten konings daden, wier
 beschrijving meer tijd vordert, dan waarin zij volbracht
 zijn. Den oorsprong van het Romeinsche volk, zooveel veld-
 heeren van Rome, zooveel oorlogen met daarop gevolgden
 vrede; hoe de gansche aarde onder het gezag van één volk 25
 gekomen is, < dat alles te bezingen > stel ik tot later uit.
 Gemakkelijk is het, bij gunstigen wind te zeilen, of een
 vruchtbaaren grond op verschillende wijzen te bebou-
 wen, of aan goud en ivoor glans te geven, daar de ruwe
 stof < hier > reeds van zelf schittert. Te dichten, als het
 onderwerp op zich zelf reeds bekoort, is een veel uitgebreid 30
 en eenvoudig werk. Maar ik moet mij heenworstelen door
 getallen en onbekende namen, door tijden en lotswis-
 selingen, door hemelbewegingen en sterrestanden, door deelen
 van deelen. Dat alles te weten is reeds verbijstend, maar
 hoe dan, het te zeggen? Hoe het te bezingen in een pas- 35
 send lied, het saam te stellen in vaste maat van versvoeten?
 O, kom tot mij, wie gij ook zijt, die oog en oor kunt wer-
 den tot dit mijn ondernemen, en hoor het woord der waar-
 heid. Schenk mij uw aandacht, maar zoek < hier > niet de
 zoete stem der poëzij. Geen opsmuk wil mijn lied, waar
 de stof met den eenvoud van den leermeester tevreden is,
 en indien enkele woorden in een vreemde taal worden ge- 40
 sproken, geet daarvan het werk, niet den dichter de schuld!
 Niet alles laat omzetting < in onze taal > toe: veel laat
 zich beter in zijn eigen taal aanduiden.

Welaan dan, let met zorg en nauwgezetheid op de hoofd-
 zaak, die, als zij u duidelijk gemaakt is, u de grootste voor-
 deelen biedt en u op het gebied der astrologie een zekeren 45
 weg wijst om de toekomst in de sterren te lezen, mits de
 kennis, door uw waakzamen geest opgenomen, daar goed
 beklive. Toen de Natuur, oorsprong en waacteres van het
 verborgene, aan de grenzen van het heelal zulk een mach-
 tige sterrenwereld schiep en de in het midden zwevende 50
 aarde rondom van alle kanten daarmee insloot, de verschil-
 lende deelen volgens vaste wetten tot één lichaam vereende

en lucht, aarde, vuur en water elkander over en weer liet voeden, opdat er onder zooveel strijdende elementen een- 55 dracht zou heerschen en de wereld door de banden van een eeuwigen bond zou blijven bestaan, niets van de hoogste Rede zou zijn uitgesloten, maar wat tot het heet behoorde, ook door de wetten des heelals zou geregeerd worden: <toen dan> heeft de Natuur ook 's menschen levenslot aan de sterren onderworpen, opdat deze, steeds onvermoeid zich 60 voortbewegende, ons de hoofddeelen van onzen arbeid, maar ook de eer en den roem in het leven zouden toekennen. Zij ¹⁾, in het midden der wereld geplaatst gelijk het hart in het lichaam, moeten zon, maan en planeten overwinnen, maar zich ook door deze laten overwinnen. Aan deze heeft de Natuur het bestuur <over het menschelijk lot> gegeven 65 en aan ieder afzonderlijk zijn eigen heilige taak toebedeeld en deze zóó in alle opzichten gewijd, dat het plan van het noodlot zich van alle kanten tot één geheel samenvoegt. Immers alle wederwaardigheden, allen arbeid, alle werk en kunst, alle mogelijke wisselingen, die zich in het mensche-lijke leven door het lot kunnen voordoen, heeft zij saam- 70 gevat en in zooveel deelen verdeeld, als zij teekenen aan den hemel geplaatst heeft. Aan elk deel gaf zij een vaste taak en eigen naam, en het geheel van het menschelijk bestaan leidde zij in bepaalde volgorde door de sterren-beelden heen, zoodat het eene deel altijd in naburig gebied 75 aan hetzelfde andere blijft grenzen. Aan elk der < twaalf > teekenen nu heeft de Natuur een van de < twaalf > lots-wisselingen toebedeeld, en wel zóó, dat ze niet eeuwig op dezelfde plaats aan den hemel gevestigd blijven en met hetzelfde punt van uitgang steeds op dezelfde wijze het lot van alle menschen sedert hun geboorte begeleiden, maar zóó, dat zij op het oogenblik der geboorte hun eigen plaats 80 krijgen en zoowel in het eene teeken als in het andere kunnen vallen, en nu eens een wederwaardigheid des levens (athlon) bij dit, dan weer bij dat sterrenbeeld zich aansluit, waardoor wel het geboortuur telkens een nieuwe fase

1) nl. de sterren van den zodiacus.

onder de sterren aanneemt, maar toch door zijn verplaatsing niet alles in verwaring brengt. Heeft in het geboortuur dat deel van 's menschen lot, waaraan de voorrang is toe-gekend, zijn eigen plaats ingenomen, dan volgen daarop de 85 overige en sluiten zich in vaste volgorde bij elkaar aan. Voorop gaat de aanvoerder, de andere volgen in rij, totdat de kring, in zich zelf gekeerd, zich gesloten heeft. Al naar gelang nu deze verscheidenheid van levensomstandigheden, over de teekenen van den dierenriem ingedeeld, — waarin het geheel van 's menschen lot ligt besloten — door de 90 zeven planeten geschaad of begunstigd wordt, of de goddelijke macht des hemels door de kentra van het heet op haar inwerkt, zoo zal ook in elk onderdeel het fatum gelukkig of droevig zijn, en zoo moet men verwachten, dat de afloop van een onderneming daarin ook zal wezen. Dit alles moet ik in strenge volgorde bezingen, en van alles zijn betekenis en zijn gedaante duidelijk beschrijven, opdat 95 de ligging, de naam en de aard van de wederwaardigheden des levens (athla) < mijn lezers > geopenbaard worden.

Aan de Fortuin is < onder de athla > de eerste plaats gegeven. Dezen naam is zij in de astrologie waardig geacht, omdat de eerste grondslagen van het vermogen en al wat daarmee nauw samenhangt, bij haar berusten: hoe groot het getal slaven zal zijn, hoe groot de uitgestrektheid van het grondbezit en welke groote bouwwerken het geoorloofd 100 zal zijn op te richten, < alles > voor geval dat de planeten aan den schitterenden hemel daarmee overeenstemmen. Daarna komt de plaats van den krijgsdienst, waardoor alles in één woord wordt samengevat, wat aan hen pleegt te overkomen, die onder de wapenen of in vreemde steden vertoeven. De derde halte < op den weg des levens > moet 105 gerekend worden met den arbeid in de hoofdstad verband te houden. Ook dit is een soort dienst, maar een, die bestemd is voor de handelingen der burgers onderling; die de koorden der trouw in vaste gehoorzaamheid houdt, vriendschapshanden sluit en maatschappelijke plichten, zoo dikwijls vruchteloos vervuld, tot stand brengt; die leert, hoe 110 groot de belooningen zijn, die door de beschaving < ons >

ten deel vallen. Maar bij alles moet de gunstige stand der planeten aan den hemel meewerken. In de vierde afdeeling plaatste de Natuur den arbeid der rechtsgedingen en het lot der baie: den pleitbezorger met zijn woordenvloed en den aangeklaagde, hangende aan zijn lippen, den redenaar op de tribune, die het volk de geheimen van het recht ont-hult en den rechtsgeleerde, die de geschillen onderzoekt en met een fronsen zijner wenkbrauwen oplost, wanneer hij als rechter der waarheid geen getuige toelaat dan de waarheid zelve. Al wat de welsprekendheid bij welsvoorstellen tot stand weet te brengen, behoort gansch en al tot het gebied van deze eene zone en is aan de heerschappij der oppermachtige planeten geheel onderworpen.

120 Het vijfde vak is op den dierenriem aan het huwelijk gewijd. Het heeft de bondgenooten en metgezellen in zijn macht, terwijl hier tevens het gastrecht verleend en de bond van eendrachtige vrienden gesloten wordt. Rijkdom vindt in de zesde afdeeling zijn plaats en naast hem vermogensbehoud, 125 zoo dat de eene heft < ons > leert, welke inkomsten ons zullen ten deel vallen, de andere < ons > waarschuwt, hoe lang ze zullen duren, al naar gelang de planeten haar kracht aanderen en over de hemelwoningen beschikken. Het zevende athlon wordt wegens de hachelijke gevaren voor een plaats verdeelde planeten geen hulp verleenen. In het achtste zetelt de adel. Van dit deel hangt onze maatschappelijke positie 130 af, onze vermaardheid, onze afkomst, onze invloed < zich voordoende > in schoonschijnend gewaad. De negende plaats beheerscht het gansche, onzekere lot onzer kinderen, de zorgen en angsten van den vader, en de geheele opvoeding van het kind met de bonte menigte < van paedagogen >. Hieraan grenzend is het deel, dat den handel en wandel 135 van ons leven omvat, waarin ons karakter gevormd wordt en ons gansche gezin zich gedraagt naar het voorbeeld, dat wij geven, en waarin de slaven naar vaste volgorde zich aan de taak begeven, waarvoor zij zijn opgeleid. Een voorname plaats wordt door het elfde athlon ingenomen: het heeft de leiding over het belangrijkste deel van ons bestaan

en over onze krachten. Hier berust onze gezondheid, die nu 140 eens vrij van ziekten is, dan weer daaronder gebukt gaat, al naar gelang de planeten haar invloed op den hemel uitoefenen. Geen andere plaats is er < op den dierenriem >, die voor zich den tijd of de wijze der genezing opeischt of die een beter oogenblik zou aanbieden, om de voor het leven geneskrachtige en heilzame sappen van planten te mengen. Het laatste athlon, dat den kring in zijn geheel 145 afsluit, is bestemd voor de bereiking van het doel: het bevat alle vervulling van wenschen en maakt, dat hetgeen men zich en de zijnen op het gebied van arbeid en kunst voor ooggen stelt, niet vruchteloos is, hetzij men < zijn patroon > huide bewijst en vleitend al zijn wenken tegemoet komt, hetzij men bij een rechtsgeding op het forum den 150 heeten strijd onderneemt, hetzij men door zee en wind zijn geluk najagt, hetzij men Ceres binnenhaalt, die door haar rijken oogst haar schuld meer dan aflost, of Bacchus, die zijn most in dikken stroom laat vloeien. In dit deel zullen < voor al dezen arbeid > de dagen en de gunstige oogenblikken gegeven worden, mits de planeten achtereenvolgens 155 in den dierenriem zich goedgunstig daarmee verenigen. Maar later zal ik eerst geregeld haar krachten beschrijven, die zoowel ten goede als ten kwade zich laten gelden, wanneer ik een aanvang zal maken, om de uitwerking van de planeten uiteen te zetten. Nu is het voldoende, mij enkel tot de deelen < van het geheel > te beperken, opdat de lezer niet door de opeenhooping van stof in verwarring 160 gerake.

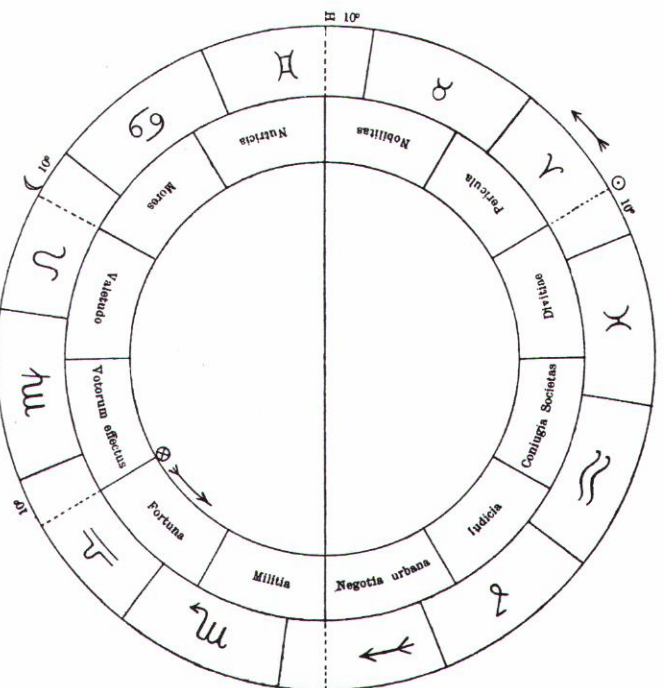
Daar wij nu de plaatsen van den arbeid, zooals ze in 160

vasten kring verspreid zijn, en haar namen op de rij af en al haar invloed uiteengezet hebben, — de Grieken noemen ze *ἀθλα*, welke alle werken ter wereld, in twaalf soorten en deelen verdeeld, omvatten — moeten wij nu zingen van de teekenen, waarlangs zij opstijgen, en van den tijd wanneer.

Immers bezitten zij geen vaste plaatsen noch bevinden zij 165 zich bij alle gebouwen in dezelfde sterren, maar met den tijd veranderen zij van plaats, zich nu eens hierheen, dan weer daarheen op den dierenriem bewegende, evenwel zóó,

De plaats van de fortuin en de andere athla.

dat hun eigen eenmaal vastgestelde volgorde ongerept gehandhaafd blijft. Welan dan, opdat uw horoscoop niet door verkeerden opzet fale, zoek eerst onder alle gesternten de 170 plaats der fortuin, indien gij elk athlon zijn eigen plaats op de ecliptica wilt geven. Hebt gij eenmaal de plaats der

Manil. Astr. III 186—183.

Fortuna en de overige athla bij dageboorte.

De zon in γ 10° , de maan in δ 10° , de Horoscoop in δ 10° , Fortuna $\pm 10^\circ$ tot 11° , waarbij zich de andere athla naar rechts aansluiten.

175 fortuin volgens vaste berekening gevonden, dan moet gij de overige (athla) in de voorgeschreven volgorde met de volgende teekenen verbinden, zoodat elk de hem toekomende plaats inneemt. Opdat gij nu niet in den blinde de plaats der fortuin gaat zoeken, moet gij volgens tweevoudige methode haar vasten zetel leeren kennen. Wanneer gij den stand des hemels bij het geboortuur streng hebt waargenomen,

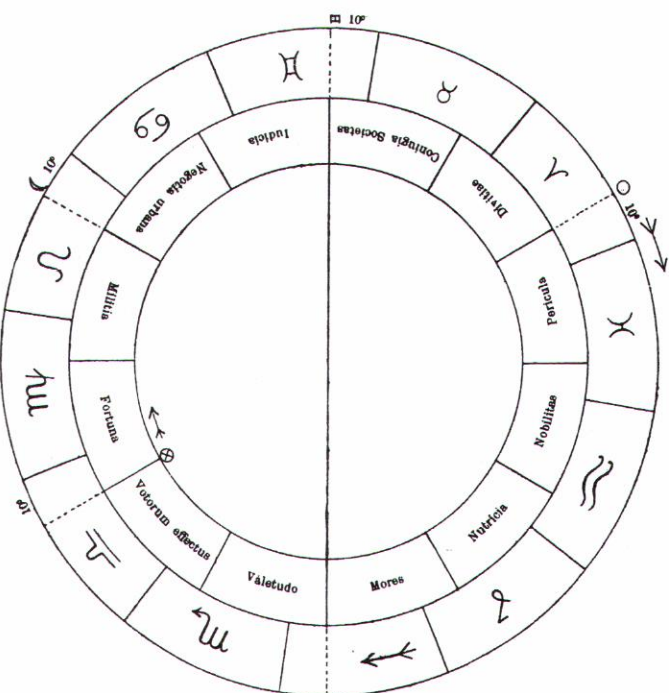
zon en maan haar plaats in den dierenriem hebt gegeven, en Phoebus zich dan boven den horizon zal bewegen, welke 180 of het oosten afsluit of in de golven van het westen wegzinkt, dan kunt gij stellig verzekeren, dat de geboorte bij dag heeft plaats gehad. Maar indien de zon in een der zes teekenen schittert beneden de grenslijn, die te rechter en te linker zijde den hemel omvat, dan is $<$ het kind $>$ in 185 nachtelijken tijd geboren. Wanneer het onderscheid tusschen beide u duidelijk voor oogen staat, dan moet gij, wanneer de gezegende dag het kind heeft zien geboren worden, het aantal graden op den dierenriem tellen van de zon naar de maan en van dat punt in het oosten, dat men bij juiste 190 verdeeling der sterrenbeelden den horoscoop noemt, evenveel graden afzetten ¹⁾ $<$ op de ecliptica naar rechts $>$. Geef dan aan de fortuin dat gesternte, waarin gij met uw telling ten slotte te land komt. Vervolgens moet gij de overige athla in de bepaalde volgorde met al de bij hen behorende, opeenvolgende sterrenteekenen verbinden. Maar indien iemand 195 den schoot zijner moeder verlaten heeft, wanneer de nacht met zijn zwarte vleugels den hemel bedekt, keer dan op uw weg terug, zooals ook de orde der natuur gekeerd is. Raadpleeg dan altijd de maan, terwijl zij het licht van haar broeder terugkaatst en op haar eigen gebied, in de uren van den nacht, als koningin heerscht. Zooveel teekenen en graden de zon dan van haar afstaat, zooveel moet gij er 200 van den schitterenden horoscoop af $<$ naar links $>$ tellen. De plaats, waar gij uitkomt, zij het beginpunt van de fortuin, waarbij zich dan de andere athla aansluiten in de volgorde, waarin alle door de natuur geplaatst zijn.

Misschien wenscht gij met uw levendige belangstelling ook dit te weten, op welke wijze gij aan den onmetelijken horizon de plaats kunt aanduiden, waar de horoscoop van 205 hem die op dezen of genen tijd geboren wordt, verrijst. Wordt dit punt niet nauwkeurig waargenomen en vastgehouden, dan vallen de grondslagen van uw kunst ineen en het harmonisch geheel wordt verbroken; het heeal vertoont een

De plaats van den horoscoop.

1) Vgl. Bouché—Leclercq, l'Astr. Gr. p. 289, 4.

valsch aanschijn, omdat de kentra, die alles bestieren, onjuist bepaald zijn; de oorsprong < der indeeling > wordt onze-
 210 ker en daarmee terstond ook de plaats der sterren aan den hemel tengevolge van de verschuiving. Maar zoo gewichtig als het eindresultaat is, zoo moeilijk is het, een beeld te

Manil. Astron. III 194—203.

Fortuna en de overige athia bij nachtgeboorte.

De zon in $V 10^\circ$, de maan in $\delta 10^\circ$, de Horoscoop in $\gamma 10^\circ$, Fortuna $\pm 10^\circ$ tot $11 20'$, waarbij zich de andere athia naar links aansluiten.

geven van de eeuwige beweging der sterren in de ecliptica, hoe ze in kromme bogen den ganschen kring doorloopen; < moeilijk is het > het gelaat des hemels naar waarheid
 215 te teekenen en een klein punt op die ontzaggijke uitgestrektheid vast te leggen, hetzij het de plaats van opgang, hetzij 't de spits van het heelal, hetzij 't den ondergang aanduidt, hetzij

het in de diepte der wereld wegzinkt. Nu is mij de gewone wijze van berekening niet onbekend, welke aan elk teeken bij zijn opgang twee uren toekent en de sterren op den
 220 dierenriem gelijkijkelij met gelijke tusschenruimten verdeelt, zoodat men bij het punt op den zodiak, waar de zon < dien dag > opging, begint te tellen en het aantal uren op de juiste wijze over de sterren verdeelt, totdat men het oogenvlik van de geboorte bereikt heeft, en waar men dan op-
 225 houdt, zegt dat daar de geboortester verrijst. Doch de ecliptica ligt schuin ten opzichte van den aequator en enkele sterrenbeelden gaan daardoor op met gebogen leden, terwijl de opkomst van andere meer recht is, al naar gelang een beeld dichter bij ons of verder van ons af is. Moeilijk valt het den Kreeft den dag te eindigen, moeilijk den Steenbok hem te laten aanbreken. Zoo kort de hoog is, dien deze
 230 beschrijft, zoo lang is die van gene. Weegschaal en Ram maken den dag en den nacht aan elkaar gelijk. Zoo verschillen de middelste teekenen van de uiterste en de uiterste van de overblijvende. Ook wisselt de tijdsduur van den nacht niet minder af dan die van den dag. De wijze van lengen is dezelfde; alleen heeft zij plaats in de tegenovergestelde maanden. Wie zou nu bij zulk een ongelijken duur en bij
 235 zulk een afwisseling van dagen en nachten kunnen gelooven, dat alle teekenen volgens een gelijke natuurwet boven den horizon komen? Voeg daarbij, dat de maat der uren ongelijk is en het uur van heden niet gelijk is aan dat van gisteren, maar evenals de duur der dagen verandert, zoo
 240 ook de deelen daarvan toenemen en weer afnemen. Maar in welk teeken ook de zon aan den hemel haar baan doorloopt, toch zijn er steeds zes teekenen boven de aarde, en zes daaronder. Dientengevolge kunnen niet aan alle teekenen voor hun opgang twee < volle > uren toebedeeld worden, daar bij het verschil in de lengte der uren zoo groote tijdsruimte niet voor alle aanwezig is, tenminste zoo het
 245 getal van twaalf uren tusschen elken zonsop- en ondergang behouden blijft. De berekening maakt dit getal noodig, maar het stemt niet overeen met de praktijk.

Op geen andere wijze zult gij langs zekeren weg de waar-

De duur van dag en nacht, in aequinocti- aal-uren uitgedrukt.

heid kunnen opsporen, dan indien gij dag en nacht in gelijke uren verdeelt en dan u vergewist van de lengte van beide uren in de verschillende tijden van het jaar. Eerst worde een normaal uur als regel vastgesteld, < een uur > dat een bepaald kenmerk geeft aan den dag, maar ook aan den nacht zijn vaste plaats nauwkeurig toebedeelt. Dat is het uur, wanneer in de Weegschaal de nachten den dag beginnen te overvleugelen of wanneer ze in het midden van de lente zich weer gaan terugtrekken, want alleen dan is de duur van dag en nacht even lang en strekt elk van beide zich over twaalf uur uit, omdat de baan van Phoebus dan juist in het midden van den hemel ligt. Maar wanneer < de zon > tijdens de koude winterdagen naar het zuiden geweken, in het achtste deel (graad) van den tweestaltigen Steenhok schittert, dan is de dag kort en bedraagt niet meer dan $9\frac{1}{2}$ normale uren, maar de nacht, als ware hij den dag opdat aan het etmaal niets zou ontbreken. Zoo komt men langs beide wegen tot de twaalf uren voor dag en nacht elk, en blijft de door de natuur bepaalde som van uren voor een vol etmaal behouden. Daarna worden de nachten korter en nemen de dagen in lengte toe, totdat zij zich tot het gesternte van den gloeienden Kreëft opgewerkt hebben. Dan worden de rollen verwisseld, de dagen krijgen het aantal uren, dat 's winters de nachten hadden, de dag herinnert aan den winter nacht, de uren van duisternis aan den winterdag, en zoo winnen zij het van elkaar om beurten, terwijl zij langs de bepaalde punten van den dierenriem nu her-, dan der-waarts gedreven worden. Een duidelijke berekening is daarvan in de astronomie opgemaakt en ter plaatse zal zij in mijn zang vermeld worden¹⁾. Maar de genoemde²⁾ maten van dag en nacht gelden alleen voor die streken, die des zomers door den Nijl, als hij door bergstromen gezwollen is, besproeid worden³⁾. Dan bootst hij, met zijn

1) Vgl. III 385 sqq.
2) Vgl. III 258—261.

3) In werkelijkheid gelden deze getallen voor het eiland Rhodus.

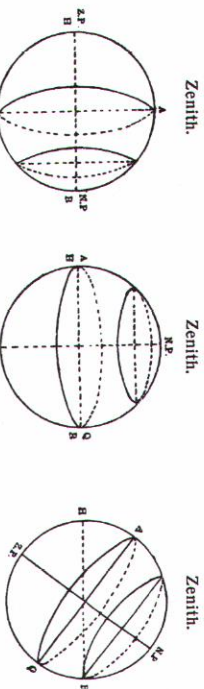
zeven monden in zee stormend en de zee terugdrijvend, de zeven planeten der wereld na.

Welaan, let scherp op en verneem, hoeveel stadiën en 275 hoeveel tijd elk teeken voor zijn op- en ondergang noodig heeft, < en zorg > dat de groote voordeelen bij mijn korte

De duur van den op- en ondergang van de teekenen der eclipsen.

Opgang.					Ondergang.				
Signa.	Graden.	Stadiën.	Uren.	Minuten.	Signa.	Graden.	Stadiën.	Uren.	Minuten.
γ	20	40	1	20	γ	40	80	2	40
δ	24	48	1	36	δ	36	72	2	24
ε	28	56	1	52	ε	32	64	2	08
ζ	32	64	2	08	ζ	28	56	1	52
η	36	72	2	24	η	24	48	1	36
θ	40	80	2	40	θ	20	40	1	20
ι	180	360	12	—	ι	180	360	12	—

Manl. Astr. III 278—300.

Loodrechte stand; polen des hemels in den horizon; aequator des hemels gaat door het top-punt.

Nadir.

Evenwijdige stand; de noordpool des hemels valt met het zenith samen; de aequator met den waren horizon.

Nadir.

Schuine stand; poolshoogte gelijk aan de breedte der plaats op aarde.

Nadir.

Manl. Astr. III 301—384.

uiteenzetting niet voor u verloren gaan. Het vermaarde Ram-gesternte, dat door alle teekens gevolgd wordt, beslaat bij zijn opkomst veertig stadiën, bij zijn ondergang het dubbele, 280 en heeft voor zijn opgang één uur en twintig minuten noordig, voor zijn ondergang het dubbele, terwijl de overige

teekens bij hun verrijzen aan den horizon telkens met acht stadiën toenemen en bij hun wegzinken in den killen nacht een even groot aantal verliezen. Het uur < en twintig minuten > neemt bij elk nieuw teeken telkens met een kwartier toe en met het derde deel van een kwartier, zoo

men dit in vijven deelt (dus met nog één minuut). Dit toenemen < van stadiën en uren > bij het opgaan der teekens duurt voort tot aan de Weegschaal. Dan heeft er in gelijke verhouding een afnemen plaats, wanneer < het eerste zesal teekens > ondergaat en < het tweede >, te beginnen met de Weegschaal, terugkeert met gelijke verhoudingen, maar nu in omgekeerde volgorde (afdalend) van tijdsduur.

Immers zooveel stadiën of uren het gesternte van den Woldrager boven den horizon < bij zijn opgang > gekomen is, zooveel gaat de Weegschaal er onder (1 uur 20 m.), en zooveel plaats en tijd de Ram bij zijn ondergang beslaat, diezelfde ruimte heeft de Weegschaal noodig voor haar opgang. Naar het voorbeeld van dit teeken gedragen zich ook de daarop volgende. Indien deze beschouwingen, aanchting door u aangehoord, bij u bekliften, dan zal het u gemakkelijk vallen te weten te komen, welk gesternte op een bepaald oogeblik horoscoop is, daar gij nu aan den opgang der teekens achtereenvolgens een bepaalden tijd kunt geven en ze hun eigen aantal uren en graden kunt toekennen, mits de berekening bij die ster begint, waarin Phoebus staat, zooals hierboven in hoofdzaak door mij is uiteengezet.

Maar de lengte van dag en nacht is op alle deelen der aarde niet dezelfde en evenmin heeft de verandering in tijdsduur op dezelfde wijze plaats; de maat is verschillend, maar de berekening dezelfde. Immers in de zone, die door het teeken van de Ramsnacht en door dat van de trouw en nauweget afwegende Weegschaal wordt afgebakend, heeft elk teeken voor zijn opgang twee uren noodig, omdat de sterrebanen loodrecht staan ten opzichte van den horizon en de sterren zich in gelijke banen om de dwarsliggende hemelas bewegen ¹⁾. Daar zijn de donkere nachten

¹⁾ De horizon deelt de evenwijdige cirkels, waarin de sterren zich bewegen, middendoor, de polen des hemels liggen in den horizon.

door een eeuwigen vrede met de dagen verbonden; daar heerscht op het gebied van tijd gelijkheid van recht en geen bedrog van een misleidenden hemel treedt aan den dag, maar het gansche jaar door is de eene nacht even lang als de andere. Zoowel in den herfst als in de lente, bij alle teekens, zijn de dagen even lang, omdat steeds één baan door Phoebus beschreven wordt, die haar gelijkelijk verdeelt. Het maakt dan ook geen verschil, in welk gesternte Phoebus zich bevindt, of hij den op het strand gelegen Kreeft roostert of tegenover hem staat, of hij zijn plaats heeft in de middelste of in de vier tuschenliggende teekens. Immers alhoewel de ecliptica ten opzichte van de drie cirkels (aequator en keerkringen) schuins gelegen is, rijzen toch < op een punt van den evenaar op aarde > de zonen in loodrechten stand op, bewegen zich boven ons en daarbeneden, en keeren in alle tijden des jaars met gelijke tuschenruimte terug, zoodat door een goede verdeling van de hemelster de eene heft verborgen, de andere zichtbaar is. Maar zoodra gij u van dit deel der aarde verwijdert, dan zal, hoe meer gij u naar den noordpool wendt, moeilijker voortschrijdend over de welving der aarde, welke de natuur een bolvormig ronde gedaante heeft gegeven en midden in het heelal laat zweven, — wanneer gij dus dien bol zult beklimmen en bij het beklimmen van het bolle oppervlak, tegelijk zult dalen ¹⁾, dan zal het eene deel der aarde zich aan uw oog onttrekken, het andere zich aan u vertoonen. Maar zooveel als de aarde zich buigt, zooveel zal ook het firmament zich neigen, en de sterren die nog zoo even in banen loodrecht < ten opzichte van den horizon > verzezen, zullen nu een schuinen boog aan den hemel beschrijven en de dierenriem, die zoo even in loodrechten stand was, zal nu ook schuin door den hemel liggen, daar onze standplaats veranderd is, maar zijn ligging dezelfde bleef. Ons verstand zegt ons dus, dat nu ook de tijd moet veranderen en ons op dat deel der aarde weer andere dagen moet brengen, daar nu de sterren in schuinen stand < ten opzichte van den horizon >

¹⁾ Vgl. I 222; 241.

340 kleinere banen beschrijven en de eene dichter bij ons, de andere verder van ons af onder gaat. Overeenkomstig dien afstand is de tijd van hun verblijf < boven den horizon >.

Wie het dichtst bij ons opgaan, ziet men groote kringen aan den hemel beschrijven, maar wie op verre afstand van ons schitteren, gaan snel in het donkerend westen onder.

345 En hoe dichter men bij den kouden pool komt, des te meer onttrekken zich de < zes > teekens des winters aan ons oog, en nauwelijks zijn zij opgegaan, of zij gaan weer onder. Gaat men dan nog verder voort, dan zullen zij zich een voor een in haar volle gedaante verbergen en ons dertig onafgebroken nachten brengen en evenveel dagen ontnemen.

350 Zoo wordt dus de lengte der dagen steeds korter en verdwijnt < ten slotte > geheel, wanneer het eene uur na het andere is afgevallen. Allengs wordt het verblijf der schitterende sterren boven den horizon ingekort, en naar mate de tijd hun stuksgewijze wordt ontnomen, zullen er meer teekens aan den hemel gezocht worden, die achter den bollen vorm der aarde weggeschuilen, en zij zullen tevens de zon van ons wegvooien en het kleed der duisternis spreiden, totdat het jaar kreupel gaat door de maanden, die het onthomen zijn. Maar indien de natuur u toelaat, onder de kruin des hemels, die door de koude as onwrikbaar geschnaagd wordt, op de harde aarde, met eeuwige sneeuw bedekt, te verwijlen en het gesternte der Lycaonische jonkvrouw van nabij te aanschouwen, dan zal het u schijnen,

360 als stond de hemel recht op < met de noordpool in het zenith > en bewoog hij zich als een tol, terwijl de cirkels loodrecht op de as staan. Van dat punt uit zullen u slechts zes teekens, in de schuine < een boog > aan den hemel beschrijvend, zichtbaar zijn, die nooit zich aan uw blik zullen onttrekken, maar de hemelsteer in cirkels, evenwijdig aan den horizon, blijven vergezellen. Hier zal het rondom

< den pool > één lange dag zijn, die zes maanden duurt en een gansch half jaar onafgebroken het licht laat schijnen, omdat Phoebus al dien tijd nooit zal ondergaan, terwijl hij zich in het zestal < zomer > teekens van het een naar het andere verplaatst, maar steeds van de pool uit in zijne be-

weging om den hemel zichtbaar zal zijn. Maar zoodra hij 370 van de evenachslijn zal afdalen naar het zuiden, om in afgaande baan de teekens beneden den horizon op te zoeken, en hij op dien snellen tocht zuidwaarts, zijn rossen den tengel zal viëren, dan zal er onder de kruin des hemels gedurende even veel maanden één lange, duistere nacht heerschen. Immers wie van de noordpool uit zijn oogden laat rondwaren, ziet van het gansch heela slechts een halve sfeer, terwijl het zuidelijk halfrond voor hem verborgen blijft. Het oog toch kan, rechtuit ziende, die andere helft niet bestrijken, en reikt niet verder dan de welving in het midden der aarde. Zoo ontvlucht dus de zuidelijke sfeer ons oog, dat van het toppunt der aarde uitziët, terwijl Phoebus temidden der zes onder den horizon liggende teekens voortrijdt en tegelijk < in het zuidelijk halfrond > licht 380 brengt en < in het noordelijk > duisternis achter zich laat, totdat hij, na evenveel sterrenbeelden als maanden doorloopen te hebben, terugkeert, van waar hij gekomen is, en tot de beide Beren weer opklimt. Dit punt scheidt het jaar in twee lange nachten en dagen ¹⁾ door de twee heffen, waarin de aarde verdeeld is.

Daar ik nu uiteengezet heb, door welke beweging < der 385 zon > en tensgevolge van welke oorzaken de lengte der dagen en nachten verschilt, vernem dan thans, hoeveel uren de teekens op elke plaats der aarde noodig hebben om te komen en te gaan, opdat het punt van opgang tot in graden nauwkeurig kan bepaald worden en de horoscoop niet door onzekere berekening valsch zij en zonder vaste plaats. De volgende methode geldt volgens een stellige wet voor de 390 gansche aarde: daar ik niet van ieder teeken afzonderlijk tijd en uur nauwkeurig kan vermelden, wegens het groot verschil in hun beweging, moet men van mij slechts deze methode overnemen. Ieder kan dan het gestede voorbeeld volgen en zijn eigen weg gaan, mij daarbij dankend voor deze vinding. Op welk punt der aarde men ook zijn berekening zal instellen, moet men dag en nacht het aantal uren

Het aantal uren en stadfen, dat ieder teeken bij zijn op- en ondergang, zoo de breedtegradien verschildend is.

1) Eigenlijk: 'in één langen nacht en één langen dag'.

geven, waarop ze recht hebben onder den Kreeft, wanneer de dag het langst is en de schaduwen het kleinst zijn. Dan moet men het zesde deel van het aantal uren, dat de dag op die plaats heeft, toekennen aan het sterrenbeeld volgens 400 op de woning van den Kreeft, nl. den Leeuw. Op gelijke wijze moet men den tijd, dat de schaduwen van den nacht op aarde wijlen, in evenveel (zes) deelen verdeelen, opdat zooveel tijd als één deel bedraagt, aan den Sier, terwijl hij met zijn achterpooten het eerst aan den hemel verschijnt, voor zijn opgang toegekend worde. Voorts moet gij het verschil tusschen dezen tijd en hetgeen de Leeuw aan uren zal 405 ontvangen, in drieën deelen, zoodat een derde komt aan de Tweelingen vermeerderd met den tijd dien de Sier voor zijn opgang noodig heeft, nog een derde aan den Kreeft en nog een aan den Leeuw. Dan is men tot de vorige som van uren teruggekeerd, die zoo even (v. 399) bij de ver- 410 deeling der uren de Leeuw had gekregen. Vervolgens moet de Maagd voor haar opgang met hetzelfde verhoudingsgetal in tijd toenemen, maar $<$ bij al deze teekens $>$ heescht de vaste bepaling, dat het getal uren van het voorgaande teeken ongerept blijve en de volgende steeds met het bepaalde getal aangroeien ¹⁾. Wanneer nu de toeneming van het aantal uren tot de Weegschaal heeft plaats gehad, dan begint bij dat beeld het ural voor den opgang der volgende sterren 415 in gelijke verhouding te dalen, terwijl omgekeerd bij het ter kinne dalen de getallen in dezelfde mate zullen dalen en stijgen, als zij bij den opgang gestegen en gedaald zijn. Dit is de berekening in uren die voor de geheele aarde geldt ²⁾, de volgende methode leert, hoe veel stadiën ieder

1) Behalve voor den Artes, die aan den Taurus voorafgaat, vgl. tabel.

2) III 395—416. Onder den Kreeft heeft de dag $14\frac{1}{2}$ uur (v. 264), een zesde daarvan is: 145 minuten. Deze krijgt de Leeuw, als teeken dat op de Kreeft volgt, voor zijn opgang. De nacht onder den Kreeft (dag onder den Steenbok) duurt $9\frac{1}{2}$ uur. Een zesde daarvan bedraagt 95 minuten. Deze worden aan den Sier voor zijn opgang gegeven (die *ἰσχυρότης* met den Waterman is, den opvolger van den Steenbok). Het verschil van 145 min. en 95 min. is 50 min. Dit wordt in drieën gedeeld $50 \text{ min.} = 16 \text{ min. } 40 \text{ sec.}$ en dit quotient gevoegd bij het aantal van den Sier, om dat van de Tweelingen te krijgen enz. Wij krijgen dus deze rekenkundige reeks: $\sqrt{78\frac{1}{2}}$, $\sqrt{95}$, $\sqrt{111\frac{1}{2}}$, $\sqrt{128\frac{1}{2}}$, $\sqrt{145}$, $\sqrt{161\frac{1}{2}}$, waarvan het verschil $16\frac{40}{60}$, de som 720 is. Dan volgt een aftalende reeks: $\frac{1}{2}\sqrt{161\frac{1}{2}}$, III 145', $\sqrt{128\frac{1}{2}}$, $\sqrt{111\frac{1}{2}}$, $\sqrt{95}$, $\sqrt{78\frac{1}{2}}$. Vgl. Bouché Leclercq, *Vastr.* Gr. p. 267, 2.

teeken voor zijn opgang en ondergang noodig heeft. Het getal stadiën bedraagt $<$ voor een halven cirkel $>$ driemaal honderd twintig of 360. Nu wordt van een etmaal een zoo- 420 veelste deel afgetrokken, als men er gewoonlijk op rekening van den nacht afneemt, wanneer Phoebus hoog aan den hemel zijn rustdagen houdt. Wat bij deze afteekening ($24 \text{ uur} - 9\frac{1}{2} = 13\frac{1}{2}$ uur) overblijft, moet men in zes gelijke deelen 425 verdeelen ($13\frac{1}{2} \text{ uur} : 6 = 145 \text{ min.}$) en dit zesde deel ($145 \text{ min.} = 72\frac{1}{2}$ stadiën) aan den vurigen Leeuw geven. Het getal uren dat van den anderen kant op rekening van den nacht overblijft $<$ bij afteekening van een etmaal $>$, daarvan ($24 - 13\frac{1}{2} \text{ uur} = 9\frac{1}{2} \text{ uur}$) moet men evenzoo een zesde deel nemen ($9\frac{1}{2} \text{ uur} : 6 = 95 \text{ min.} = 47\frac{1}{2}$ stadiën) en aan het teeken van den Sier toekennen. Wat het deel van den Sier 430 minder, dat van den Leeuw meer is, of $<$ anders gezegd $>$ het verschil tusschen beide sommen ($72\frac{1}{2} - 47\frac{1}{2} = 25$), daarvan moet een derde deel ($25 : 3 = 8\frac{1}{3}$) aan het getal van den Sier toegevoegd en dan aan de Tweelingen toegekend worden. Vervolgens moeten de overige teekens met een gelijk 435 verschil aangroeien, steeds daarbij het getal van het voorgaande handhavende, en zoo zullen zij door nieuwen aanwas de som stadiën van het naburig teeken blijven vergrooten, totdat zij het gesternte van de nauwgezette Weegschaal bereiken. Van dit punt af gaat het in aftalende reeks met 440 gelijk verschil tot aan het gebied van den Ram, terwijl alle teekens bij hun ondergang in omgekeerde volgorde gelijk aanwassen of afnemen. Deze methode leert u dus het aantal stadiën vast te stellen en voor alle teekens den duur van hun opgang na te rekenen. Zoodra gij dit tegelijk met het juiste aantal uren goed in u hebt opgenomen, dan zal nooit op eenige plaats uw horoscoop u bedriegen, want dan kunnen 445 de teekens ieder afzonderlijk naar zijn vasten tijd berekend worden van dat punt uit, dat Phoebus $<$ in den dierenriem $>$ inneemt.

Thans moet ik u in het kort een berekening leeren, die van groot gewicht is, nl. met welke verschillen de lengte der dagen in de wintermaanden toeneemt. Immers groeien zij niet met gelijke intervallen gedurende alle teekens aan, 445

Het toene-
men van af-
de lengte der da-
gen en nach-
ten in de ver-
schillende
maanden des
jaars.

Orientia				Cadentia			
signa	minuten	stadten	signa	signa	minuten	stadten	signa
✓	78 ¹ / ₃	39 ¹ / ₆	)-(	✓	161 ² / ₃	80 ⁵ / ₆	)-(
✓	95	47 ¹ / ₂	~	✓	145	72 ¹ / ₂	~
)-(	111 ² / ₃	55 ⁵ / ₆	)-(	)-(	128 ¹ / ₃	64 ¹ / ₆	)-(
~	128 ¹ / ₃	64 ¹ / ₆	~	~	111 ² / ₃	55 ⁵ / ₆	~
~	145	72 ¹ / ₂	~	~	95	47 ¹ / ₂	~
mp	161 ² / ₃	80 ⁵ / ₆	~	mp	78 ¹ / ₃	39 ¹ / ₆	~
summa	720	360		summa	720	360	

Manil. Astr. III 385—442.

totdat zij het teeken met zijn sneeuw witte vacht bereikt hebben, dat dagen en nachten dwingt een gelijk juk te dragen. Gij moet dan beginnen met den kortsten dag, dien de Steenbok ons brengt, en den langsten nacht in uren te meten.

450 Het derde deel van het bedrag, waarmee deze maat het normaal aantal uren van den nacht overtreft (15—12), of bij dat van den dag achterblijft (12—9), moet gij steeds aan het middelste teeken (in casu ~) toekennen (dus $\frac{15-12}{3}$ of $\frac{12-9}{3}$ of 1 uur). Met behoud van dezen aanwas < van één uur > moet dit teeken het eerste met een half uur overtreffen en zelf met een half uur door het derde overtroffen worden ¹⁾. Verdeel den ganschen tijd dan op deze wijze in 455 deelen. Met deze getallen dus groeien de drie teekens aan, maar de voortgaande som moet er altijd bijkomen en < bij den aanwas > gevoegd aan de volgende teekens ten deel vallen, zoodat, wanneer ergens de winternacht drie uur langer is dan de < normale > dag, de Steenbok ook met een half uur de dagen laat aangroeien (9 uur + 30 min.), de Waterman naar 460 behooren zijn eigen uur krijgt en dit aan de vorige som toe-

1) Aanwas van ~ 1 uur, van ~ 30 min., van ~ 1 uur 30 min.

Schema van het toe- en afnemen der dagen en nachten.

(Manil. Astr. III 443—483).

Signa	Dagen		Aanwas	Nachten	Signa	Nachten		Aanwas	Dagen
	Eerste uur min.	Laatste uur min.				Eerste uur min.	Laatste uur min.		
~	9 —	9 30	— 30	15 —	~	9 —	9 30	— 30	15 —
~	9 30	10 30	1 —	14 30	~	9 30	10 30	1 —	14 30
)-(	10 30	12 —	1 30	13 30	mp	10 30	12 —	1 30	13 30
✓	12 —	13 30	1 30	12 —	~	12 —	13 30	1 30	12 —
~	13 30	14 30	1 —	10 30	~	13 30	14 30	1 —	10 30
)-(	14 30	15 —	— 30	9 30	~	14 30	15 —	— 30	9 30

voegt (9. 30' + 1) en de Visschen zichzelf een toeslag geven, zoo groot als ze van de beide vorige ontvangens (30' + 1 uur), en na aldus volle drie uur (30' + 1 + 1. 30') te hebben gewonen, dag en nacht aan den Ram overdragen, om ze in den lentetijd aan elkaar gelijk te maken (9 + 30' + 1 + 1. 30' = 12).

465 De lengte der dagen¹⁾ begint dus met een zesde deel < van de bovengenoemde drie uur verschil tusschen winternacht en normalen nacht > d. i. met een half uur toe te nemen < n. l. in den Steenbok >, het aangrenzend teeken (♊) verduubelt dezen aanwas (2 × 30 min.) en het laatste teeken (♏) verdriedubbelt de ontvangens versterking (3 × 30 min.). Zoo ontvangt dus de dag de volle twaalf uur < n. l. in ♊ >, waarop hij aanspraak heeft, en worden de nachten aan de dagen gelijk gemaakt en van hun surplus bevrijd en be-

470 ginnen zij weer van eigen kapitaal²⁾ uren voor de dagen af te nemen, maar nu in aftdalende reeks. Immers de Ram trekt van de nachten evenveel uren af, als tevoren de Visschen er voor eigen rekening afgenomen hadden (1. 30'). Eén uur wordt aan den Stier gegeven en om aan het verlies < der nachten > nog een laatsten slag toe te brengen, voegen de Tweelingen zich nog een half uur toe. Zoo stent in aanwas het laatste (♏) met het eerste teeken (♊) over-

475 een, op dezelfde wijze als de twee die daarnaast schitteren (♊ en ♋) met elkaar overeenstemmen, terwijl ook de daartusschen gelegen teekens (♌ en ♍) op gelijke kracht geschat worden en den voornaamsten invloed op de verandering van den tijd hebben.

Met dezelfde verhoudingsgetallen klimmen < van den Kreeft af > de nachten op tot aan het gesternte van den winter (♊) en nemen de dagen af; dan heeft er een kentering van het jaar plaats, als de zon in den tragen Kreeft stilstaat. De nacht is dan even lang als de winterdag, de dag gelijkt den langen winternacht en neemt bij zijn terugkeer in gelijke mate weer af als hij bij zijn heengang gegroeid was.

Ook de volgende methode³⁾ zal u tot het geboortegesternte

Een andere methode, om den horoscoop te vinden.

1) Fig.: 'de te verdeelen tijd'.

2) = normaal aantal uren (12).

3) Deze methode is III 217 sqq. door Manilius verworpen.

kunnen voeren, dat op zeker ooggenblik uit de wateren der zee vertijst en de aarde beschijnt. Dan moet gij, zoo gij uw onderzoek bij dag instelt, nagaan, het hoeveelste uur van den dag het is, dat getal met tien vermenigvuldigen en er bovendien nog vijfmaal het zelfde getal bijvoegen, omdat de teekens ieder uur zich vijftien graden aan den hemel verheffen. Is eenmaal dit getal vastgesteld, vergeet dan niet, ook de graden, die Phoebus in het teeken, waarin hij staat, reeds doorloopen heeft, erbij te tellen. Van deze som moet gij dertig graden aan elk teeken toekeuren, eerst aan het gesternte, waarin Phoebus < op dien dag > schittert, vervolgens aan de andere, op de rij af waarin zij de zon volgen. Dan zal het gesternte, waarin de verdeling tot staan komt, of liever de graad waarin zij ten einde zal loopen, dat zal de horoscoop zijn. Bij nachtelijke geboorte wende men hetzelfde systeem aan. Men telt het aantal graden bijeen. Zoodra men één som daarvan gemaakt heeft, moet men daarvan dertig graden aan elk teeken geven, totdat het getal te kort schiet. Het punt in den dierenriem, waar dit aantal < door verdeling > verbruikt is, dat moet gij houden voor het punt, dat tegelijk met het kind geboren is en op hetzelfde ooggenblik als hij bij nacht het levenslicht aanschouwd heeft. Zoo moet gij onder het heir der snelle sterren de geboortester aan den hemel zoeken en het punt waar gij zeker weet, dat de horoscoop is opgegaan, opdat, wanneer gij u stellig kunt verlaten op den eersten cardo, gij u ook niet in het hoogtepunt des hemels zult vergissen, noch in de plaats van den ondergang, en ook het nadir op vasten grondslag steune, en alle teekens de kracht en den invloed ondervinden van het hemelgewelf waaronder zij behooren te staan.

Voorts moet de tijd¹⁾ overeenkomstig zijn indeeling onder 510 de bescherming der teekens gesteld worden, welke op hun beurt verdeeld, in betrekking gebracht worden tot bepaalde jaren, maanden, dagen en uren, waarop zij elk hun bijzondere krachten uitoefenen. Het eerste jaar behoort tot het

1) Boll, Sphaera p. 334; Bouché-Latourcq Instr. Gr. p. 489.

Invloed van de
overal teekens
van Manilius
ren. De signa-
als *ἡγεμονία*-
tropes.

515 teeken, waarin de zon < bij de geboorte > schitterde, omdat
 dit teeken een jaar lang, bij zijn bestraling der wereld, zijn
 invloed blijft uitoefenen. Het volgende en de overige jaren
 sluiten zich bij de teekens aan, die na het teeken der ge-
 boorte komen. De maan is uitgangspunt voor de maanden,
 omdat zij ook in een maand haar loop volbrengt. De horo-
 scope stelt de eerste uren en dagen onder zijn bescherming
 520 en draagt ze dan over aan de volgende teekens. Zoo wilde
 de natuur jaren, maanden, dagen en ook uren naar de tee-
 kens van den dierenriem geteld zien, opdat de tijd in zijn
 geheel over al deze teekens zou verdeeld zijn en hij afwis-
 selend zich van het een tot het andere bewegende, telkens
 525 elks invloed in kringloop zou ondervinden. Daarom heerscht
 er zooveel tweedracht in de opeenvolging der momenten,
 is tegenspoed met voorspoed doorweven, volgt droefheid
 op vervulling van wenschen en ondervinden allen de onbe-
 stendigheid der Fortuin. Zij toch mengt zich overal tus-
 schen, maar blijft op geen enkele plaats en heeft het ver-
 trouwen verloren, omdat zij alle gaven onder allen om beur-
 530 ten verdeelt. Geen jaren stemmen met jaren, geen maanden
 met maanden immer overeen. De dag zoekt zichzelf telkens
 terug, maar vindt een anderen. Geen uur verschijnt, dat het
 voorafgaande gelijk, omdat de tijd, over alle graden van
 den zodiak verdeeld en gehoorzamen aan het teeken, waar-
 onder hij geplaatst is, geen gelijkheid kent, maar karakters
 535 schept en met ongeluk dreigt, al naar gelang van de sterren,
 waaronder wij ons dan bewegen.

Er zijn er ook die van oordeel zijn, dat van het opgangs-
 punt des hemels uit [horoscoop genaamd, omdat van dezen
 graad af de tijd aan de dagen wordt toegemeten] alle soort
 540 berekening van tijd en teekens moet plaats vinden, en dat
 jaren, maanden, dagen, uren aan één bron ontspringen en
 van daar uit aan de volgende teekens worden overgedragen.
 En hoewel aldus alle tijd een gemeenschappelijken oorsprong
 krijgt, gelooven zij toch, dat de gesteldheid verschillend is,
 545 omdat de eene traag, de andere snel zijn baan doorloopt. Elk
 uur toch komt in een etmaal < eens > tot hetzelfde teeken¹⁾,

¹⁾ Blij vermoedt, dat hier van een dubbel-uur sprake is.

de dag in een maand tweemaal, een maand in een jaar
 eenmaal en een jaar in een dodeceteris ook eenmaal. Nu
 is het moeilijk < aan te nemen > dat al deze tijdsafdee-
 lingen een en hetzelfde verloop hebben, zoodat de maand
 onder hetzelfde teeken zou vallen als het jaar. < Immers
 eerder zal het voorkomen, dat hij die een jaar getroffen
 heeft onder een gunstig teeken > een maand beleeft onder
 550 een vijandig, of dat de maand valt onder een gelukkig ge-
 sternite, maar de dag onder een noodlottig, of dat de for-
 tuin wel den dag koestert, maar het uur haar ongenade
 ondervindt. Daarom mogen geen van deze volkomen op
 elkander vertrouwen, de jaren niet op de teekens, de man-
 den niet op de voortwettelende jaren, de dagen niet op de
 maanden en de uren niet op de dagen, omdat nu eens deze
 zich al te zeer haasten, dan weer gene te veel dralen, wat
 den een ontbreekt, den ander ten dienste staat; elk om
 beurten zich verwijderd of terugkeert en de eene tijdssoort
 door de andere in wezen verandert, zoodra haar invloed
 verstoord wordt door dagen, waaraan een verschillend lot
 555 beschoren is.

Daar ik nu den aard van het leven en den tijd, wanneer
 elke levensgebeurtenis zich voordoet, stuk voor stuk heb
 uiteengezet en aangetoond heb, tot welke ster ieder jaar,
 iedere maand, iedere dag en ieder uur behoort, moet ik
 thans een tweede berekening, die het geheel van het leven
 omvat, u geven, nl. hoeveel jaren elk teeken volgens de
 overlevering den mensch schenkt. Deze methode moet gij
 560 in het oog houden, zoo gij door middel van de sterren het
 einde des levens wilt leeren kennen, en gij moet nauw-
 keurig uw berekening maken. De Ram geeft ons tweemaal
 vijf jaren met nog één jaar, waaraan een derde ontbreekt.
 Gij overwint hem, o Stier, door er twee jaar aan toe te
 voegen, maar zelf wordt gij door het Tweelingsgesternite met
 evenveel jaren overtroffen. Gij, o Kreeft, geeft ons tweemaal
 acht jaar met nog twee derde, en gij o Leeuw, tweemaal
 negen, waarbij zich twee derde van een jaar aansluit. De
 Maagd geeft een dubbel tiental jaren met nog een dubbel
 derde van een jaar, terwijl het geschenk van de Weegschaal

Berekening
 van den
 levensduur.

niet grooter is dan dat van Erigone. De Schorpioen zal den
 575 Leeuw in gaven evenaren, terwijl de mildheid van den Boog-
 schutter dezelfde is als die van den Kreeft. Gij, Steenbok,
 zoudt driemaal vijf jaar schenken, indien er nog vier maanden
 bijgevoegd werden. De Waterman geeft driemaal vier jaar
 en verlengt het leven bovendien nog met acht maanden.
 De Visschen grenzen aan den Ram en hebben denzelfden
 580 invloed als deze. Zij geven tien zonnejaren met nog acht
 maanden.

Maar het is niet voldoende, de jaren te kennen die de
 teekens van den dierenriem ons stelling beloven, om bij het
 onderzoek naar het einde des levens de berekening juist te
 maken. Ook de woonhuizen en deelen des hemels hebben
 hun eigen geschenken en weten in vaste reeks hun bepaalde
 585 giften < in jaren > toe te kennen, mits de stand der planeten
 aan den hemel daarbij gunstig is. Maar nu wil ik slechts
 de wetten der hemelwoningen bezingen; later zal de ver-
 binding van al de deelen tot een geheel in al zijn krachten
 beschreven worden. Is eenmaal de stof goed en grondig door-
 vorscht, dan wordt de gedurige inlassching van onderdeelen
 590 onnoodig en is verwarring uitgesloten. Indien dan de maan
 in gunstigen stand is onder het eerste kentron (I Hor.), daar
 waar de sterrenhemel boven de aarde terugkeert en oprijzende
 de plaats der geboorte bepaalt, dan zal < het leven > tien-
 maal acht jaren duren, met aftrek van twee jaren. Maar heeft
 zij onder het midden des hemels plaats genomen (X MC),
 dan zal dit getal ¹⁾ < van tachtig > met drie jaar verminderd
 595 moeten worden. Het ondergangspunt (VII OCC) zou de kracht
 hebben tot het verliezen van tweemaal veertig jaarkringen,
 ware het niet, dat aan dit getal één olympiade ontbrak. De
 grondslagen des hemels (IV IMC) worden op tweemaal dertig
 jaren berekend, aan welken tijd nog tweemaal zes maanden
 worden toegevoegd. De hemelafdeeling (IX Deus), die in
 den driehoek < van den Horoscoop > de voorafgaande is
 600 en ter rechterzijde van den Horoscoop staat, geeft zestig
 jaren met nog tweemaal vier. Die welke links staat en de

1) Volgens Scaliger niet 80, maar 78.

Aantal jaren, door de signa en de templa caeli den mensch gegeven.

(Man. Astr. III 560—617).

Signa				Templa caeli					
	jaren	maanden				jaren			jaren
♈	10	8	♈	I	Horoscopus	78	XI	Felix	57
♉	12	8	♉	X	MC	77?	III	Dea	50
♊	14	8	♊	VII	OCC	75	II	Typhoeus	42
♋	16	8	♋	IX	Deus	68	XII	Typhoeus	23
♌	18	8	♌	V	Daemonie	63	VIII	Typhoeus	36?
♍	20	8	♍	IV	IMC	61	VI	ora laboris	12

voortopgaande teekens volgt (V Daemonie), schenkt tweemaal dertig jaren en voegt er nog drie bij. Het hemelgewest, dat de derde plaats inneemt boven het teeken, dat uit het kentron van den horoscoop oprijst en het dichtst is bij het hoogste punt des hemels (XI Felix), verdriedubbelt het twintigtal jaren, maar neemt er drie van af. Het deel, dat beneden ligt, maar op gelijken afstand van den horoscoop < als het zooeven genoemde > (III Dea) geeft als zijn geschenk een volle vijftig winters. De plaats, boven welke de opgaande horoscoop zich bevindt (II Typhoeus), doet viermaal tien jaartringen weergeeren, geeft nog twee zonnebanen bovendien, doch laat dan den mensch in de kracht zijns levens sterven. Het hemelhuis echter, dat voorafgaat aan de plaats, waar de horoscoop verrijst (XII Typhoeus), schenkt bij de geboorte slechts drie en twintig jaren en breekt de jeugd, nauwelijks genoten, midden in haar bloei af. Wat zich boven de plaats van 's hemels ondergang welth (VIII Typhoeus) 615 schenkt ons driemaal tien jaren en voegt een tiende daarvan met nog drie jaren hieraan toe. Wat beneden die plaats ligt (VI ora laboris), rukt reeds den knaap uit het leven: slechts tweemaal zes malen mag hij zijn geboortedag vieren, maar dan wordt hij ontfijdig ten grave gedragen (p. 66).

De vier jaar-
geelieden en de
teekens van
den dieren-
reem, die daar-
mee in betrek-
king staan.

Doch vóór alles moet men zijn aandacht wijden aan de teekens, die tegenover elkander opkomen en den hemel in vier gelijke deelen verdeelen, welke teekens men de tropische noemt, omdat in deze het keerpunt der vier jaargetijden gelegen is, omdat zij de aaneengeschakelde reeks van maanden verbreken, op een ander hoofdpunt des hemels de baan voor het heelal openen en een nieuw beeld van arbeid 625 en toestand met zich voeren. De Kreeft schittert des zomers in het hoogste punt van den gordel der ecliptica. Hij breidt den dag uit tot het grootst aantal uren en doet hem ook weer bij zijn teruggang in gelijke mate korten, en zooveel tijd als hij aan de dagen onttrekt, zooveel geeft hij den nachten, om te lengen. Maar de som van beide blijft steeds dezelfde. In die dagen haast men zich het graan uit den 630 brozen halm te risten, terwijl men op het Marsveld zich het lichaam ontbloot voor het houden van allerlei oefeningen.

Het water der zee is lauw en kwijpend, de golfslag kalm. Dan is het de tijd, dat de woeste Mars bloedigen krijg voert. Geen winterkou beveiligt Scythië; de bodem van Germanië is droog en de bewoners nemen de vlucht; de Nijl waat en overstromt de velden. Dit is de toestand, wanneer Phoebus 635 in het gesternte van den Kreeft een wijle stillestaat en in het hoogste deel des hemels vertoeft. Aan den tegenovergestelden kant staat de Steenbok, die den tragen winter dwingt, de kortste dagen en langste nachten te doorloopen, die den dag doet lengen en den tijd der duisternis vermindert, en om beurt nu eens aan daguren verliest, dan weer 640 ze aanvult. Dan is de grond overal hard, de zee voor de scheepvaart gesloten, het leger in de winterkwartieren, en zelfs de met ijs bedekte rotsen kunnen de strenge vorst niet verdragen. De natuur staat op één plaats en rust een oogenblik.

Het naast in invloed < tot deze twee teekens > staan, naar men meent, die welke eenzelfde snelheid van beweging 645 vertoonen en de dagen aan de nachten gelijk maken. Immers wanneer Phoebus het gesternte van den Kreeft weer opzoekt, houdt de Ram hem op het midden van zijn terugweg tegen en verdeelt de zonnebaan zóó, dat hij de tijden van dag en nacht eendrachtig met elkaar doet overeenstemmen. Dan brengt hij een verandering teweeg en laat den dag, die sinds het wintergesternte door den nacht overtroffen werd, nu den 650 nacht overwinnen en dezen voor den dag zwichten, totdat ze beide het gloeiend gesternte van den Kreeft bereikt hebben. < Onder den Ram > begint de zee een rustig water-vlak te vertoonen; de aarde waagt het, haar bonte bloemenpracht te ontfouwen, door de weelde der natuur verlangen alle dieren des velds en alle vogelen onstuimig naar min- 655 genot en paring; het gansche woud weerklinkt van de wel-luidende stem < der kleine zangers > en elke boom toot zich met groenend loof. Tot zoo groote kracht ontwaakt de natuur uit haar doodslaap.

Tegenover den Ram straalt de Weegschaal, aan wie een zelfde taak is opgedragen: ook zij verbindt den dag met den nacht door een bond van gelijke rechten, alleen met dit 660

verschil dat zij de nachten van nu af aan tot den kortsten dag laat toenemen, terwijl deze door de dagen overvleugeld werden, voordat ze haar bereikten. Dan omkranst Bacchus zich de slapen met de ranken van den wijnstok, dan daalt hij zwaarbeladen van den dichtbegroeienden olmbloom af, dan perst hij de druiven en laat den dikken most in de bakken gisten. Dan vertrouwt men het graan aan de vore toe, terwijl de aarde door de zoetheid van den herfst los en open wordt en de zaden tot zich neemt.

Deze vier teekens hebben ook hun invloed in de astrologie, daar zij, zooals zij den tijd veranderen, zoo ook wijziging brengen in deze of gene levensomstandigheid en niet toelaten, dat iets op zijn oude plaats blijft. Maar die verandering wordt niet door alle deelen van het sterrenbeeld 670 gelijkmatig veroorzaakt, noch treden ten allen tijde over het volle teeken lotswijzigingen in. Slechts één dag onder beide teekens maakt den nacht in uren tal aan zich gelijk, terwijl de Weegschaal en de Ram herfst en lente het aanzijn geven. Slechts één dag is onder het gansche Kreeftgesternte de langste, waarmede één nacht onder den Steenbok in lengte 675 gelijk wordt gesteld. Maar op de overige punten dier teekens heeft, afwisselend, hier aanwas van tijd, ginds teruggang plaats. Men moet dus bij de tropische teekens slechts één graad in het oog houden, die een schok aan de natuur toebrengt en een ommekeer in den tijd veroorzaakt, tot nieuwe daden den stoot geeft en onze plannen in andere richting 680 leidt, kortom alles ombuigt of terugwentelt. Die kracht meenen sommigen, dat in den achtsten graad gelegen is, anderen in den tienden; ook zijn er die beweren, dat men den eersten graad den beslissenden invloed op tijd en omstandigheden moet geven.

LIBER QUARTUS.

Warom brengen wij de jaren onzes levens in angst en kommer door, laten wij ons door vrees en blinde begeerte naar aardse goederen kwellen, zijn wij grijs door onze eeuwige zorgen en verbeuzelen wij het leven, dat wij trachten te rekken? Waarom zijn wij nooit gelukkig door eenige bevrediging onzer wenschen, leven wij altijd in de toekomst 5 en nimmer in het heden? Hoe meer rijkdommen iemand verlangt, des te armer is hij, want men telt niet, wat men heeft, maar begeert slechts, wat men niet heeft. Ofschoon de menscheijke natuur slechts weinig behoeften heeft, trachten wij toch, al biddende, de bouwstoffen op te stapelen voor een groot fortuin, dat ten ondergang gedoemd is; streven wij door woekerwinst naar weelde, door weelde- 10 zucht naar roof en buit en is het verspillen van het vermogen de grootste belooning, die het vermogen ons geeft. Daarom, o stervelingen, slaakt de banden, die uw hart beknellen, schudt de zorgen van u af en verlost uw leven van zooveel ijdele klachten! Het noodlot regeert de wereld, alles geschiedt volgens een vaste wet, en ons leven draagt 15 het kenmerk, een lange reeks te zijn van vast elkaar opvolgende lotswisselingen. In onze geboorte ligt reeds de kiem voor onzen dood en van ons geboortuur hangt het oogenblik van ons sterven af. Dit uur schenkt macht en rijkdom, maar meermalen ook armoe; het geeft talent en karakter, maar ook ondeugd en tegenspoed, het brengt gewin in zaken, maar ook verlies. Niemand kan zich onttrekken aan wat hem 20 gegeven wordt, of ontvangen wat hem ontzegd is; hij kan door zijn gebeden de fortuin niet tegen haar zin voor zich winnen, of als zij dreigend nadert, haar ontluchten. Ieder moet het lot dragen, dat hem beschoren is. Of zouden de

vlammen Aeneas gespaard hebben, indien het noodlot niet
 25 over leven en dood recht sprak. Zou Troje, slechts in één
 man staande gebleven, in zijn ondergang zelf gezegevierd
 hebben? Of zou de aan Mars gewijde wolvin de te vonde-
 ling geleigde tweelingen gezoogd hebben? Zou Rome uit
 een stad van hutten groot zijn geworden en zouden her-
 ders op den Capitolijnschen berg den bliksemgod een tem-
 pel gebouwd hebben of zou Jupiter in zijn eigen burcht
 30 opgesloten hebben kunnen worden of zou de wereld de
 gevangene worden van gevangenen¹⁾? Zou Scaevola met
 zijn bloed het vuur gedooft hebben en als overwinnaar in
 de stad teruggekeerd zijn? Zou Cocles alleen den vijand
 in den weg getreden zijn en den toegang tot de brug en
 tegelijk tot de stad versperd hebben? Zou Cloelia de ban-
 den der gijzeling verbroken hebben? Zouden de drie broe-
 ders door de dapperheid van één Romein gevallen zijn? —
 35 Zoo groote zege heeft nooit een leger behaald. Van één
 man hing het lot van Rome af en de stad, wie de wereld-
 heerschappij was voorbeschikt, kwam aan den rand van den
 ondergang. — Waarom zou ik spreken van Cannae of van
 de legerscharen voor Rome's poorten, van Varro, groot door
 zijn vlucht, omdat hij het bestond te blijven leven, zelfs na
 de nederlaag bij het Trasimeense meer en het optreden
 40 van den drolenden Fabius? Waarom zou ik vermelden, dat
 Carthago overwonnen werd en haar burcht moest zwichten
 voor den Romein; dat Hannibal, in gedachte reeds met
 Rome's ketenen beladen, in ballingschap gestorven is en
 als een misdadiger heimelijk met den dood zijn vlucht ge-
 boet heeft. Voeg daarbij Italië's wekrachten en Rome strij-
 dend met haar eigen kinderen, voeg daarbij de burgeroor-
 45 logen en den Cimber, die in Marius, en Marius, die in den
 kerker zijn overwinnaar vond. Dat hij die na zooveel con-
 sulaten balling werd en van balling weer consul, neerlag
 bij de Libysche puinhoopen, even zwaar getroffen < als de
 ongelukkige stad >, dat hij, van Carthago's hooge zeeoever
 uit, Rome wist te nemen, zou de fortuin dit alles ooit heb-

1) Orbis terrarum caplus a Roma, ipsa a Gallis capta.

ben gegeven, indien het noodlot het niet beschikt had? Wie 50
 had ooit kunnen denken, dat gij, groote Pompeius, na Mithri-
 dates' macht geknakt, de zee op de roovers herwonnen, en
 driemaal op de wereld, die gij van het begin tot het einde
 doorkruist hadt, een welverdienden triumpf behaald te heb-
 ben, wie zou geloofd hebben, dat gij op het oogcnblik, dat
 gij reeds een ander groot man¹⁾ met u zelf kondet verge-
 lijken, aan het strand van den Nijl zóó zoudt omkomen,
 dat een brandstapel van wrakhout uw lichaam zou verteren
 en uw houtnijf zou bestaan uit de overblijfselen van uw 55
 gestrande kiel? Wie zou zonder de macht van het noodlot
 zulke veranderingen tot stand kunnen brengen? Ook hij
 die een afstammeling van een godin was en onder de goden
 is opgenomen²⁾, heeft, toen hij als overwinnaar den burger-
 strijd beslecht had en in vrede den staat zijn wetten gaf,
 zich voor den aanslag niet kunnen hoeden, welke hem zoo
 dikwerf voorspeld was, maar ten aanschouwen van den gan-
 schen senaat, de aangifte van het verraad in de rechterhand,
 heeft hij de namen der samenzweerders met zijn eigen bloed
 uitgewischt, opdat het fatum zou kunnen zegevieren. Waarom
 zou ik verhalen van de verwoesting van steden en den val
 van koningen, van Croesus op den brandstapel, van Priamus'
 verminkt ijk op het strand, voor wien zelfs Troje < in vlam-
 men opgaand > geen brandstapel had? Waarom zou ik Xerxes 65
 vermelden en zijn schipbreuk, te groot voor de zee zelve?
 Waarom een koning³⁾ op Rome's troon, die de zoon eener
 slavin was? Waarom van het vuur⁴⁾ gewagen, dat uit het
 vuur gered werd, en van de vlam, die voor den held⁵⁾ week,
 die het Palladium naar buiten droeg? Hoe dikwijls treft de
 dood plotseling een krachtig lichaam, maar hoe vaak ook 70
 slaat hij voor zich zelf op de vlucht en waart van brand-
 stapel tot brandstapel? Anderen kwamen tot den rand van
 het graf, maar keerden in het leven terug. Hun gewerd een
 dubbel leven, maar genen ternauwernood een enkel. Hier

1) Alexander.

2) Caesar.

3) Servius Tullius.

4) nl. van Vesta.

5) L. Caecilius Metellus (Plin. n. h. VII §141).

brengt een lichte ongesteldheid den dood, daar laat een
 zware ziekte < haar prooi > ontglijpen. De wetenschap deift
 75 het onderspit, de praktijk geeft zich gewonnen; verpleging
 schaadt < den zieke >, onthouding van zorg brengt gene-
 zing; maar ook vaak was uitstel oorzaak van een droevig
 einde; < dikwijls > was voedsel nadeelig, vergif helzaam.
 Vaders hebben ontarde zoons, zoons overtreffen hun vader,
 < maar ook geschiedt het dat > kinderen den aangeboren
 aard behouden. De Fortuin verlaat dezen, bij wien zij ver-
 wijld heeft, slaat genen over. Een Paris is door liefde ver-
 80 blind, bestaat het, de zee over te steken en Troje in het
 verderf te storten. Een ander heeft het < ernstig > voorhoofd,
 dat hem tot wetgever stempelt. Hier dooden kinderen een
 vader, daar ouders hun kind en broeders staan tegenover
 broeders tot bloedigen kamp gewapend. Deze oorlog ligt niet
 in den aard van ons, menschen, maar de noodzakelijkheid
 85 drijft ons tot zulk ondernemen, tot broedermoord en ver-
 minking van medemenschen. Dat niet alle eeuwen Decii en
 Camilli ter wereld komen of een Cato, slechts overwonnen
 door den onoverwinnelijken dood, geboren wordt, is niet de
 schuld van de materie, die voldoende voor deze creatie
 aanwezig is, maar van het noodlot, dat de materie tot ver-
 90 zet prikkelt. In armoede ligt geen voorbeschikking voor een
 kort leven en door onmetelijke schatten laat het fatum zich
 niet omkoopen, maar het lot maakt ook slachtoffers in de
 trotsche woning < der rijken >, kondigt den hooggeplaatste
 zijn dood aan en richt brandstapel en grafteeken voor he E
 op. Hoe groot moet die macht zijn, die zelfs over koningen
 heerscht! Ja, de deugd is < dikwijls > ongelukkig, de zonde
 95 gelukkig, booze plannen worden beloond, wijsheid stelt
 teleur, en de fortuin onderzoekt niet de beweegredenen of
 vergeldt de verdiensten, maar zij dwaalt her- en derwaarts
 onder allen rond. Er is dus iets anders, iets hoogers, dat
 ons in zijn macht heeft en regeert, dat aan al het sterfe-
 100 lijke zijn eigen wetten oplegt, dat aan ons bij onze geboorte
 de jaren geeft, waarover het heeft te beschikken, en de wis-
 selingen in ons lot. Dat is het, wat dikwijls monsters doet
 geboren worden door menging van dierlijk en mensche-
 lijk

lichaam. Niet uit zaad spruit dat gebroed, want wat hebben
 wij met het dier gemeen? Of welke verkrachter zou zoo
 zwaar zondigen, dat hij schuld droeg aan de geboorte van
 een monster? Maar de sterren zijn oorzaak van nieuwe ge- 105
 staten, zij brengen tusschenvormen tot stand. Kortom, als
 het fatum niet bestaat, waarom worden zijn wetten dan over-
 geleverd en de komst van alles op bepaalden tijd voor-
 speld? Maar deze leer van het noodlot gaat niet zoover
 dat zij de misdaad verdedigt of de deugd van de haar toe-
 komende belooningen wil berooven. Immers even als iemand 110
 vergiftige kruiden niet minder haat, omdat ze niet uit eigen
 beweging, maar uit een bepaald zaad opgroeien, en evenals
 men niet minder eeltust betoont bij aangename spijzen, omdat
 het vruchten zijn die de natuur ons heeft geschenken en
 niet een vrije wil, zoo wordt de roem voor 's menschen
 verdiensten des te grooter, omdat de hemel zich daarover 115
 verheugt, maar van den anderen kant zullen wij de schul-
 digen meer haten, omdat zij tot zonde en boete geboren
 zijn. Het maakt geen verschil, wat de oorsprong van de
 misdaad is, maar men moet erkennen, dat het misdaad is.
 Ook dit is de wil van het noodlot, dat men het noodlot
 zelf zoo opvat. — Nademaal ik deze dingen heb uiteen-
 gezet, rest mij thans < u > in geregelde volgorde tot den 120
 hemel te doen opklimmen langs het kronkelende pad, dat
 het verstand des dichters tot de sterren vernag te voeren.

Nu zal ik u een geregelde beschrijving geven van het
 karakter en den uiterlijken vorm, van de neigingen en velerlei
 talenten, die de teekenen van den dierenriem < den mensch >
 geven. De Ram, rijk aan tot dichte vacht gegroeide wol en
 < straks weer > kaal geschoren, zal door den gestadigen 125
 aangroei steeds weer nieuwe hoop blijven koesteren en
 < zwendend > tusschen plotseling verlies en rijk bezit, slechts
 stijgen om te dalen en na vervulden wensch nieuwen
 tegenspoed vinden. In het maatschappelijk leven zal hij
 door zijn vacht rijke vruchten afwerpen, want deze zal
 door duizenderlei kunsten de bron worden van menigertei
 bestaan: nu eens zal men de ruwe wol tot een kluwen 130
 winden, dan weer ze losmaken, nu eens ze tot een fijnen

draad verdunnen, dan weer ze spannen tot een weefgetouw, of ze koopen en in den vorm van allerlei kledingstukken met winste verkoopen. Zonder kleding toch kan geen volk bestaan, ook niet indien het zich weelde ontzegt. Zoo zeer heeft men de wol noodig. Zelfs Pallas heeft haar niet ver-
 135 smaad, maar voor haar eigen handarbeid opgeëischt en groot acht zij zich om de zege, op Arachne behaald. Zulke neigingen en verwante eigenschappen zal de Ram aan hen, die onder zijn gesternte geboren zijn, toekennen, maar hij zal hun hart angstig en weifelmoeig maken en altijd geneigt hun persoonlijkheid prijs te geven voor den lof, die men hun toezwaait.

140 De Sier zal den eenvoudigen landlieden hun akkers geven. Met hem komt de arbeid der bebouwing. Geen krijgslauwren zijn het die hij wegschenkt, maar de vruchten des velds. Onder de sterren buigt hij zijn nek voorover, als vroeg hij zelf om het juk daarop te leggen. Wanneer hij
 145 den vuurbol van Phoebus op zijn horens draagt, kondigt hij den velddienst aan en wekt zelf als leider van den arbeid de akkers uit hun rust tot de oude werkracht op. Hij ligt niet in de vore of wentelt zich de borst in het stof. Mannen als Serranus en Curius heeft hij voortgebracht, de roede-bundels op het land < den consul > overhandigd en uit zijn
 150 ploeg is hij als dictator te voorschijn gekomen. < Zijn gunstelingen > zijn begeerig naar roem, maar geen luidruchtigen, hun geest en lichaam zijn krachtig, maar traag door het gewicht, en onder hun voorhoofd woont de knaap Cupido. Van de Tweelingen gaat een zachtere beschaving uit en een aangename leven, doorgebracht onder afwisselende zangen en maatrijk gecomponeerde liederen, onder het spel der
 155 dunne schalmeyen en de woorden bij de citer gezongen, of onder het geluid, aan de snaren ontklokt: het genot zelf is hun arbeid. Wapengekletter, klarengeschal en droefgeestigen ouderdom wenschen zij verre van zich, maar aan de liefde wijden zij hun zorgeloozen tijd en eeuwige jeugd. Ook vinden zij den weg tot < de kennis der > sterren en bouwen zich het heelal op door hun rekenen en meten en laten
 160 < in hun vlucht > de sterren achter zich, want de natuur

moet voor het genie zwichten en het in alles dienstbaar zijn. Zoo vele zijn de uitvindingen, waartoe de vruchtbare Tweelingen zich verheffen.

In het keerpunt van den zodiak schittert de Kreeft bij de gloeiende eindpaal, waar Phoebus, als hij zijn terugtocht aanvaardt, met den rand van zijn wagen langs scheert; daar vormt hij een knooppunt in het heelal en doet de dagen op hun weg keeren. Vasthoudend is hij van aard en niet minzaam in den omgang, maar hij schenkt de middelen om geld te verdienen en de kunst om winst te maken: van stad tot stad zijn geluk door handel in vreemde koopwaren te zoeken en zoodra zijn vorschende blik den noodlottigen brand in het koren bemerkt, zijn vermogen in schepen te beleggen en de waren van het eene deel der wereld aan het andere te kunnen verkoopen, handelsbetrekkingen aan
 170 te knooopen met tal van onbekende landen, onder een andere zon nieuwe bronnen op te sporen om zich te verrijken en door stijging der prijzen plotseling een vermogend man te worden. Ook vaart hij mee op het schip < dat zijn onderpand is >, wenscht in weinig jaren vermeerdering van zijn kapitaal en laat zich zijn voorschotten met zoete woekere winst, zelfs met honderd ten honderd betalen. Schrander is zijn geest en
 175 strijdvaardig, waar het eigen voordeel betreft.

Wie zou twifelen over het karakter van den geweldigen Leeuw en de eigenschappen, welke hij aan degenen, die onder zijn gesternte geboren zijn, gebiedend voorschrijft? Steeds rust hij zich tot nieuwe gevechten en tot nieuwe oorlogen met andere wilde dieren en leeft van het vee, dat hij roof en buit maakt. < Zijn gunstelingen > zal hij deze
 180 neiging geven: hun trotsche deurposten met huiden te versieren, aan hun woningen het buitgemaakte wild te bevestigen, de wouden door verschrinking aan zich te onderwerpen en te leven op kosten van den verslagen vijand. Ook zijn er wier aard dezelfde is, maar die zelfs binnen de muren der stad hun lust niet breidelten: zij gaan door de straten en dragen het geslachte vee ten toon, hangen de afgehouden
 185 stukken aan den voorgevel van hun winkel, bereiden de stukken vleesch voor de tafels der rijken en doen hun voor-

deel met den aard < die hun gegeven is >. Zij zijn even opstijvend als gemakkelijk te kalmeeren; rechschapen is hun inborst en oprecht de taal, die daaruit spreekt.

Maar Erigone, het kleed eng omgord, beschermster van 190 het onderricht, zal bij degenen, voor wie zij den tijd der geboorte bepaalde, lust tot studie opwekken en hun geest in kunsten en wetenschappen inwiden. Zij zal hun niet zoo zeer de voordeelen van den rijkdom schenken als wel het vermogen, om de oorzaken en de kracht der dingen te doorvorschen. Zij zal de schoone gave van het woord en het meesterschap in het spreken verleen en ook het oog des 195 geestes < scherp >, waardoor deze alles zal kunnen zien, ook hetgeen de natuur om geheime redenen < voor den mensch > verborgen houdt. Onder dit gesternte wordt ook de snelschrijver geboren, voor wien een woord slechts een letter is, die door zijn teekens de gesproken taal op zij steeft en met een nieuw soort stenographie de lange reden van den vluggen 200 spreker opvangt. Zijn aanleg is goed, maar verlegenheid staat hem op jeugdigen leeftijd in den weg en belemmert de groote gaven, die de natuur hem geschonken heeft. Ook zal hij — wat wonder? — als onder de Maagd geboren niet vruchtbaar zijn.

De Weegschaal, die in den tijd, dat Bacchus < ons > den 205 nieuwen most weer schenkt, den dag en den nacht met elkaar in evenwicht brengt, zal het gebruik van maten en gewichten leeren en hem, die onder haar geboren is, in kracht doen wedijveren met Palamedes, den uitvinder van de getallen, van de namen der sommen, van de bepaalde maten en van de eigenaardige cijfers. Ook zal hij bekend 210 zijn met de tafelen der wet en het recht, dat daarin is vastgelegd; hij zal de woorden kennen, waarbij een onbeduidend teeken van groot gewicht is en hij zal weten, wat geoorloofd is, wat verboden en strafbaar, < kortom > het volk zal hij binnen den drempel van zijn woning tot een praetor voor het leven zijn. Onder geen ander gesternte zou Servius Sulpicius beter kunnen geboren zijn, hij die door de ont- 215 hulling van het recht aan Latium zijn wetboek gaf. Ten slotte zal al wat onbeslecht is en een rechter noodig heeft, door de tong der Weegschaal beslist worden.

In zijn staart bezit de Schorpioen een geducht wapen, want in den tijd dat hij Phoebus' wagen door zijn gesternte voert, scheurt hij met zijn angel de aarde open en strooit het zaad in de vore. Hij doet het hart blaken van strijdlust 220 en verlangen naar het leven in het veld en geeft < den staat > burgers, die zich in bloedvergieten vermeiden en met niet minder lust moorden dan rooven. Ja zelfs, de vrede, waaronder zij leven, is een gewapende: zij dringen de wouden binnen en dwalen door de bosschen, voeren fellen krijg, nu eens met menschen dan weer met wilde dieren, verkoopen 225 ook wel hun leven, om in de arena < als zwaardrechter > den dood te vinden en zoeken zich een vijand voor het tweegevecht, terwijl de oorlog tot rust is gekomen. Ook zijn er die in spiegelgevechten en schernoeningen vernak scheppen — zoo groot is de lust tot den strijd — en in vrede tijd den oorlog leeren en alle krigsverrichtingen, welke aan hetzelfde gesternte haar aanzijn danken.

Maar zij, wien het lot ten deel viel onder het gesternte 230 van den tweestaltigen Centaur geboren te worden, gevoelen den lust in zich, de paarden voor den wagen te spannen, de vurige rossen met lossen toom te menn en de grazende kudden over alle velden te volgen; alle soorten van viervoeters te temmen door bestuurders over hen aan te stellen, 235 tigers te vernuwen, leeuwen hun woestheid te ontnemen, met den olifant te spreken en door toespraak dien kolos, als ware het een mensch, kunsten te leeren voor allerhande schouwspelen. — Immers bij dit sterrenbeeld is het menscheijk lichaam vereenigd met dat van een paard en blijft het daarop 240 gezeten. Daarom heeft de mensch ook de heerschappij over die dieren. — En met den gekromden boog, waarop hij zijn pijl aanlegt, verleent hij ook spierkracht aan de ledematen, scherpte aan het verstand, snelheid van beweging aan het 245 lichaam en onvermoeidheid aan den geest.

Vesta verzorgt in haar heiligdom het u gewijde vuur, o Steenbok; daaraan dankt gij uw neiging tot de kunsten, want al wat vuur noodig heeft voor de praktijk en voor 245 zijn arbeid < telkens > nieuwe vlammen vordert, moet gerekend worden onder uw teeken te staan: het doorzoeken

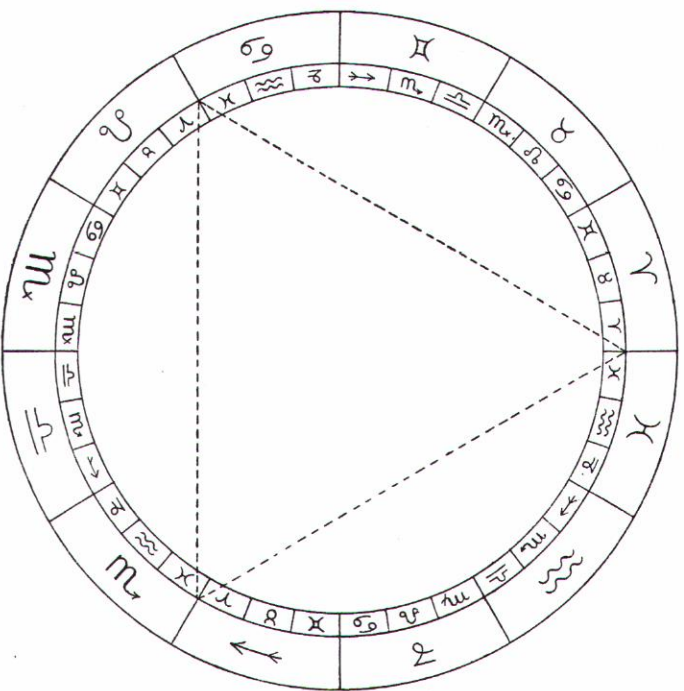
van de donkere mijnen en de daar begraven schatten en
het zuiveren van de metaaladeren in den smeltoven; ook
het pletten van het metaal door den betrouwbaren arbeid der
handen. Al wat uit zilver, al wat uit goud gesmeed wordt,
250 het ijzer en koper dat de gloeiovens smelten, ook het graan
dat de oven in brood omzet, het is alles uw werk, dat
zich aan ons vertoont. Ook schenkt gij den lust tot het
vervaardigen van kledingstukken en den snellen omzet
daarvan, omdat gij in het koude jaargetij alle eeuwen door
uw plaats aan het firmament blijft handhaven, daar waar
de kortste dag ligt en gij de op hun hoogtepunt gekomen
255 nachten weer terugtrekt en de wedergeboorte van het jaar
bewerkt door de dagen terug te roepen. Dientengevolge
wisselvalligheid in den toestand en dikwijls verandering en
twijfel op het gebied van het geestelijk leven. De ouderdom
is het beste deel, omdat hij ligt onder den vischstaart,
waarin uw lichaam uitloopt, maar < de jeugd staat onder >
het bovenlijf, dat Venus dient, zelfs als misdaad in het spel is.

260 Ook de jonge man, die het water uit de omgekeerde urn
laat stroomen, verleent eigenschappen, aan de zijne verwant:
het opsporen van bronnen onder de aarde, het leiden van
deze in de velden, het hemelhoog laten opspuiten van fon-
teinen, het spotten met de zee door haar uit weeldezuicht
een nieuw strand < toe te wijzen >, het aanleggen van
265 allerlei bassins en kunstmatige rivieren en het aanbrengen
van vergaarbakken boven in de huizen, waarin de beken, uit
den vreemde komende, afvloeien. Duizenderlei kunsten, waar-
over het water gebiedt, wonen onder dit gesternte [werken
waarbij het water de beweegkracht is of die met brugge-
bouw in verband staan]. Ja zelfs zal < de beschermeling
van den Waterman > een afbeelding maken van het heelal
270 en de woonplaatsen der sterren en een nieuwe hemelglobe
in een kring laten ronddraaien. Zacht zal zijn aard zijn,
want in overeenstemming met het gesternte is de mensch,
die daaronder geboren werd, vriendelijk in zijn optreden.
Zijn inborst is niet gierig: gemakkelijk laat hij zich tot
uitgaven verleiden. Zijn bronnen van inkomsten zijn niet
gering, maar ook niet rijk: zoo stroomt het water uit zijn urn.

Zij die het laatste gesternte, dat der twee Visschen, ter
wereld brengt, zullen liefde voor de zee koesteren, hun
leven aan de golven toevertrouwen, schepen bouwen of van
275 takelwerk voorzien en alles wat de zee voor haar eigen
gebruik verlang, in gereedheid brengen. Ontelbaar zijn de
kunsten, die hierbij te pas komen. Ternaauwerd is de
taal voldoende om alles te noemen: zoo groot is zelfs het
aantal onderdeelen van de kleine kiel. Voeg daarbij de kunst
van den stuurman. Tot de sterren is hij doorgedrongen, en
de zee overwint hij door zijn kennis van den hemel, maar
280 ook is het noodig, dat hij de aarde met haar rivieren en
havens kent even goed als de lucht met haar winden. Voorts
< weet hij > het roer behendig nu her- dan derwaarts te
keeren, het schip te breidelen en de golven recht te door-
klieven, of het vaartuig te roeien en de veerkrachtige riemen
te doen krom staan. Ook < brengt dit gesternte mannen
285 voort die > met sleepnetten de kalme zee avvisschen en op
de stranden hun vangst te koop aanbieden of den angel
onder het aas verbergen of de visch in de fuiken lokken.
Dit gesternte veroorzaakt ook zeegevechten, oorlogen, op
de baren zwerfende, en golven, door bloed gekleurd. Zijn
290 kinderen zijn vruchtbaar en het genot is hun welangenam;
beweeglijk is hun aard en hun gansche leven vol verandering.

Deze zeden en eigenschappen worden door de twaalf teeken-
nen, voor zoover zij door hun eigen samenstelling kracht uit-
oefenen, aan de onder hen geboren en gegeven. Maar er is geen
teeken, dat over zijn geheele uitgestrektheid zijn eigen kracht
ontplooit. Alle teekens vereenigen hun krachten onder ge-
295 lijke verdeling met die van bepaalde < andere > teekens
en brengen als het ware door deze gastvriendschap een
hemelverkeer tot stand, terwijl zij deelen van zich afstaan
aan sterren, die van het hunne weer teruggeven. [Welk deel
het Grieksche volk 'decania' genoemd heeft]. De naam is
gegeven in overeenstemming met het getal < δέκα > of decem >,
omdat de teekens, uit dertig graden bestaande, onder drieterlei 300
invloed zich voortbewegen en aan elk van de gesternten, die
zich met hen vereenigen, tien graden afstaan en om beurten
ieder afzonderlijk door drie teekens bewoond worden. Zoo

blijft de natuur met hooge muren van duisternis omheind en schuilt de waarheid in het donkere, dichte doolhof der 305 dingen weg. Niet gemakkelijk is het haar te benaderen, want de hemel is afkeerig van korte wegen: het eene sterrenbeeld heeft zich tegenover het andere gesteld en misleidt u daardoor; het loochent zijn kracht en houdt zijn naam verborgen.

DECANI.

Man. Astr. IV 292-372.

Dus moet gij niet met het licht van uw oog, maar met dat van uw denkenden geest de duisternis verdrijven, en de godheid niet aan de oppervlakte, maar in haar diepste wezen leeren kennen.

310 Nu zal ik u uiteenzetten, hoe de teekens met elkaar onderling verbonden zijn en in welke volgorde, opdat voor u de

krachten niet verborgen blijven, die het eene gesternte op het gebied van het andere uitoefent. De Ram dan maakt op de eerste < tien > graden voor zich zelf aanspraak, het tweede deel valt den Stier ten deel, het derde den Tweelingen. Zoo, in drie vakken van tien graden verdeeld, vervolgt dit gesternte zijn baan en zal het zóóveel verschillende krachten 315 van zich geven, als het decanen in zich heeft opgenomen. Gansch anders is de toestand bij den Stier. Onder geen enkelen van zijn decanen wordt hij zelf ingedeeld, maar hij kent den eersten aan den Kreeft, den middelsten aan den Leeuw en den laatsten aan de Maagd toe. Toch blijft het gesternte zijn eigen karakter behouden en doordringt elk der decanen met zijn krachten. Bij de Tweelingen is het de Weegschaal, die 320 het eerst op tien graden beslag legt, de Schorpioen neemt de aangrenzende tien, een derde blijft voor den Boogschutter over. Maar geen wordt boven den ander in aantal graden bevoorrecht, slechts in rangorde is er een afdaling. De Kreeft staat lijnrecht tegenover het gesternte van den Steenbok, waaraan hij eerst welwillend tien graden afstaat in datzelfde 325 tijdsgewricht, waarin hij ook zelf wordt ingedeeld < bij den Steenbok >; < hij doet dit >, omdat hij de dagen in lengte gelijk maakt aan de winternachten en onder een zelfde natuurwet leeft < als de Steenbok >, maar in een verschillende hemelstreek. Het licht van zijn tweeden decaan wordt overstroond door dat van den Waterman; op hem volgen de 330 Visschen in het laatste gedeelte van den Kreeft. Maar de Leeuw is gedachtig aan zijn makker, die onder de wet van denzelfden trigoon staat als hij; daarom neemt hij den Ram bij zich op, terwijl hij ook aan den Stier een plaats geeft, omdat deze door den vierhoek met hem vereenigd is. Het laatste derde beweegt zich onder den invloed van de Tweelingen, die door den omtrek van denzelfden zeshoek geraakt worden < als de Leeuw >. De Maagd kent de hoogste eer aan den Kreeft toe door hem de eerste plaats te geven. 335 Aan u als zijn nabuur, o Leeuw, heeft zij den aangrenzenden decaan gelaten, terwijl één deel haar zelf toebehoort, want het was haar geoorloofd, recht daarop te laten gelden, omdat dit < door de andere teekens > versmaad was. De Weeg-

340 schaal nu, verheugt zich in het voorbeeld, dat de Ram haar geeft, en volgt hem, omdat hij — al is het in een anderen tijd van het jaar — de dagen en nachten op dezelfde wijze als zij bestiert. Hij houdt in de lente den tijd van dag en nacht in evenwicht, zij weegt in den herfst de uren tegen elkaar af. Aan niemand staat zij haar eerste deel af, maar den aangrenzenden decaan geeft zij aan het haar volgend teeken, terwijl het laatste derde aan den Boogschutter toebehoort. De Schorpioen heeft den Steenbok een plaats in zijn eerste 345 deel gegeven, heer van het tweede deel heeft hij het gesternte gemaakt, dat zijn naam aan het water ontleent, en zijn laatste deel wilde hij onder de heerschappij der Visschen geplaatst zien. Maar hij die dreigend zijn pijlen op de gespannen boogpees aanlegt, geeft, zooals recht is, aan den Ram, als bondgenoot in denzelfden driehoek, zijn eersten decaan, aan 350 den Stier den tweeden en aan de Tweelingen den laatsten. Van ondankebaarheid, die leelijke ondegd, mag men den Steenbok niet betichten, want hij vergeldt den Kreeft zijn gave, neemt hem op, zooals hij zelf door hem opgenomen is, en geeft hem het eerste deel van zijn gebied. De Leeuw, zoo luidt het verhaal, heerscht over den aangrenzenden decaan, terwijl de laatste in het bezit der Maagd is. De jongeling, die zich verneidt in het water dat eeuwig uit zijn urn 355 stroomt, schonk aan de Weegschaal het recht, het eerste deel van zijn rijk te besturen. De tien graden, die zich daarbij aansluiten, eischte de Schorpioen voor zich, en wat er dan nog in het gesternte van den jongen man overblijft, behield de Boogschutter. Eindelijk resten de twee Visschen, die de rij der teekens afsluiten. Zij geven op hun gebied den voor- 360 rang aan den Ram en laten u, o Stier, in het midden over tien graden plaats nemen ¹⁾. Zelf vergenoegen zij zich met hetgeen overblijft en gelijkerwijs zij zich in het einde van de zonnebaan bewegen, zoo valt hun ook op eigen gebied de laatste decaan ten deel.

Deze leer < der decanen > onthult de geheime krachten van het heelal, verdeelt den hemel op meer dan één wijze

¹⁾ Manilius vergist zich, want ζ bevindt zich in den eersten, α in den tweeden decaan van γ (vgl. fig. p. 112).

en laat dezelfde namen telkens terugkeeren, en hoe meer 365 banden zij legt, des te krachtiger is de bond tusschen de deelen van den dierenriem. Laat u dus niet misleiden door hetgeen de sterren u onder den naam, die u bekend is, verkonden: < haar ware krachten > ontveinzen zij en toonen zij niet aan de stervelingen. Dieper moet gij den blik van uw scherpzinnigen geest slaan en de sterren tot in het diepst van haar wezen onderzoeken en met al uw krachten uw onderzoek voortzetten. Immers ieder heeft het karakter 370 van dien decaan, die hem het aanzijn schonk, en onder dat gesternte is hij geboren. Zoo vertoont de natuur telkens gedurende tien graden van de ecliptica een eigenaardig karakter. Dat wordt bewezen door de verscheidenheid in geboorte onder hetzelfde gesternte en door het feit, dat bij 375 zooveel duizenden levende wezens, die onder één teeken ter wereld komen, er even veel karakters als lichamen zijn en deze in hun afwijkingen den aard der vreemde sterren vertoonen, die in de decanen regeeren, zoodat aanhoudend menschen en dieren geboren worden, die alle overeenstemming missen. Geen wonder, daar de sterren aan den hemel zich meer dan eens met elkander vereenigen en onder haar eigen naam wetten van vreemden oorsprong voorschrijven. 380 Zoo zal de Ram niet uitsluitend den wolarbeid, de Stier den ploeg, de Tweelingen de kunst der Muzen, de Kreeft den koophandel liefhebben. De Leeuw zal niet uitsluitend als jager, de Maagd als leermeesteres optreden; niet door maten en gewichten alleen oefent de Weegschaal haar invloed uit, of de Schorpioen slechts door den wapenhandel, de Boogschutter door het temmen van dieren, de Steenbok door het vuur, de Jongeling door het water dat 385 hij zelf stort en de beide Visschen door de zee, maar de sterren zijn onderling vereenigd en verbonden, zoodat verschillende krachten van haar uitgaan. „Moeielijk en subtiel”, zegt gij, „is de arbeid, dien gij mij opdragt, in diepe duisternis dompelt gij wederom mijn geest, terwijl ik door een gemakkelijke redeneering het licht meende te zien”. Wat gij zoekt, is de godheid. Den hemel tracht gij te bestor- 390 men en, hoewel onder de wet van het noodlot geboren, het

noodelot te leeren kennen; gij poogt de grenzen van uw kennis te overschrijden en den hemel met al zijn sterren aan u te onderwerpen. De arbeid is in overeenstemming met het loon. Zoo groote dingen zijn niet zonder inspanning te verwerven. Verwonder u daarom niet over de slingerpaden van mijn betoog en de ingewikkeldheid van het onderwerp. Wees tevreden, dat gij < tot het onderzoek van het heelal > kondet toegelaten worden; het overige zij ons werk! Maar het goud zal u ontgaan en de aarde zal, rustend op haar schatten, u tot een hinderpaal zijn, indien gij den berg niet doorgraaft. Om edelsteen en te verwerven, zal men tot het einde der aarde reizen. Ter wille van kostbare juweelen zal men zich niet ontzien een zeetocht te ondernemen. Jaarliks zullen de landlieden, van zorgen vervuld, zich in geloften uitputten, en wat zal de prijs zijn, dien de akkers brengen, welke hun hoop teleurstellen? Op winst zal ons streven gericht zijn, en wij zullen om buit te behalen, aan boord gaan en den oorlog zoeken. Maar schaaft u, zooveel moeite te doen voor zulke broze goederen. Ook weelde dwingt haar volgelingen tot een krijgsdienst, terwijl de slemper waakt en slaapt voor zijn eigen ondergang en zijn kleinzons dikwijls de verzuchting slaken, dat hij moge omkomen. Hoe groot is dan de moeite, die wij ons voor den hemel zullen getroosten, opdat het heelal ons bezit worde? De gansche mensch moet zich daarvoor geven, opdat de godheid in hem wonen kan. Slechts onder deze voorwaarde moet gij trachten het karakter van wie geboren worden, te leeren kennen.

De 'partes
dannandae' in
elk signum.

Maar het is niet voldoende, zoo gij de teekens, die in andere teekens de decanen beheerschen, u eigen maakt en 410 weet, wat krachten elk van deze aangeboren zijn. Ook moet gij aandachtig letten op de eigen deelen zelf dier teekens, of ze door koude verstijfd of door hitte verzengd zijn en in tweelike opzicht onvruchtbaar, doordat ze of te rijkelijk gedrenkt of te karig besproeid zijn. Immers alle sterren, 415 die aan den hemel verrijzen, bezitten gemengde krachten haar samenstelling is verschillend. Nergens heerscht gelijkeheid. Aanschouw de landen der aarde en de zeeën en de

rivieren, die de nauwe oevers ontvluchten. Overal hoort men veelvuldige klachten, en waar geprezen wordt, is toch dikwijls schade aanwezig. Zoo komt plotseling een stortvloed over de lachende graanvelden, slaat in een oogwenk de 420 jonge planten ter neer en vernietigt alle opbrengst. Waar zoo even een veilige zeehaven was, ligt nu een onmetelijke kolk en de roem van de veel geprezen zee gaat in korten tijd verloren. De rivier neemt nu eens haar weg over de rotsen, dan weer glijdt zij door de velden, en terwijl zij zich een weg maakt of dien tracht te banen, gaat en keert ze telkens weer. Zoo zijn in de zonnebaan ook de deelen des hemels 425 verschillend. Zoals het eene teeken van het andere verschilt, zoo verschilt het ook van zich zelf, zoodat het op een oogenblik zijn krachten en heilzame uitwerking weigert; en wat onder die graden plaats vindt, is door zijn geboorte al tot onvruchtbaarheid bestemd, of het gaat geheel teloor, of het ondervindt wel het goede, maar met veel droefheid gemengd. Deze graden moet ik dan in een eigen lied beschrijven, 430 maar wie zou zoo dikwijls zooveel getallen in dichtmaat kunnen vermelden, zooveel deelen herhaaldelijk beschrijven en zooveel gewichtige invloeden op die deelen opsommen? Zal ik beginnen mijn stijlvorm te veranderen, indien het mij verdriet andere woorden te kiezen? Maar dan zal de bekoorlijkheid ontbreken, en ijdel zal de arbeid zijn, die door 435 het oor veracht wordt. In een lied moet ik de wetten van het noodlot en de heilige bewegingen des hemels vertolken en spreken de taal, welke de poezie mij beveelt. Het is mij niet toegestaan, u een beeld te geven, maar slechts den omtrek aan te duiden. Te veel is het voor mijn krachten, u de godheid te toonen; zij zelve zal zich in haar majesteit geven. Ook is het mij niet vergund, het heelal in woorden u 440 voor oogen te stellen, want in werkelijkheid zal het altijd groter zijn. Maar niet gering zal de bekooring van mijn taal zijn, indien zij haar onderwerp slechts zal kunnen schetsen. Verneem dan, op welke deelen van den dierenriem een vloek rust. Van den Ram is de vierde graad schadelijk en brengt de 445 zesde geen zegen. Aan dezen gelijk is de zevende, de tiende en de twaalfde. Vermenigvuldigt men twee met zeven en

Partes damnandae signorum.
(Manil. Astr. IV 444—497).

Van den Slier is de negende graad ongunstig, evenals de dertiende en de zeventiende. Ook tweemaal elf en twemaal twaalf zijn schadelijk, gelijkkerwijs het dubbele van dertien en dertig min twee. Eindelijk ook vijf, dertigste graad.

In de Tweelingen zijn de eerste en derde graad verderf-aanbrengend, de zevende is niet beter, de vijftiende is ook 455 schadelijk, evenals degene die voorafgaat aan den twintigsten en die daarop volgt. Ook de vijf en twintigste zal gelijke schade berokkenen, als ook de graden die twee of vier meer dan de vijf en twintigste bedragen.

Van den Kreeft zijn de eerste, derde en zesde graad niet zonder slechte uitwerking. Hieraan is de achtste gelijk, terwijl de graad na den tienden door zijn groote hitte een boozen invloed heeft. Niet zachter is de werking, die van den vijftienden uitgaat, maar rouw brengen de zeventiende en de twintigste en die dan in de vijfde en zevende en ten slotte in de negende plaats volgen.

Ook gij, o Leeuw, zijt in uw eerste aanraking te duchten, en in uw vierden graad oefent gij zwaren druk uit. Van vijfden graad invloed is de hemel in uw twee- en driemaal twintigste. Voegt men er drie graden bij en laat nog drie volgen, dan blijven de voorteekenen ongunstig, terwijl de laatste of dertigste graad niet beter is dan de eerste.

Van de Maagd is noch het eerste noch het zesde noch het elfde noch het veertiende noch het achttiende deel ooit 470 tot voordeel. De graad, die onmiddellijk op den twintigsten volgt, alsmede de vier en twintigste en die welke als laatste het dertigste deel afsluit, zij alle zijn te vrezen.

Maar in de Weegschaal zijn tengevolge van de hitte de vijfde en zevende graad van kwaden invloed; ook die welke als derde zich bij den elften en als zevende bij den tienden aansluit, desgelijks die als vierde en zevende komt na den twintigsten, als ook de beide laatste, die den graadboog afsluiten, de negen en twintigste en de dertigste.

De Schorpioen is als onheilstichter te beschouwen in zijn
eersten graad. Daaraan gelijk zijn de derde, de zesde, de
tiende en de graad, die men als den driemaal vijftien aan-
wijst. Eveneens het dubbele van den elfden, de vijf en twin-
480 tigste en die welke daarna de acht- en negentwintigste
plaats innemen.

Indien het noodlot het u toelaat, kies dan niet het vierde
deel van den Boogschutter en ontvlucht het achtste! Ook
in zijn twaalfden, zestienden en twintigsten graad is de
lucht, naar men zegt, gevaarlijk, niet anders dan wanneer
hij voor de tweede maal den twaalfden en derienden en
485 voor de vierde maal den zevenden ons brengt of voor de
derde maal het teeken van tien vertoont.

Ook het zevende deel van den Steenbok is voor de geboorte
niet verkieslijk. Het negende stemt hiermee overeen, als ook
de graad, die na den tienden door het teeken drie gemerkt
wordt, voorts die graad, die u, o twintigste, van drie of
van één berooft, of degene, die het getal vijf aan twintig
toevoegt of als zevende na twintig komt.

< In den Waterman is het eerste deel schadelijk >, voorts
het derde, het vijfde en het deel dat op de negende plaats
490 komt. Ook rust een vloek op den graad, die het eerst na
den tienden volgt en op dengenen, die het eerst na de
twintig komt, alsmede op den vijf en twintigsten en den
graad die vier daaraan toevoegt, den negen en twintigsten.

In het teeken van de beide Visschen is de derde, de
495 vijfde, de zevende, de elfde te vrezen, als ook de graad,
die zich als zevende bij den tienden aansluit. Voor niet minder
geducht moet men het deel beschouwen, dat uit vijfmaal
vijf is opgebouwd of dat daarbij nog twee graden bovendien
aanvaardt.

Dit zijn dan de graden, die tengevolge van de koude of
de hitte, of door de droogte of door overvloed van vocht
500 een sterielen dampkring hebben [indien Mars zijn zengende
stralen daarin werpt of Saturnus zijn ijzige koude of Phoebus
zijn vurigen gloed].

Bijzondere in-
vloed der
signa, zoo ze
tegelijk met de
zon opkomen.

Maar laat, nu gij tot de kennis van de graden der teekens
zijt doorgedrongen, u de belangstelling voor de teekens zelf

niet ontbreken! Sommige veranderen gedurende eenigen
tijd van karakter en nemen bij gelijktijdigen opgang met de
zon eigenaardige krachten aan, die zij in hun verder gedeelte
weer opgeven. Immers wanneer de Ram zich boven de 505
oppervlakte der zee verheft en met zijn gebogen nek eerder
dan met zijn horens boven den horizon komt, dan zal hij
karakters doen geboren worden, die niet teverden zijn met
wat zij bezitten, maar hebzuchtig en zonder eergevoel. Te
wagen is hun eenige lust, zooals de Ram zelf zijn kop buigt
tot den stoot, om of te sterven of te overwinnen. Zij schep- 510
pen geen behagen in een weelderige rust op een en dezelfde
plaats zonder drukkende zorgen, maar het lust hen steeds
van de een onbekende stad tot de andere te gaan, nieuwe
deelen van den oceaan te doorzoeken en over de gansche
wereld gastrecht te genieten. Dat heeft u de Ram zelf be-
wezen, toen hij de kristallijnen zee klievend, haar kleurde 515
met het goud van zijn vacht, en hij Phrixus, door den dood
van zijn zuster beroofd, < alleen > op zijn rug naar Colchis
en de oevers van de Phasis droeg.

Maar zij, die onder den eersten graad van den opgaanden
Stier geboren zijn, toonen verwijfheid in handel en wandel.
De oorzaak daarvan is niet ver te zoeken, zoo het ten 520
minste geoorloofd is, de natuur in haar oorzaken te door-
gronden. Immers met de achterpooten komt de Stier het
eerst aan den hemel op, door maagdelijke sterren omstuwde,
de kleine groep der Plejaden als een kluwen voor zich uit
rollend. < Maar behalve weekelijkheid > geeft hij ook rijk-
dom in grondbezit en op zijn eigen hoeve laat hij zijn os
voor den ploeg over de omgewoelde akkers zwoegen.

Doch wanneer de oceaan de Tweelingen half laat opgaan, 525
half bedekt, dan zal deze opgang lust tot studie geven en
liefde tot kunsten en wetenschappen. Hij haart geen droef-
geestigheid, maar drenkt het hart met fijnen humor, leert de
gaven van de stem en de klankrijke citer en vereenigt dans-
talent met snaarspel.

Maar wanneer de zwarte Kreeft in een donkere < sterren > 530
wolk opgaat, welke flauw schijnend als een door het zon-
licht overwelgd licht, het beeld in dichte duisternis hult,

dan zullen degenen die op dien tijd geboren worden, ook het licht der oogen derven en hen zal het noodlot tweemaal doen sterven, want ook hun leven is een dood.

535 Zoo bij iemands geboorte de vraatzuchtige Leeuw zijn muil boven de oppervlakte van het water uisteeft en met opgesperde kaken aan den hemel opstijgt, dan zal dit kind, tegenover zijn vader en zijn eigen kroost zijn plicht verzakend, de bezittingen, die hij zelf geërfd heeft, niet < aan anderen > vermaken, maar zijn vermogen ten eigen bate verteren. Zulk een honger en zulk een geweldige begeerte 540 naar spijs grijpt hem aan, dat hij zich zelf verslindt zonder ooit verzadigd te geraken, en dat hij zelfs het geld, dat voor zijn uitvaart en grafsteen bestemd was, voor maaltijden besteedt.

Rijst aan de transen met opgeheven hoofd Erigone, die weleer het menschelijk geslacht met rechtvaardigheid bestuurde, maar het ontvluchtte, toen het weer tot zonde vers- 545 viel, dan zal zij het oppergezag verleen en het leven schenken aan wetgevers en grondvesters van het heilig recht, die rein van hart de gewijde tempels der goden vereeren.

Maar wanneer het teeken van den herfst zich begint te vertoonen, gelukkig hij, die dan geboren wordt onder het evenwicht der beide schalen! Hij zal als rechter de weeg- 550 schaal houden en over leven en dood beslissen; hij zal de aarde onder zijn juk brengen en het volk zijn wetten geven. Hem zullen steden en koninkrijken vreezen, want zij zullen door den wil van dien eenen geregeerd worden, en na zijn verblijf op aarde wacht hem een < nieuwe > macht in den hemel.

Wanneer de Schorpioen het lichtend uiteinde van zijn staart verheft en dan iemand onder begunstiging van de 555 planeten geboren wordt, zal hij < of > het aantal steden op de aarde doen toenemen en, het kleed hoog gegord, met den krommen ploeg, door een span ossen getrokken, een vore beschrijven voor den < aanstanden > stadsmuur, of hij zal de reeds gestichte steden met den grond gelijk maken, het terrein in bouwland herscheppen en waar eens huizen stonden, het graan doen rijpen. Zoo groot zullen zijn ver-

diensten zijn en de daarmee verbonden macht. Zoodra echter 560 de Boogschutter verrijst en zijn geweld het eerst zichtbaar wordt aan den hemel, zullen mannen geboren worden, die in den oorlog roem behalen en door groote triomfen aller bliken tot zich trekkend, zegevierend op den burcht van hun vaderland terugkeeren. Nu eens zullen zij hooge steden bouwen, dan weer die verwoesten, maar aan hem, wiens ondernemingen de Fortuin al te zeer begunstigt, ontnemt 565 haar afgunst < één oog > in het gelaat en drukt op zijn voorhoofd het teeken van haar meedoogenlooze wreedheid. Zoo moest de overwinnaar van de Trebia, Cannae en den Laeus Trasumenus, de geduchte oorlogsheld, door deze smadelijke verninking voor zijn overwinningen boeten, nog vóór hij zelf geslagen werd.

Valt de geboorte onder den laatsten graad van des Steenboks puntting staart, dan schrijft deze < aan zijn kinderen > den krijgsdienst ter zee, het harde werk van de verzorging der schepen en het gevaarvol leven op de golven voor. 570

Maar zoekt zij een rechtschapen, rein en braaf mensch, dan zult zij dien zien geboren worden, wanneer de eerste graad van den Waterman opgaat. Laat u niet de lust bekruipen, in den eersten graad van de Visschen uw horoscoop te zien! Deze toch geeft een spraakzaamheid, die gehaat is, en een giftige tong, die haar lastertaal telkens verandert 575 naar gelang van de ooren die zij ontmoet; ook doet hij de misdaden van het volk onder het volk in dubbelzinnige woorden verspreiden. Wie dan geboren worden, bezitten geen trouw, maar wellust in groote mate. In hun tellen hartstocht zouden zij er niet voor terugdeinzen midden door het vuur te gaan. Geen wonder: want Venus veranderde zich in een visch, toen zij in den Euphraat onderdook om 580 te ontkomen [aan den slangenvoetigen Typhon met zijn gevleugelde schouders] en haar gloed aan de geschubde visschen medeelde. Daarom zal onder de beide Visschen de geboorte ook geen enkelvoudige zijn, maar een broeder of een lieve zuster zal < mede > ter wereld komen en de moeder < zal zich in het bezit > van tweelingen < verblijden >.

Welan dan, vernem nu, welke sterren over de verschil- 585

lende landen regeeren, maar eerst moet ik u een algemeene
 voorstelling der hemelstreken geven. Men verdeelt het uit-
 spansel in vier deelen: dat van de opgaande en dat van de
 ondergaande zon, de warme middagzone en uw rijk, o groote
 Beer. Uit diezelfde streken steken evenveel winden op en
 590 voeren in het ijle luchtruim oorlog met elkander. De ruwe
 Boreas komt van de noordpool aanstormen, de Eurus snelt
 van het oosten toe, de Austere koestert zich in de middag-
 zon, de Zephyrus mint den vertrekkenden vuurbol. Midden
 tusschen deze in zijn telkens twee winden, die onder een
 595 anderen naam eenzelfde adem doen uitstroomen. De aarde
 zelve drijft in den oceaan, die haar als een krans omgeeft
 en met zijn vochtige armen de in het midden liggende schijf
 omstrengelt. In haar boezem neemt zij de zee op, welke,
 aan de westerkim tot haar toegelaten, ter rechter zijde het
 land der Numidiërs, de verzengde oorden van Libya en den
 600 burcht van het eenmaal machtige Carthago bespoelt, dan
 tot vorming van de ondiepe Syrten de kust buigt en doet
 inspringen, en eindelijk weer in rechte richting tot den Nijl-
 mond doorstroomt. De linker golfstroom beukt met zijn water
 de stranden der Hispaniërs en u, Gallië, dat zich als nabuur
 daarbij aansluit, en ook de steden van Italië, dat aan den
 stroom een ombuiging naar rechts geeft tot aan uw hon-
 605 den, o Scylla, en tot de vraatzuchtige Charibdis. Zoodra
 de zee door deze poort naar buiten is gebroken, stroomt
 zij vrij uit tot de Ionische kusten en laat haar golven onbe-
 tegeld rondzwerven. Doch van tevoren naar links vloeiend,
 610 omgeeft zij geheel Italië en vergezelt zijn kust onder den
 naam van Hadriatische zee, totdat zij het water van den Eri-
 danus in zich opneemt. Dan maakt zij ter linkerzijde haar
 insnijdingen in Illyrië's kust, stroomt langs Epirus en het
 beroemde Corinthse en schiet om de uitgestrekte kust van
 de Peloponnesus heen. Weer stroomt zij naar links af en
 gaat < thans >, een diepen inham makend, langs het gebied
 615 van Thessalië en de velden van Pithia. Hierop wordt zij,
 als de zeeëngte van den jeugdigen Phrixus en de veronge-
 lukte Helle, tegen haar zin landwaarts in gedrongen en ver-
 bindt door een smalle straat de Propontis met de Zwarte

Zee en de wateren van de Maeotis, welke met het achter-
 land verbonden blijft en een brug daarheen aanbiedt. Zoodra
 de schipper, vandaar in de nauwe zeestraat wederom terug-
 gekeerd, zich op de golven van den Hellespont naar buiten
 620 laat dragen, doorklieft hij de Icarische en de Aegaïsche
 zee, bewondert de beroemde volken van Azië, die ter linker
 zij wonen, de grafteekens < aan de kust > zóóveel in aantal
 als er plaatsen liggen, de ontelbare volksstammen, den Taurus,
 zich dreigend boven de zee verheffend, de Ciliciërs, het ver-
 zengde Syrië en de landen, die met diep inspringenden zee-
 625 boezem het water ontvluchten, totdat < eindelijk > het de
 golven omzoomend strand tot Egypte terugkeert en daar aan
 de oevers van den Nijl zijn einde ten tweede male vindt. Deze
 landenkring omgeeft de midden-zee en omsnoert het water-
 bekken met deze breidels.

Voorts liggen er duizenden eilanden midden over de zee- 630
 vlakte verspreid: in de Libysche zee Sardinie, kenbaar aan
 zijn vorm, die op een voetool gelijk, en Sicilië, dat slechts
 even van Italië afgesneden, < van het vasteland > nauwe-
 lijks terugwijkt. Vol bewondering ziet Griekenland op naar
 het tegenoverliggend Euboëisch gebergte; ook Creta, het
 moederland van Zeus, dien het onder zijn burgers mocht
 tellen, < bewondert Euboea >. Door de golven van de Eryp- 635
 tische zee wordt Cyprus van alle kanten gebeukt. Van zoo-
 veel kleinere eilanden, die toch ook uit de zee opduiken,
 spreek ik niet, zooals de Cycladen in de Aegaïsche zee,
 Delos, Rhodus, Aspis en Tenedos, de Corsicaansche stran-
 den in de onmiddellijke nabijheid van Sardinië's kust, Ebusus
 dat over den oceaan zeegeviert, waar hij voor het eerst den 640
 kring der landen binnen dringt, en de Balearische eilanden.
 Ontelbaar zijn de rotsen en bergen, die uit de diepe zee
 oprijzen.

Maar niet van slechts één kant heeft de zee zich de aarde
 ontsloten door een smallen toegang aan haar te ontworstelen,
 want verscheidene kusten heeft zij door haar aandrang aan
 het wankelen gebracht, of liever alleen door hooge bergen
 645 werd zij verhinderd, om de gehele aarde met haar water
 te overwelddigen. Immers tusschen het noorden en de plaats,

waar de zon des zomers schitterend opgaat, dringen de golven door een nauwen toegang binnen, breiden zich over een groote uitgestrektheid uit, storten zich dan eerst over de wijde velden heen en vormen de Caspische zee op gelijke wijze als zij de Zwarte gevormd hebben. Twee andere aanvallen heeft de Oceaan in het zuiden met zijn wateren op de aarde gedaan. Vooreerst hebben de golven op de Perzische vlakke beslag gelegd en den naam van haar zee aan diezelfde streken ontfond, welke zij besproeien; door een breeden mond storten zij zich naar binnen. En niet ver van daar dringt het water in het land der weeke Araben met zijn fijne specerijen en zijn rijkdom van ongekende geurige boomen, en stroomt het zacht over de van paarten schitterende stranden. Ook hier draagt de zee den naam van het land, dat midden tusschen de twee golven gelegen is.

Weleer was het Carthago beschoren, door wapengeweld de heerschappij te erlangen, toen Hannibal door het vuur de rotsburchten der Alpen deed springen, den naam der Trebia vereeuwigde, het slagveld van Cannae met lijken overdekte en Libye's strijdmacht de Italische steden deed binnenstroomen. Daarom schonk de natuur in haar verbolgenheid over de toekomstige oorlogen, allerlei verpestende dieren en tal van monsterrachtige wezens < aan het land van Carthago >. Afschuuwelijke slangen, wier lichaam het venijn zich tot woonplaats koos, en op lijken azend gebroed (een vloek der aarde) bracht dit huiveringwekkende land voort, aldus vruchtbaar tot zijn eigen straf. Het heeft ontzagwekkende olifanten en verscheurende leeuwen, het brengt monsterrachtige apen voort als spelingen der natuur en in zijn verschrikkingen zijn onvruchtbaarheid overtreffend, strekt het zijn onveilige zandwoestijnen uit tot daar waar het bij Egypte's landbouwende bevolking zijn rechten verliest. Hieraan grenzen de volken van Azië, het land rijk door verscheidenheid van voortbrengselen, waar goudrivieren stroomen, de zee van paarten licht en geurige wouden een genezende kracht uitademen. Daar ligt Indië, nog grooter dan zijn faam, het Parthenrijk, zelfs met een werelddeel te vergelijken, en 675 de muur van het Taurusgebergte, dat zich tot den hemel

verheft. Aan weerszijden van dezen berg < wonen > tal van volken met verschillende naam, die zich < westelijk > uitstrekken tot den Don, de Scythische scheidsrivier tusschen twee werelddeelen, de Palus Maeotis, den onstuimigen Pontus Euxinus en den Hellespont, het uiterste deel der Propontis. Dit is de grenspaal, die de natuur voor het machtige Azië gesteld heeft.

Het overblijvende houdt Europa in bezit, de eerste die Jupiter opnam, toen hij in de gedaante van een stier de zee overzwom, en die hem zijn godegestalte hergaf, nadat zij hem toegestaan had zijn geliefde neer te leggen en zich van zijn last te bevrijden. Hij gaf toen den naam van het jonge meisje < dat hij droeg > aan die stranden en vereeuwigde aldus door dit eerbewijs de herinnering aan zijn liefde. Het grootst is dit werelddeel door zijn mannen, het rijkst door de beschaving zijner steden: Athene, koningin op het gebied der welsprekendheid; Sparta door den moed zijner inwoners uitmunten, Thebe door zijn vroomheid; Pella zelfs door één koning het eerste vorstenhuis; Thessalië, de roem van den Trojaanschen oorlog, gelijk het machtige Epirus en het 690 aan zijn kusten grenzend Illyrië; Thracië, dat Mars onder zijn bewoners mag tellen; Germania verbaasd staande te midden van haar eigen zonen; Gallië door zijn rijkdommen, Hispanië door zijn krijgshaftigheid uitblinkend, en boven allen uitstekend: Italië, wien het almachtig Rome de opperheerschappij over de aarde gaf, terwijl het zelf onder de sterren des hemels werd opgenomen. Dit zijn de grenzen, waartoe de aarde en de zee teruggebracht moeten worden. De godheid heeft ze in deelen verdeeld en deze aan de sterren en voor een toegewezen, en zij stelde koninkrijken, volken en trotsche steden elk onder de bescherming van zijn eigen teeken, opdat dit zijn bijzondere krachten op hen zou laten gelden. Gelijk nu 's menschen lichaam den invloed van verschillende sterrenbeelden ondervindt en hoewel over het gansche lichaam zich een gemeenschappelijke bescherming uitstrekt, toch ook een bijzondere afdaalt tot elk lid afzonderlijk — immers de Ram staat tot het hoofd, de Stier tot den nek in betrekking; de armen vallen onder de Twee- 705

lingen, de borst onder den Kreeft; de schouders roepen uw bijstand in, o Leeuw, de lendenen de uwe, o Maagd; de Weegschaal beschermt de partes posteriores, de Schorpioen heerscht over de schaamdeelen; de Boogschutter toont zijn liefde voor de dijbeenen, de Steenbok voor de knieën; de Waterman verdedigt de scheenbeenen, de Visschen de 710 voeten — zoo strekt ook het eene gesternte over dit, het andere over dat land zijn bescherming uit.

Daarom is het menschedom ook naar zeden en voorkomen verschillend, worden de volken met hun eigen kleur geschapen, sluiten zij zich maatschappelijk bij elkaar aan, waar overeenstemming van lichaam en levenswijze is, en bezegelen zij deze overeenkomst door een bijzonderen bond.

715 Hoogblond is Germania, reusachtig haar zonen. Reeds wat minder rossige kleur kenmerkt het naburige Gallië. Hispanië is ruwer van klimaat en daardoor zijn de leden zijner bewoners stevig en gedrongen. Aan de Romeinen gaf de vader der stad een Martiaal voorkomen, maar tegelijk schonk hij hun een schoon-geëvenredigd lichaam, door het geslacht van Gradivus < met andere > te vermengen. Door de bruine 720 gelaatskleur zijner bevolking toont het fijnbeschaafde Griekenland, hoe hoogen prijs het stelt op zijn gymnastiek en zijn krachtige worstelscholen. Het langs de slapen gekroesde hoofdhaar verraaft den bewoner van Assyrië. De Aethiopiërs vormen een donkere plek op de aarde en vertoonen een menschenras, dat met de kleur der duisternis overtogen is. 725 Minder verbrand is de bevolking, die Indië voortbrengt, meer het midden houdend < tusschen blank en zwart > door het gematigd klimaat van het land. Reeds dichter < bij Italië > is het door den Nijl overstroomede Egyptische land, dat door de besproeiing van zijn bodem zijn bewoners minder bruin kleurt. Maar aan de volken van Afrika, levende in de zandwoestijnen, geeft Phoebus tengevolge van de droogte en het stof een verschrompeld voorkomen, terwijl de Mau- 730 retaniër zoo genoemd is naar zijn < donker *ἀμαρύνει* > gelaat en hij zelf den naam draagt, dien zijn kleur hem heeft gegeven. Voeg daarbij die verscheidenheid van stemgeluiden, die menigte van talen, mitsgaders zeden en gewoonten, ge-

lijkelijk met het karakter der streken overeenstemmend. Voeg daar ook bij de eigenaardige soorten van vruchten, uit hetzelfde zaad voortgesproten, en het feit dat Ceres aan elke stad weer een anderen oogst geeft en niet in alle peul- 735 vruchten, die zij laat binnenhalen, gelijke kracht heeft weggelegd; dat gij, Bacchus, de aarde niet overal op gelijke wijze met uw gaven zegent, maar op den eenen heuvel deze, op den anderen die druif laat rijpen; dat de kaneel niet overal op alle velden groeit; dat het voorkomen van het vee verschilt en de wilde dieren hun eigenaardige gestalten hebben en de olifanten tot twee verblijfplaatsen op aarde *) 740 beperkt zijn. Zooveel deelen der wereld er zijn, zooveel werelden schuilen er onder die deelen, en het zijn de sterren, die, aan bepaalde streken toegewezen, < deze be > stralen, en over de haar onderworpen volken de macht van haar aether uistorten.

De Ram, die in het midden van de zonnebaan, tusschen den Kreeft en den kouden Steenbok, daar waar de tijd van 745 de lente ligt, zijn plaats onder de sterrenbeelden heeft bekomen, strekt zijn invloedsteer over den Hellespont uit, op wien hij zelf de overwinning behaalde, toen hij Phrixus naar de overzijde droeg, waar Helle van hem afgleed en hij het betreurde, dat zijn last verminderde en zijn rug verlicht werd. Ook de naburige Propontis brengt hem haar eerbiedige hulde, alsmede de volken van Syrië, Persis, in haar lossen 750 mantel over het nauwsluitend ondergewaad, de Nijl wassend, als de zon in den Kreeft staat, en het land van Aegyptus, genoodzaakt in het overstromend water te zwemmen. De Siter beheerscht de bergen der Scythien, het machtig Azië en de verwijfde Araben met hun boschrijk gebied. De Zwarte Zee, wier omtrek zich buigt in den vorm van een Scythischen boog, vereert onder den naam van de Twee- 755 lingen u, o Apollo, en daarna uw broeder < Hercules >, die zijn armen om u slaat. Ook de Ganges aan het einde der aarde en gansch Indië vereert u. De Aethiopiërs zijn aan de verzengende stralen van den Kreeft blootgesteld, wiens gloed het felst is. Hun kleur zelf bewijst dit. Gij, o

*) Indië en Afrika.

760 Leeuw, heerscht als dienaar van Cybele, der goden moeder
op den Ida zetelend, over Phrygië en de bergen van het
troische rijk der Cappadocen en Armenië. Ook het rijke
Bithynië vereert u, en het land der Macedoniërs, eenmaal
de overwinnaar der aarde. Onder de heerschappij der reine
Maagd is Rhodus zoowel te land als ter zee gelukkig, Rhodus
dat den toekomstigen heerscher der aarde ¹⁾ gastvrij opnam
765 en toen in waarheid de woning der zon was, aan wie het
geheel gewijd is, toen het in Caesar het licht van het groot
heerl omvatte. Ook de steden van Ionië en het Dorisch
landschap, de oude Arcadiërs en het wijdervermaarde Carië
zijn aan de Maagd onderworpen. Welk gesternte zou, indien
770 gij mocht kiezen, beter Italië beschermen dan dat, hetwelk
alles bestuurt, het gewicht der dingen kent, de som bepaalt,
het gelijke van het ongelijke scheidt, waarvan de tijd afhangt
en waaronder dag en nacht elkaar evenaren? De Weegschaal
is het gesternte van Italië: onder haar was het, dat Rome
775 gesticht werd, Rome, dat door zijn wereldheerschappij de
beslissing der dingen in handen heeft, in de weegschaal,
die zij voor zich plaatst, het lot der volken laat rijzen en
dalen en zich op haar wenken door de angstige wereld laat
gehoorzamen. Het dan volgende gesternte, de stralende
Schorpioen, woelt met zijn stekel den grond om, waar de
burcht van het overwonnen Carthago staat, ook Libye, het
780 grensland van Egypte en de velden, aan Cyrene's tranen
geschonken. Maar toch richt hij zijn blik ook naar de zee
van Italië en heerscht daar over Sardinië en de in de zee
verspreide eilanden. Het door de zee omspoelde Gnosische
land gehoorzaamt aan den Centaur, want onder dit twee-
785 statige gesternte valt de zoon van Minos, omdat hij zelf
ook tweestaltig is. Dientengevolge maakt Creta aanspraak
op < den naam van het eiland der > snelle pijlen en bootst
het in zijn gedaante den gespannen boog van den Boogschutter
na. Trinacria volgt in rechten onmiddellijk op haar in zee
dobberende zuster Creta, want het is onder hetzelfde teeken
gelegen, maar de kust < van Sicilië > die het dichtst bij
Italië ligt en daarvan slechts door een smalle zeeëngte ge-

¹⁾ Tiberius.

scheiden is, volgt dezelfde wetten < als het naburig vaste-
land > en kent, wat den invloed der sterren betreft, geen
gevolgen van de afscheuring. Gij, o Steenbok, beheerscht
alles wat onder de ter kimme dalende zon gelegen is en
van daar zich naar het koude noorden uitstrekt: de volken
van Hispanië en zoovelen als het rijke Gallië voortbrengt.
Ook over u, Germanië, dat slechts een waardige moeder
voor wilde dieren zijt en uw land en zee aan voortdurenden
vloed en ebbe onderwerpt, heerscht dit tweeslachtig gesternte,
795 waarvan het beeld deels tot het land, deels tot de zee behoort.
Maar de Waterman, de schoongebouwde jongeling met zijn
naakt, ietwat vrouwelijk lichaam, neemt zijn toevlucht tot
het warme Egypte en < den burcht van > Tyrus, het volk
der Ciliciërs en de naburige landouwen. Aan de Visschen
is de heerschappij over den Euphrat gegeven, in wiens
golven eenmaal Venus, in een visch veranderd, onderdook,
toen zij Typhon ontvluchtte. Daar ligt ook het uitgestrekte
rijk der Parthen, door een wijden kring van oevers inge-
sloten, en de door de Parthen in den loop der eeuwen
onderworpen volken, Bactrië en de Hyrcanen, Babylon, Susa
en Panos, en namen met moeite door talloze wendingen
805 uit te drukken, ook de Tiger en de stralende stranden der
Rooide Zee. Zoo is de aarde dus over alle teekenen van
den dierenriem verdeeld, en aan deze moeten voor elk deel
afzonderlijk de wetten ontleend worden, want de deelen der
aarde staan in dezelfde verhoudingen tot elkaar als de ster-
ren, en zooals de laatste in vriendschap met elkaar als de ster-
of elkaar met haat bestrijden, nu eens doordat zij vijandig
tegenover elkaar aan den hemel staan, dan weer omdat zij
in een trigoon met elkaar verbonden zijn of een andere
oorzaak hun verschillende affecten bepaalt, zoo staan ook
landen tegenover landen, werelddeelen tegenover wereld-
deelen, kusten tegenover kusten en strijden koninkrijken
tegen koninkrijken. Eveneens zal ieder bij zijn vestiging een
815 woonplaats hebben te mijden of te kiezen, zal hij ge-
gronde hoop mogen koesteren of gevaren moeten duchten,
zal naar gelang de aard der sterren is, die uit den hoogen
hemel haar invloed op de aarde doen nederdalen.

Designa eclipsi-
tica.

Verneem nu ook nog, welke teekens met een Grieksch
woord 'eclipctica' genoemd worden, omdat zij na een bepaald
820 aantal jaren als het ware vermoeid geworden, somtijds rust
nemen en hun beweging tot onvruchtbare werkeloosheid
verward is. Immers niets blijft zich zelf in onmetelijke eeuwig-
heid gelijk, geen bloesem is bestendig, geen snelheid onaf-
gebroken, maar alles verandert met den dag en wisselt in
den loop der jaren. Vruchtbare akkers staken een wijle hun
825 opbrengst en weigeren den eenen oogst na den anderen af
te werpen, omdat ze door al het voortbrengen uitgeput zijn.
Van den anderen kant kunnen landen, die < vroeger > te
onvruchtbaar waren om het zaad te doen ontkiemen, later
een ongekenden cijns betalen, zonder dat iemand hun dien
plicht oplegt. Somtijds vaart een schok door de aarde, hoe
vast zij ook rust op haar stevige grondslagen, en onttrekt
830 zij den grond aan onze voeten, of de wereld dobbelt op
haar eigen water, want Oceanus komt, verzwelgt de zee in
zijn dorst en kan zich toch niet verzadigen. Zoo had hij
weleer de steden der aarde overstromd, toen Deucalion de
eenig overgebleven erfgenaam van het menschelijk geslacht
was en in de ééne rots < waarop hij zat >, de geheele aarde
bezat. Desgeijks, toen Phaethon de teugels van zijn vader ter
835 hand nam, laaide de vlam uit de aarde op, de hemel dachtte
een wereldbrand, de fonkelende sterren namen voor het onge-
kende vuur de vlucht, en de natuur vreesde in één graf te zullen
verzinken. Zoozeer verandert alles in den langen duur des tijds
en keert weer tot zich zelf terug. Zoo ook verlieten de sterren
840 op bepaalden tijd haar kracht, maar ontvangen die weer terug.
Wanneer nu de maan in eenig sterrenbeeld verduistert,
berooft van haar broeders licht en in donkeren nacht ge-
huld, doordat de aarde midden tusschen haar en de zon
Phoebus' stralen opvangt en Delia dan dat licht, waardoor
zij anders straalt, niet tot zich kan trekken, dan is het dui-
845 delijk, waarom ook deze sterren tegelijk met haar zuster
kwijnen: zij zijn als door smart gebogen, van haar gewone
kracht berooft en treuren over Luna, als werd deze in
plechtige uitvaart ten grave gedragen. De naam zelf leert
ons, wat geschiedde en tot zijn ontstaan aanleiding gaf: de

ouden spraken van sterrenteekenen, die verduisterden („eclip-
tica"). Maar het zijn er twee die telkens tegelijk in nood
verkeeren; zij grenzen niet aan elkaar, maar schitteren juist
850 tegenover elkander, gelijk de maan slechts dan haar baan
verlaat, wanneer zij Phoebus niet onder de sterren tegen-
over haar zich snel ziet voortbewegen. Doch de duur der
verduistering is voor alle hemellichamen niet even lang: nu
eens strekt hun lijden zich over een vol jaar uit, dan weer
duurt hun uitputting korter, soms ook langer en dan over-
schrijden zij in hun toestand van afmating den tijd van één
855 zonneomgang. Is de periode, die voor elk gesteld is, ten
einde en hebben de twee tegenover elkaar aan den hemel
schitterende teekens op hun vaste plaats hun lijden door-
gemaakt, dan verduisteren daarna de twee onmiddellijk
860 hieraan grenzende teekens, welke eerder dan gene aan den
horizon opgaan en ter kinne dalen, zoodat de sterren van
den zodiak niet in strijd komen met de overige sterren des
hemels, maar zooals deze zich bewegen, zoo ook de dieren-
riem zich buigt, zijn verloren krachten < den mensch > ont-
865 zegt en noch weldaden schenkt noch rampen brengt in gelijke
mate < als vroeger >. Zoo brengt de plaats < der teekens >
in alles verandering.

„Maar wat baat het, den schitterenden hemel met scherp
verstand te doorvorschen, indien ons hart met zich zelf
870 strijd voert, de vrees onze hoop wegneemt en ons aan den
drempel des hemels den toegang verspert? Immers in diepe
afzondering verbergt de natuur al haar geheimen; zij ontvlucht
het oog des menschen en is door onzen geest niet te be-
gripen, en de kennis dat alles door het noodlot bestierd
wordt, kan ons niet baten, indien dat noodlot door geen
verstand kan voorzien worden." Maar wat lust het u, door
lastering u zelf te verkleinen en u van het goede, dat zelfs de
godheid u niet misgunt, te berooven en de oogden des geestes,
875 die de natuur u schonk, niet te gebruiken? Tot den hemel
dringt onze blik door: waarom zouden wij dan ook niet
de geschenken des hemels kunnen zien? Tot in de schat-
kamer der wereld af te dalen, het groote heeal uit zijn
elementen op te bouwen, onzen geest, zoon des hemels,

De mensch a
microcosmos

880 door het rijk van zijn voedster te leiden, de zee tot haar
eindpunt te volgen en zelfs onder de regionen der aarde,
zooals zij in de ruimte zweeft, door te dringen, < met den
geest > in dat gansch heelaal te wonen en dan ten slotte —
niet het minst belangrijke — dit alles met den geest te
verwerken: dat vermoogt gij, o mensch! < Immers > neigens
weet de natuur zich meer te verbergen: wij doorzien haar
geheel en al, hebben den hemel veroverd en in onze macht,
885 kennen onzen schepper, omdat wij zelf een deel van hem
uitmaken en naderen tot de sterren, uit wie wij zelf geboren
zijn. Of is het twijfelachtig, of een god in ons hart woont
en de ziel tot den hemel terugkeert, van waar zij gekomen
is? En dat, gelijkkerwijs de wereld uit allerlei grondstof is
opgebouwd, lucht en vuur en aarde en water, en een geest
890 door zijn snelle beweging, al wat hem goed dunkt, regeert,
zoo ook in ons lichaam aardische elementen aanwezig zijn,
daarnaast de in ons bloed wonende levensgeesten en de
ziel, die alles bestuurt en den mensch leidt? Wat wonder,
indien de mensch den hemel kan leeren kennen, die toch
895 ook in hem woont, nademaal ieder in het klein een beeld van
den god is, naar wien hij is geschapen. Of mogen wij gelooven,
dat de mensch tot iets anders dan tot den hemel geboren
is? Alle dieren liggen voorover ter aarde gebogen of leven
900 onder het water of zweven in de lucht. Omdat de rede hun
ontbreekt en zij geen gearticuleerde geluiden kunnen voort-
brengen, verkeerren zij alle in denzelfden toestand van rust,
geven zich aan het genot der zinnen over en zoeken hun
kracht in hun lichaam. Alleen de mensch voedde zich op
tot de aanschouwing der dingen, de machtige taal, het be-
grijpen met het verstand en de beoefening dier rijke ver-
scheidenheid van kunsten en wetenschappen. Hij is het
wezen, dat alles regeert: hij zonderde zich in steden af,
dwong de aarde tot het voortbrengen van vruchten, onder-
905 wierp de dieren aan zijn wil, baande zich een weg over de
zee, was het eenig schepsel dat zich oprichtte met het hoofd
als een burcht naar boven, wendde zegevierend zijn stralende
oogen tot de sterren, aanschouwde den hemel van meer
nabij en zocht daar naar den oppergod. En hij was niet

tevrede met slechts het uiterlijk der goden te leeren kennen,
doch hij doorvorschte den hemel tot in zijn diepste diepten
en aldus het met hem verwante heelaal naspierend, zocht 910
hij zich zelfden in de sterren. Voor den mensch, die dit
grootte onderzoek volbrengt, vragen wij het vertrouwen, dat
dikwijls de vogels genieten en de in het hart van het offer-
dier trillende vezels. Of is het van minder betekenis, uit
de heilige sterren de toekomst te voorspellen dan aan doode
offerdieren en het gezang der vogels zijn aandacht te wijden?
Juist ter wille van dezen blik in de toekomst misgunt de 915
godheid zelve de wereld den aanblik des hemels niet, ont-
hult zij haar gelaat en haar wezen door eeuwige omwen-
teling, biedt zij zich zelve den mensch aan en dringt zich
als aan hem op, opdat zij goed kan doorground worden en
aan wie oogen heeft om te zien, zou leeren, hoedanig zij
zich beweegt, en opdat zij den mensch zou dwingen op
haar wetten acht te geven. De hemel zelf roept onzen geest 920
tot de sterren en duidt niet, dat haar wetten ons verborgen
zullen zijn, omdat zij ze niet wil verborgen houden. Wie
meent, dat het niet geoorloofd is te leeren kennen, hetgeen
ons oog veroorloofd is te zien? Minacht uw krachten niet,
omdat zij in een klein lichaam wonen! Wat dat vernag, is
onmetelijk groot. Zoo overtreft het gewicht van een kleine
hoeveelheid goud talrijke stapels koper in waarde. Zoo is 925
de diamant, een steenkorreltje, kostbaarder dan het goud.
Zoo overzien onze kleine pupillen den ganschen hemel, en
is datgene waardoor onze oogen zien, zoo uiterst klein,
terwijl hetgeen zij zien, zoo ontzettend groot is. Zoo heeft
onze ziel haar woning in het hart met zijn beperkten omvang,
maar van die enge grenzen uit heerscht zij over ons gansche 930
lichaam. Vraag dus niet, hoe groot of hoe klein het stoffelijk
lichaam is, maar dring door in de krachten, die de rede heeft,
doch de stof ondanks haar gewicht niet bēzit. De rede
overwint alles. Aarzel dan niet, den mensch een goddelijken
blik toe te kennen. Reeds schept gij zelf goden en geeft hun
majesteit een plaats onder de sterren, en onder Augustus' 935
schepter zal des hemels macht zich meer en meer uitbreiden.

De $\pi\alpha\rho\alpha\nu\alpha\tau\acute{\epsilon}\lambda\lambda\omicron\nu\tau\alpha$ der $\zeta\phi\acute{\alpha}\lambda\alpha$. (Volgens Dufay p. 446).

LIBER QUINTUS.

Inleiding. 1 Hier zou een ander zijn weg als geëindigd beschouwen, en na de beschrijving der sterrenkekenen, wier baan tegenovergesteld is aan die der vijf goden-planeten en aan Phoebus met zijn vierspan en de Maangodin met haar tweespan, zijn werk niet verder voortbouwen, maar van den hemel terug-
5 keeren en bij zijn nederdaling midden door de sterren heengaan [langs Saturnus, Jupiter, Mars en de Zon beneden hen, na van te voren Venus, den zoon van Maia en u, zwervende Maan, bezocht te hebben]. Maar mij gebiedt het heelal haastig mijn tocht langs alle sterren voort te zetten en den gan-
10 schen hemel te doorkruisen, nu ik eenmaal, gehoorzaam aan het gebod, om met mijn wagen tot de aether op te stijgen, het zenth des hemels langs zijn gewelven bereikt heb. Van de eene zijde roept mij Orion, het grootste beeld aan het groote firmament; de Argo, het schip der helden, dat ook nu nog de sterrenzee doorklieft; de Eridanus met zijn kron-
15 keelingen en wijd uiteenlopende bochten; de Centaur, de Walvisch, het geschubde monster met huiveringwekkenden bek; de Hydra, trouwe wachteres van de Hesperiden en haar kostbaar goud; de Sirius, over de geheele wereld zijn gloeiende hitte brengend; het Altaar, waar de Olympische goden hun offer brengen ter vervulling hunner gelofte. Van den
20 anderen kant < wenkt mij > de Draak, die zich tusschen de beide Beren heen kronkelt; de Voerman, die zijn wagen, en Boötes, die zijn ploegossen niet vergeet; de Kroon, het hemelsch geschenk van Ariadne; Persus, de overwinnaar der gehate Medusa, gewapend met het sikkelvormig zwaard; Andromeda, door haar vader Cepheus en haar moeder ver-
25 loochend; Pegasus, het gevleugeld ros, fonkelend van sterren; de Dolfijn, met den Pijl in snelheid wedijverend, Jupiter

Manilius	Firmicus	Aratus		Hyginus	
		ortus	occasus	ortus	occasus
γ argo 4° Orion 10° heniochus 15° haedi 20° Hyades 27° capella 30°	navis 4° Orion 10° heniochus 15° haedus quem fert auriga 20° Hyades 27° capra 30°	Andromeda 2 Persens 1	ara	Andromeda 2 Persens 1 deltion	ara
δ Pleiades 6°	Pleiades 6 fissio unguiae	Persens 2 heniochus 1 haedi capella cetum 1	bootes 1 arcturus	Persens 2 Hyades Pleiades haedi capella cetum 1	bootes 1 Hyades Pleiades
Π lepus 7°	lepus 7°	heniochus 2 cetum 2 Eridanus 1	ophiuchus 1 bootes 2	heniochus cetum 2 Eridanus	bootes 2 ophiuchus haedi capella canticula
Σ ingulae procyon 27°	aselli (?) 1° argion 27°	Orion Eridanus 2	corona piscis notius ophiuchus 2 serpens bootes 3	heniochus 2 Eridanus 2 Orion canis hydra 1 aselli	corona ophiuchus 2 cetum 1 piscis notius aselli bootes 3
δ canis (canicula) 1° crater 30°	canicula 1° crater 30°	hydra 1 lepus procyon canis 1	agula engonasi	heniochus lepus procyon hydra 2 canticula	corona 2 ophiuchus 3 agula cetum 3
$\Pi\eta$ corona 5° spica 10°	corona 5° spica 10°	hydra 2 canticula 2 argo 1	lyra delphinus sagitta cygnus 1 equus 1	argo 1 hydra 2 spica crater	lyra cygnus sagitta delphinus pegasus spica

Manilius	Firmicus	Aratus		Hyginus	
		ortus	occasus	ortus	occasus
♊ sagitta 8° haedus lyra 26°	sagitta 8° haedus 15°	bootes argo hydra 3 serpentarius 1 engonasi 1 corona 1 centaurus 1	equus 2 cycnus 2 Andromeda 1 Cepheus 1 cetum 1	bootes 1 engonasi 1 argo 2 arcturus corvus	cycnus 2 Andromeda 1 detoton
♋ ara 8° centaurus 12°	ara 1 centaurus 12°	corona 2 hydra 4 serpentarius 1 centaurus 2 engonasi 1	Eridanus 2 cetum 2 Andromeda 2 Orion Cepheus Cassiope	corona engonasi 2 ophiuchus 1 sagitta centaurus 2	Cepheus Cassiope Andromeda 2 Eridanus 1 Orion 1
♌ arcturus 5° cycnus 30°	arcturus 5° cycnus 10°	centaurus 3 serpentarius 2 engonasi 3	Cepheus lyra canis Orion 3 Iepus auriga Persens 1 argo 1	engonasi 3 lyra Cepheus Cassiope Ophiuchus 2 Delphinus centaurus 3	Persens 1 auriga 1 Eridanus 2 Iepus Orion 2 canis argo 1
♍ ophiuchus 1° piscis notius(?) fidis sidera (?) delphinus (?)	ophiuchus 1° delphinus 8° lyra 10° Cepheus 15	cycnus aquila sagitta procyon	Persens 2 argo 2 procyon	ara cycnus aquila	Persens 2 auriga 2 procyon argo
♎ Cepheus 1° aquila 12° Cassiope 20°	aquila 12° Cassiope 20	equus	centaurus 1 hydra 1	pegasus 1	centaurus 1 hydra 1
♏ Andromeda 12° equus 21° engonasi per extremos piscis cetum 30°	Andromeda 12 equus 21° ingenticus in extemis p. betia 30°	piscis notius Andromeda 1	centaurus 2 hydra 2	Andromeda pegasus 2 piscis notius	Centaurus 2 hydra 2

door den Adelaar gedekt en de overige sterren, die overal aan den geheelen hemel voortglijden. Deze moeten alle in haar eigenaardige krachten door mij beschreven worden, wat zij voor invloed hebben bij haar opgang, welken, wanneer zij in de zee ondergaan, en de hoeveelste graad van een der twaalf teekenen elke ster aan den hemel terugvoert. Het is de schepper van het groot heelal, die eenmaal deze 30 eigenaardige macht voor de sterren heeft vastgesteld en den tijd, waarin deze zou uitgeoefend worden.

De Ram, leider der kudde en overwinnaar van de zee, aan wie hij een deel van zijn last liet en zoo den naam <Hellepont> gaf, terwijl hij zelf er zijn vacht bij inschoot; de Ram, die Medea gelastte haar Colchische tooverkunst 35 naar Iolcos over te brengen, en daardoor het vergif over de aarde verbreide, hij leidt ook thans nog het naburige schip, de Argo, als voer het ter zee, zich aan de rechterzijde daar- van bewegend, door de sterren heen ten hemel. Maar wan-

neer de voorsteven van de Argo opkomt en zijn eerste stralen uitzendt en tegelijk daarmee de Ram tot den vierden graad zijn kop boven den horizon verheft, dan zal hij, die onder 40 dezen opgang der Argo op aarde geboren zal worden, een stuurman zijn, die onbeweeglijk aan het roer gezeten, de zee boven het land zal verkiezen, door den wind voortgedreven zijn fortuin zal najagen en den wensch zal koesteren, de geheele zee met zijn vloot over te steken, nieuwe bergen en een nieuwen Phasis te ontdekken en den voor 45 de rotsen sidderenden Tiphys te overtreffen. Neem de geboorte van mannen onder zulk een gesternte weg, en gij zult daarmee ook den Trojanschen oorlog hebben weggenomen alsmede de vloot, die door den offerdood <van Iphigenia> kon uitvaren en aan de <vijandelijke> kust landen. Dan zal geen Xerxes de macht van Perzië over zee laten aanrukken of voor de golven een nieuwen weg openen of een ouden afsluiten. De Salamijnische vloot zal niet door 50 haar nederlaag bij Syracuse Athene in rouw dompelen, geen Carhaagsche scheepssnebben zullen over de gansche zee rondrijven, de wereld zal niet <door den strijd> in den zeeboezem van Actium tusschen hoop en vreeze zweven en

het lot des hemels zal niet van een dobberende vloot afhangen. Dat zijn de mannen, onder wier leiding de vloten haar weg vinden op de eindeloze zee, de aarde zich tot één geheel verenigt en het zelschip tusschen alle deelen der aarde een uitgebreid goederenverkeer tot stand brengt.

Orion. Maar wanneer de reus Orion, die zijn armen wijd over den hemel uitstrekt, en de andere sterren met zich mee trekkend, zoóveel licht op aarde doet stralen, dat de nacht zijn donkere vleugels samentrekt en zich voordoet als de dag: als Orion tegelijk met den tienden graad van den Ram ter linker zijde oprijst, dan zal hij mannen met schranderen geest en vlug lichaam doen geboren worden, die bedrijvig en dienstvaardig, met onvermoeide kracht zich beijveren, al wat zij op zich nemen, te volvoeren. Zoo iemand weegt tegen een geheel volk op, hij woont overal in de stad, vliegt van deur tot deur, om aan elke woning zijn morgengroet te brengen en is de vriend van allen.

Henochus.

Maar wanneer de Ram, na vijftien graden doorloopen te hebben, zich boven de aarde verheft, dan laat juist de Voerman zijn wagen uit de golven opstijgen en zetten de raderen beneden aan de helling zich in beweging, alwaar 70 de koude Boreas met snerpande vlagen uit het noorden aanstormt. < Aan hem die dan geboren wordt > zal de Voerman zijn eigen beroep verleen, de kunst, die hij voerheen als wagenmenner op aarde lief had en die hij in den hemel is blijven beoefenen: in den lichten wagenbak te staan, menende de vier met schuimend wolfsgebit gebreide 75 delde rossen, de krachtige paarden te laten zwenken en ze bij het maken van volles straf in den bek te houden. Doch als de sluitboom geopend is en de dieren de staketsels ontvoden zijn, dan < weet hij > ze aan te drijven en over den rand van zijn wagenbak gebogen, de renners als het ware voorruit te snellen en ternaauwernood met de lichte 80 wielen de oppervlakte van het veld aan te raken, de winden in zijn vaart voorbijstrevend; of wanneer hij de voorste in den rit is, kwaadwillig zijn wagen in de schuinte te sturen, zoodat hij < den anderen > den weg lang verspert en hun de gansche baan afsluit; of wanneer hij zich in het midden

van de stoet bevindt, nu eens in vertrouwen op het open veld rechts uit te halen, dan weer met scherpe bocht om de eindpaal te zwenken en in het laatste oogeblik nog hoop, hoe onzeker ook, te blijven voeden. Ook zal hij de 85 kunst verstaan op twee paarden te rijden, van den rug van den eenen viervoeter op dien van den anderen over te springen en vast met zijn voeten op een der dieren te blijven staan, of bij meer paarden van het eene op het andere te vliegen en op den rug der renners zijn behendigheid te toonen, of op een enkel paard rijdend, zal hij nu eens een spiegelgevecht houden, dan weer op de lange baan bij den weiden den prijs behalen. Kortom, welke van deze kunst- 90 vaardigheden dan ook in den mensch gelegd worden, de Voerman schenkt ze alle. Daarom kan men mij gelooven, dat Salmoneus onder hem geboren werd. Deze wilde in de stad zijner inwoning den hemel nabootsen, legde daartoe een koperen brug aan en dreef zijn vierspan daarover heen. Zoo dacht hij den donder weer te geven en Jupiter zelf op aarde te brengen, maar terwijl hij een nagemaken bliksem- 95 schicht wierp, ondervond hij de werking van den waren en door het geweldig hemelvuur van zijn wagen neerstortend, leerde hij door zijn dood, wie Jupiter is. Onder dazelfde gesternte < Heniochus > mag men aannemen, dat Bellerophon geboren is, die zich een weg door het hemelruim haande en langs de sterren vloog, voor wien de hemel een 100 toumooveld was, terwijl de aarde en de zee onder zijn voeten geen enkele spoor droegen van zijn tocht. Voor zulke menschen moet gij het beeld van den Voerman bij zijn opgang in acht nemen. Heeft de Ram aan de oosterkim tweemaal 105 tien graden doorloopen, dan zullen de Bokjes hun bevende kin vertoonen en dan eerst den opgang van hun ruigen rug aan de aarde verkonden ter plaatse waar Boreas van de rechterzijde zijn adem laat gevoelen. Geloof niet, dat de 105 scheppingen van dit sterrenteeken een ernstig karakter dragen: dat het strenge mannen zijn naar Cato's hart of een Torquatus < door den scherprechter > aan zijn vader ontrukt of helden als de Horatii. Zulke scheppingen zijn te zwaar voor dit gesternte en zulke krachtige figuren passen ook

niet bij speelsche bokjes. Deze vermaken zich met het wuften,
 110 geven het karakter een trek van losbandigheid, putten zich
 uit in dartel spel en dartele bedrijvigheid en vergezellen de
 jeugd in verscheidenheid van liefdesavontuur. Nooit drijft
 hen de moed tot den strijd, maar dikwijls de wellust, en
 zelfs met den dood bekoopen zij hun schandelijk zingenot.
 Hun dood is nog het geringste kwaad, omdat zij reeds
 115 zedelijk dood zijn. Ook geven de Haedi hun gunsteling liefde
 voor de veeteelt of kweeken hem op tot hun heder, die de
 fluit draagt aan zijn hals en nu eens aan dit, dan weer aan
 dat mondstuk de toonen ontlokt. Wanneer echter de Ram
 de tweemaal tien graden nog met zeven vermeerderd heeft,
 120 ^{Hyades.} dan zullen de Hyaden opgaan. Wie dan geboren wordt,
 houdt van geen rust. Zijn vrije tijd werpt geen vruchten af,
 maar hij haakt naar volksvergaderingen, woelingen en on-
 lusten. Oproer en geschreeuw zijn hem aangenaam; hij wil
 de Gracchen zien op het spreekgestoelte, de plebs uitgewe-
 ken naar den heiligen berg, slechts hier en daar een rustig
 burger. Den binnenlandschen krijg in vredetijd keurt hij
 125 goed en hij voedt de onrust < in zijn eigen land >. Ook
 drijft hij de onreine kudden over de morsige velden, want
 de Hyaden zijn de ouders van Odysseus' trouwen zwijnen-
 hoeder. Dit is dan het karakter, dat deze sterren bij
 130 ^{Capella.} haar opgang doen geboren worden. Wanneer nu de laatste
 graad van den Ram zich aan den hemel ontwikkelt, welke
 graad dit beeld geheel uit de zee doet opduiken en aan
 het aardrijk vertoont, dan vertijst Olenie, bewakster van
 de voorafgegane bokjes, schitterend aan den kouden sterren-
 hemel, die zich ter rechterzijde bevindt. Door haar liefde-
 dienst werd zij de moeder van den machtigen Zeus, want
 zij legde de grondslagen voor het leven van den dondergod
 door het dorstend kind met haar melk te zoogen en het de
 krachten te geven, waarop de toekomstige bliksemslingeraar
 135 aanspraak mocht maken. Onder Capella worden de trouwe
 zielen geboren, harten in angstige spanning bij een licht
 geritsel en onder den indruk komend van een onbeduidende
 oorzaak. Ook is haar een zekere nieuwsgierigheid aange-
 boren, gelijkterwijs de geitjes altijd nieuw loof op de bergen

zoeken en gaarne grazend al verder en verder mogen gaan.
 Wanneer de Stier jifings opkomt, de achterpooten het eerst, 140
 dan voert hij in het zesde gedeelte van zijn gebied de Pleiaden
 met zich, de met elkaar in helderheid wedijverende zusters. <sup>De paranaetel-
jonten van V.</sup> Pleiades.
 Onder haar begunstiging zien de volgelingen van Bacchus
 en Venus het milde levenslicht: jonge mannen die zich aan
 tafel onder het feestmaal aan brooddronkenheid overgeven
 en door blijfende scherts den lachlust der gasten zoeken op 145
 te wekken. Altijd zullen zij voor bevalligheid in kleeding en
 voorkomen zorg dragen. Zij laten het haar in krullen neergol-
 ven of nemen het met banden op, bevestigen het in een dichte
 knod op het achterhoofd en leggen tegen het voorhoofd een
 haarrol aan, die hun een gansch ander aanzien geeft. Met 150
 poreuzen puimsteen wrijven zij zich het ruige lichaam glad,
 want zij haten al het manlijke en wenschen armen zonder
 haren. Hun kleederdracht is die eener vrouw, hun schoet-
 sel niet voor het gebruik vervaardigd, maar voor den uiter-
 lijken schijn, terwijl zij zich vermeiden in een gang, die
 hun verwijftheid verraad. Zij schamen zich over hun sexe;
 behaagzucht woont in de schuilhoeken van hun hart en zij 155
 pralen met hun ziekte, als ware het een deugd. Altijd min-
 genot te smaken is hun niet voldoende: zij wenschen ook,
 dat men zal zien, hoe verliefd zij zijn.

Vervolgens wanneer de Tweelingen broederlijk hun ster-
 ren aan den hemel doen opgaan en op de oppervlakte van <sup>De paranaetel-
jonten van V.</sup>
 de zee schijnen te drijven, dan zal hun zevende graad den Lepus.
 Haas doen verschijnen. Wie onder dit gesternte geboren 160
 werd, ontving van de natuur bijna vleugels en de kunst om
 te vliegen. Zooveel levendigheid woont in zijn leden, die
 vlug zijn als de wind. In de renbaan is hij overwinnaar,
 nog voordat het sein tot het afgaan gegeven is. Door zijn
 snelle beweging ontgaat hij de harde slagen der bokstriemen,
 behendig zoowel in het pareeren als in het toebrengen van
 vuiststooten. Met rappen voet weet hij den vliegende bal 165
 terug te kaatsen, ontwikkelt met zijn beenen even groote
 kracht als met zijn handen, springt van hier naar grinds en
 brengt met zijn beweglijke armen den bal slag op slag toe.
 Hij zal in staat zijn, een menigte ballen rondom zijn lichaam

te doen neerdalen en zijn handen vlug her- en derwaarts
170 over al zijn leden te laten gaan, zoodat hij al de ballen in
zijn macht blijft houden, ze zich zelf terugkaatst en ze als
levende wezens leert en beveelt over hem heen te vliegen.
Zelfs in den slaap waakt hij en zijn ijver weet alle zorgen
te overwinnen. Den zoeten rusttijd brengt hij met allerlei
spelen door.

De paranateli-
fonten van 25.

Nu ga ik de sterren bezingen, die in de nabijheid van
den Kreeft staan, ter linker zijde van welk beeld de gordel
175 van Orion verrijst. Wie onder dit gesternte geboren worden,
Jugulae. vereeren u, Meleager, die den vuurdood sterft door vlam-
men, die ver van u verwijderd waren, en door uw sterven
uw moeder haar geschenk teruggaaf; die vóór uw dood
bij uw leven reeds langzaam begraven zijt. Ook vereeren
zij hem, die trachtte den last van Atlas te dragen, en de
180 jonkvrouw, die op de rotsen van Calydon strijd voerde, de
mannen overtrof en met den eersten stoot het monster doodde,
welks aanblik zelfs voor een magd te geweldig was; ook
hem, die een voorbeeldig jager der wouden was, Actaeon,
in den tijd vóórdat hij als een nieuwe prooi door de hon-
den verscheurd werd. Ook zelf voelen zij zich tot de jacht-
185 netten aangetrokken en sluiten het veld met vogelver-
schrikkers af of zij graven bedrieglijke valkuilen, zetten
klemmende strikken, vangen met voetangels het wild in
zijn vlucht of dooden het met honden en jachtspriet en dra-
gen den buit naar huis. Er zijn er ook, wier lust het is,
190 allerlei soorten visch op zee te vangen, op de stranden
de monsters, die uit de diepte der zee zijn opgestegen,
dood te slaan, met de gevaren der zeeëngten den strijd aan
te binden en in de kronkelende rivieren de netten uit te
zetten, om het water als het ware te zeven. Nergens aar-
zelen zij den voet te zetten, als het is om buit te behalen.

Procyon.

Omdat de aarde hun geen spijzen biedt, die hun fijn genoeg
zijn, versmaadt hun maag dat gewone voedsel en moet
Nereus zelf hun keel streelen met den kostbaarsten zee-
visch. Maar als de kleine Hond verrijst op het oogenblik
dat de zeven en twintigste graad van den Kreeft zich uit
de golven aan den sterrenhemel verheft, dan zal hij aan de

op dien tijd geboren en wel niet de liefde voor de jacht, 200
maar voor alle handwerken die tot de jacht behooren, schen-
ken: zij zullen speurhonden optokken, wier ras zij schatten
naar den stamboom en wier aard zij beoordeelen naar de
plaats van herkomst. Zij zullen netten en jachtsprietten met
sterke ijzeren punt maken en buigzame lanssen samenstellen
door verbinding van de knoopen <der houten deelen>,
en al wat het jachtbedrijf pleegt te vereischen, dat zullen
zij vervaardigen en verkoopen tot eigen gewin.

205

De paranateli-
fonten van 5
Sirius.

Wanneer echter de Leeuw zijn ontzettenden muil opspor-
rende, opgaat, dan verrijst ook de groote Hond en met hem
de Sirius, die bassend vlammen braakt, een geweldigen
vuurgloed in zijn razernij verspreidt en de hitte der zon
verdubbelt. Door de stralen die hij uitzendt en den brand
dien hij op aarde sticht, ziet de wereld haar laatste dag 210
gekomen en worstelt met den ondergang; kwijnend ligt
Neptunus ter neer op het bed, dat zijn zee hem spreidt; de
levenssappen verdwijnen uit boomen en kruiden; alle dieren
zoeken vreemde landen op en de wereld heeft een tweede
wereld nodig. De natuur, door de overmaat van hitte over-
stelp, is krank door eigen schuld en leeft als op haar eigen 215
brandstapel. Zoo groote gloed stroomt van dit gesternte
uit, dat het is, als werd alles in dien éénen stroom meege-
voerd. Wanneer nu deze Sirius, dien zelfs het water der
zee bij zijn opgang niet vernag te blusschen, naast den
eersten graad van den Leeuw aan de oosterkim opdaagt,
dan zal hij den mensch, die dan geboren wordt, teugelloos 220
en heftig maken, toegevend aan zijn drift en bij het gansche
volk gehaat en gevreesd. Zijn woorden snellen zijn gedach-
ten vooruit, en vóór hij den mond open, toont zich reeds de
hartstocht op zijn gelaat. Een kleine oorzaak doet hem opvlie-
gen; dan raast zijn tong, hij huult meer dan dat hij spreekt
en zijn woorden dragen de sporen, hoe hij zich van woede 225
verbijt. Deze eene ondeugd wordt nog door een andere
aangewakkerd, want Bacchus schenkt hem kracht en doet
zijn dolle drift tot een vlam oplaaien. Hij vreest niet voor
wouden en rotsen, noch voor geweldige leeuwen of voor
de tanden van het schuimbekkend everzwijn, noch voor de

230 klauwen van wilde dieren, maar hij koelt zijn drift aan elk stuk wild, dat hem in den weg komt. Verwonder u niet, dat onder zulk een gesternte zulke eigenschappen geboren worden! Gij ziet toch, hoe Sirius zelf aan den sterrenhemel zich op de jacht toelegt: daar tracht hij den Haas, die voor hem uit snelt, te achterhalen. — Komt de laatste graad 235 van den geduchten Leeuw aan den hemel op, dan verheft zich de Beker, schitterend van het goud der sterren waar- mee hij is ingelegd. Wie aan dit gesternte zijn afkomst en karakter ontleent, zal zich aangetrokken voelen tot stroo- men en meeren en de bevoeling van landerijen. Hij zal u, Bacchus, door een echtverbond aan den olm huwen en uw

240 zal u de armen laten uitslaan en u op eigen kracht laten vertrouwen, u geheel aan u zelf overlatend; of hij zal den stok, van den moederstam afgesneden, tegen paaltjes op- binden en in den wijngaard het koren zaaien; en welke andere soorten van cultuur er in ontelbaar aantal op de aarde mogen zijn, hij zal ze alle overeenkomstig den aard van den bodem in praktijk brengen. Hij zal niet karig 245 zijn den wijn, dien hij gekelderd heeft, de ongelukkigen in te schenken; hij zal ook zelf van zijn oogst genieten en zich in den onversneden drank verheugen, maar zijn geest zal in den beker ondergaan. Niet op de aarde alleen zal hij voor zijn jaarlijksche wenschen zijn hoop vestigen, maar hij zal ook zijn voordeel trekken uit de stijging der prijzen en vooral die waren trachten te verkoopen, welke door het vocht toenemen en nooit door het water begeven worden. 250 Zoodanig dan zullen de menschen zijn, die de Beker, de vriend van alle vloestof, doet geboren worden.

De paranateli-
jonten van Jll.

255 Hierop volgt de Maagd. Vertoont zij zich aan u, wanneer vijf van haar graden zich aan de zee ontworsteld hebben, dan zal de Kroon, het kostbaar aandenken, welker aan Ariadne geschonken, uit de golven oprijzen, en zij zal echt vrouwe- lijke eigenschappen verleen. Immers eerst schittert het geschenk van Ariadne aan den hemel, dan verheft zij zich zelf ook. Zij zal een tuin aanleggen, waarin een pracht van

bloemen onthult: bleekgroene violieren, purperen irissen, lelies, papavers, die den rooden Tyrischen gloed nabootsen, en lenterozen met haar bloedroode kleur. Zij zal den heuvel 260 beplanten met donkere bosschages en groen struikgewas en de weide in grasperken afdeelen, die aan werkelijke wis- kunstige figuren herinneren, of zij zal de veelkleurige bloe- men tot kransen schikken en vlechten en daarbij haar eigen sterrenkrans nabootsen; of zij zal een ander maal de bloe- men persen en er een essence van stoken, waaraan zij door 265 het Arabisch hout een steelende geur zal geven. Ook zal zij zalven bereiden, die naar Medische oranjeappels rieken, zoodat de bekoring nog grooter is door deze bijmenging van vreemde aroma's. Fijnheid van beschaving en voorko- men gepaard aan smaak voor het bevallige, lust om het leven aantrekkelijk te maken en van het ooggenblik te ge- 270 nieten, dit alles behaagt <Ariadne.> Dit eischt haar jonk- vrouwelijke leeftijd en de krans, dien zij op het hoofd draagt.

Maar wanneer met den tienden graad der Maagd de ruige Spica.

Spica zal opgaan en den baard zal vertoonen, die haar lichaam beschut, dan doet zij <in haar gunstelingen> de liefde voor landleven en landbouw geboren worden: lust om het zaad aan de voren der aarde tegen woeker toe te vertrouwen, door het binnenhalen van een overvloedigen 275 oogst winst te maken, die het kapitaal overtreft, en schu- ren te bouwen om het graan te bergen. (Dit is de eenige goudmijn, die de menschen behoorden te kennen. Dan zou er geen hongersnood, geen gebrek op aarde zijn. De gansche wereld zou rijk zijn en de volken verzadigd.) En indien 280 soms de arbeid van het veld blijft rusten, dan schenkt Spica kennis van de bedrijven, zonder welke noch het zaad noch de vrucht van Ceres den mensch baat: het graan onder den steen te leggen, die het verbrijzelen zal, en aan de zwevende molen- steenen daarboven een draaiende beweging te geven; het meel te weeken, in den oven te bakken en aldus voedsel voor den mensch te bereiden, en één deeg in velerlei 285 vormen te kneden. Omdat nu Spica bewoond wordt door graankorrels, die op kunstige wijze geplaatst zijn, zoodat hun volgorde gelijk is op een door menschenhand gemaakte,

en zij aan haar zaden cellen en omhuisels verschaft, zal zij ook de geboortester zijn van hem, die de zoldervelden van de 290 heilige tempels van beeldhouwwerk voorziet en in de woning van den dondergod een nieuwen hemel inlegt. Welker was deze versiering slechts voor de goden bestemd, nu is zij reeds een deel onzer weelderige huizen en wedijveren onze eetvertrekken met de tempels. Onder een zoldering van goud eten wij uit gouden schalen.

De paranael-
ionten van 25.

Sagitta.

295

Maar aanschouw nu den Pijl, wanneer hij tegelijk met den achtsten graad van de Weegschaal opgaat. Hij zal < zijn gunstelingen > de kunst leeren, met krachtigen arm de speer te zwaaien, het riet door de boogpees, den leemen kogel door den slinger te doen voortsnelen, den vogel te treffen in zijn vlucht door het hemelijk, zijn eigen gebied, en den zich veilig wanenden visch met den harpoen te doorboren.

300

Welke geboortester zou ik eerder < dan den Pijl > aan Teucer geven of aan welk deel < der Weegschaal > zou ik u liever willen toevertrouwen, o Philoctetes? Gene deed door de pijlen van zijn boog de brandfakkeis van Hector afdeinen, die het verwoestend vuur op de duizend schepen trachtte te werpen. Deze droeg het lot van Troje en van den oorlog in zijn pijlkoer en was als balling in ruste

305

nog geduchter vijand dan de gewapende Grieken. Ja ook die beroemde vader (Alcon Cretensis) kan onder zulk een gesternte geboren zijn, de rampzalige, die het bestond aan te leggen op de slang, die op het gelaat van zijn zoon lag en op het punt was diens leven in den slaap te rooven.

310

Maar hij doodde het dier met zijn pijl, want zijn vaderliefde maakte hem tot een voortreffelijk boogschutter. Zoo overwon de natuur het gevaar en bevrijdde zij op hetzelfde oogenblik den jongeling van den slaap en van den dood, den jongeling, die toen voor de tweede maal geboren en in zijn droomen aan den dood ontrukkt werd. Maar wanneer

Haedus.

in een afgelegen deel des hemels de Bok onvoorichtig als een dwalende naar het spoor van zijn broeders zoekt en op grooten afstand van de kudde, die hem voorgaat, opduikt, 315 dan geeft hij het aanzijn aan schrandere mannen, bedrijvig in allerlei takken van het maatschappelijk leven, in hun

zorgen niet verflauwend en zich niet tot eigen gezin beperkend. Zij zijn de ambtenaren van het volk, hun loopbaan leidt langs magistratuur en rechtspraak. In hun tegenwoordigheid behoeft de afslager der verbeurd verklaarde goederen niet naar een opgestoken vinger te zoeken of laat de 320 kooper zich wachten; geen schuldige blijft ongestraft en geen schuldenaar kan zijn vaderland bedriegen: zij zijn de openbare aanklagers in den staat. Maar toch zijn zij niet ongevoelig voor de liefde en leggen zij door de influistering van Bacchus de zorgen van hun ambt af; vlug bewegen zij zich ten dans, en nog leniger zijn zij in de kunst van acteeren. — Wanneer daarop de Lier verrijst, duikt een 325 sterrenbeeld uit de golven op, dat den vorm heeft van de schildpad, die eerst na haar dood door < de kunst van > haar erfgenaam geluid gaf. Door dit snareninstrument wist de zoon van Oeagrus, Orpheus, de wilde dieren te doen inslapen, gaf hij gevoel aan de rotsen, ooren aan de wouden, ontlokte hij tranen aan Hades en maakte hij eindelijk een einde aan den dood. De Lier schenkt de gave van zang en 330 ruischend snarenspeel, zij geeft < ons > de fluit met haar verscheidenheid van vorm en sprekende melodien en alle instrumenten, waaraan door het tokkelen van den vinger of door den mond geluid ontlokt wordt. Wie onder de Lier geboren is, zal bij het gastmaal een heerlijken zang doen

Lyra.

hooren, Bacchus door zijn stem betoveren en < zijn gasten > den langen nacht aan zich binden. Ja zelfs zal hij onder 335 zijn zorgen in afzondering een lied zingen, heimelijk zijn zang uitstortend in zachte melodie, en in de eenzaamheid zal hij steeds voor eigen ooren zijn stem doen klinken. Zoo eischt de Lier het, wanneer de zes en twintigste graad der Weegschaal zal opgaan en zij haar armen tot de sterren uistrekt.

Wat zal in het gebied van den Schorpioen, wanneer hij 340

tenaauwernood zijn achtsten graad vertoont, het Altaar, dat een in de sterren nagebootst wierookvuur draagt (op welk Ara.

De paranael-
ionten van 11

altaar eenmaal de Giganten als zoenoffer zijn gevallen; en niet eerder wapende Jupiter zijn rechterhand met den geweldigden bliksem, voordat hij als priester voor de andere goden

345 was opgetreden) — welke andere personen zal dit Altaar
eerder doen geboren worden dan tempelverzorgers, die zich
als dienaren van den derden rang verhuurd hebben, priester
zelf die met hun stem de heilige macht der goden vereenen,
zelf bijna goden, en profeten, die de toekomst kunnen voorzien?
350 Voegt men aan de acht graden < van den Schorpioen > er nog vier toe, dan zal de Centaur zijn sterren-
beeld verheffen en aan wie dan geboren worden, een karakter
overeenkomende met het zijne geven Hij zal of als drijver
het lastdier met den prikkel aanzetten en de muldieren tot
een span vereenigen, of hoog op zijn wagen rijden of zijn
paarden met een zwaar pantser bedekken of ze ten strijde
voeren. Hij verstaat het aanwenden der geneeskunst op het
lichaam der dieren en vernag ongekende ziekten van muldieren
355 te verwijderen. Dit is het werk van zijn kunst: niet af te wachten, totdat het klagen zich doet hooren, maar reeds lang te voren de ziekte van het lichaam, dat zich niet
ziek gevoelt, in te zien.

De paranatellonten van ♄.

Op den Schorpioen volgt de Boogschutter, wiens vijfde
graad den schitterenden Arcturus aan den horizon vertoont.
Aan hen, die op dat tijdstip geboren worden, duft de Fortuin
360 haar eigen schatten toevertrouwen, zoodat zij de bewakers
worden van de rijkdommen des konings en het heilig aerarium,
het beheer der geldmiddelen onder hun koning voeren en
zijn dienaren zijn in het bewind; ook zijn zij bestemd de
voogdij over het volk uit te oefenen of als hun het bestuur
van een vermogen is opgedragen, hun zorgen niet bij den drempel
van eigen woning te laten 365 eindigen. Wanneer de Boogschutter
geheel uit de zee is te voorschijn gekomen, en de dertigste
graad van zijn paard < waarin hij eindigt > zichtbaar wordt, dan
vliegt de donzen Zwaan met schitterende vleugels ten hemel op.
Het kind, dat bij zijn vertijzenis den moederschoot verlaat en
het licht ziet, zal zelf ook zich tot de bevolking der lucht,
370 het aan den hemel gewijde vogelenheid, aange trokken
voelen en dat tot een bron van inkomsten maken. Duizenderlei
bedrijven zullen daaruit voortvloeien: hij zal het lucht ruim
den oorlog aanzeggen en den vogel midden in zijn vlucht

grijpen of hem vangen in zijn nest of gezeten op een tak,
of hij zal het net eerst laten opgaan en dan neerslaan over
de voedsel pikkende < beestjes >; dit alles als jachvermaak. 375
Maar voor het genot van de maag trekt men nu reeds verder
uit dan voorheen voor den oorlog: wij eten de hoenderen
van Numidië's kust en de vogels uit de wouden bij den
Phasis. De hallen laten haar waren aanraken uit de streken,
van waar weleer het gulden vlies over een onbekende zee
werd meegevoerd. Ja zelfs zal < wie dan geboren wordt >
de taal der menschen en het begrip aan de vogelen der
380 lucht leeren, hen opkweken tot een wonderbaar verkeerd
< met den mensch > en woorden doen spreken, welke door
de natuurwet hun ontzegd zijn. Immers de Zwaan verborg in
zich god Jupiter en met hem diens stem, zoodat hij niet
ganschelijk vogel is en in zich zelf een dof geluid laat hooren.
Vergeet ook degenen niet, die zich vernaken met boven
op het dak de vogels van Venus in duivenstillen te houden,
385 ze vrij te laten vliegen en met bepaalde teekens weer terug
te roepen, of hen, die in kooien hun vogels door de gansche
stad dragen en ze op hun bevel kunsten laten vertoonen,
lieden wier gansche rijkdom in een klein muschje bestaat.
Deze en soortgelijke eigenschappen zijn het, die de gulden
Zwaan < den mensch > schenkt.

Wanneer de Ophiuchus, door de groote kronkelingen van 390
de slang omwonden, opgaat in het gebied van uw sterren-
beeld, o Steenbok, dan bewerkt hij, dat het lichaam van het
kruipend gedierde geen kwaad berokkent aan wie dan gebo-
ren worden. Zij zullen slangen koesteren aan hun boezem en
ze dragen in de plooiën van hun fladderend kleed en kussen
geven aan deze venijnige monsters, zonder dat het hun
schaadt. Maar wanneer de Visch zich vertoont op het water, 395
waarin hij geboren is, en ten hemel stijgend zich door een
gebied dat hem vreemd is, beweegt, dan zal ieder, die op
dat oogenblik het leven zal ontvangen, aan strand of oever
zijn jaren doorbrengen, den visch vangen in het donkere
water, waarin hij rondzwemt, of zelf onderduikend, de schaal- 400
dieren met de woningen, waarin zij veilig wegschuiten, naar
boven halen. Niets blijft er < voor het menschedom > te wagen

De paranatellonten van ♄.
Ophiuchus
piscis notus

over. Zelfs door den dood in de golven wordt naar < nieuwe > winst gestreefd en het lichaam dat men in zee neerliet, wordt daaruit met den buit < dien het bemachtigde > opgehaald. Niet altijd is de belooning voor zooveel arbeid gering: de

405 paarlen zijn in waarde aan een vernogen gelijk en aan schitterende edelgesteenten. Nauwelijks kan iemand < door grondbezit > rijk heeten: de zee is het, die de aarde met schatten overlaadt. Wie dus deze geboortester heeft, oefent zijn kunst aan het strand der zee uit of hij koopt als handelaar den arbeid van vreemden en verruit dien weer met winst, naar gelang van de zee < die hij bevaart > telkens weer andere

410 waren zoekend. Gaat dan daarna het gesternte der *Fidicula* aan den grooten hemel op, dan zal de opspoorder der misdaden en de straffer der schuldigen geboren worden, iemand die door de kracht zijner bewijsgronden het misdrijf overtuigend aantoon en wat door stil bedrog zich schuil hield, aan het licht brengt. Onder deze ster worden ook de hard-

415 vochtige scherprechter en de beul geboren en ieder die een vriend is der waarheid of de zonde haat, alsmede hij die de tweedracht in de harten tot op den bodem uitroeit. Zoodra daarop de zeegroene *Dolfin* aan de oostkim zich aan het firmament verheft, en zijn sterren bij het opgaan de schubben van een visch nabootsen, dan zal het kind, dat dan geboren

wordt, zich te land en te water evenzeer thuis gevoelen. 420 Immers gelijk de *Dolfin* als met vlugge vleugels over de water-vlakte glijdt, nu eens de oppervlakte der zee, dan weer de bodemlooze diepte doorklievend, en hij in zijn gebogen rug de krachten < tot den sprong > verzamelt en den vorm van een golf nabootst, zoo zal ook ieder, die onder hem geboren

wordt, zich snel in het water bewegen: nu eens zal hij zijn armen om beurten op het deinend oppervlak slaan en het 425 opspattend water doen klateren, dan weer zal hij zijn handen onder den waterspiegel naar beide zijden uitslaan als riemen die zich aan het oog onttrekken; ook zal hij rechtep in het water komen te staan en een voortschrijdende beweging vertoonen en doende als ware hij op een ondiepte, de water-vlakte maken tot het veld waar hij gaat; of hij zal zijn armen 430 onbeweeglijk tegen rug en zijde aansluitend, het water niet

bezwaren, maar boven op de golven liggen en daarop blijven drijven. Zoo bereikt hij veilig zonder roeien het doel zijner wenschen. Anderen is het een genot, in de zee de zee te doorzoeken: zij duiken onder de golven en trachten tot *Nereus* zelf in zijn grot of tot de zeemiften door te dringen, halen den buit der zee naar boven en doorsnuffelen 435 gretig de slachtoffers van de schipbreuk, ja zelfs het zand op den bodem der zee. Anderen hebben gelijken ijver, maar in geheel tegenovergestelde richting. Wel zijn beiden in afkomst verwant, en spruiten zij uit één zaad voort, maar < in het leven > gaan zij uiteen. Men kan immers ook die kunstenaars als verwante beschermelingen van den *Dolfin* beschouwen, die door een sterke vliegmaschine omhoog geslingerd, hun sprong doen en om beurten hun kunsten vertoonen. Nu is de een, die zoo even nog naar boven ging, op den grond gelegen en door zijn val vliegt de andere weer omhoog. Ook zijn er die zich door vlammen en brandende hoepels heenwerpen en zacht op de aarde neerkomen, als ware het in den schoot der golven. Zij bootsen 445 den *Dolfin* in zijn bewegingen door de ledige ruimte na, vliegen, al zijn ze van vleugels verstoken, en drijven hun spel in de lucht. Maar indien deze eigenschappen hun ontbreken, dan zullen zij toch nog geschiktheid tot lichaams-oefeningen behouden. De natuur zal hun kracht, snelheid van gang en vlugheid van beweging in het openluchtspel verleen.

Maar *Cepheus* ter zijde van den druipenden *Waterman* 450 opgaande, zal geen karakter doen geboren worden, dat tot schertsen geneigd is. Hij geeft het gelaat een strenge uitdrukking en legt op het voorhoofd en in de trekken van het aangezicht den ernst van den geest. < Wie dan geboren worden >, zullen zich in gepeinzen verdiepen, telkens weer de boeken der voorouders opslaan en steeds de woorden van den ouden *Cato* prijzen. Het zullen voogden zijn 455 met hoog opgetrokken wenkbrauwen of ooms met hardvochtig gemoed of paedagogen, die volgens de gewoonten van den adel hun < jongen > meester volgen, maar zelf ook meester zijn en door den rechtsschijn verblind, alles wat zij doen,

De paranatellonten van *Cepheus*

voor werkelijkheid aanzien. Ja zelfs zullen <de zonen van
 460 Cepheus> tragedies dichten op hoogen cothurn, waarbij
 hun stift reeds, al is het slechts om letters op het papier
 te schrijven, van bloed zal druipen. Niet minder zullen zij
 ook in de afbeelding van de misdaad en het dramatische
 der gebeurtenissen behagen scheppen. Het zal hun een genot
 zijn, de pracht van Atreus' graf, den vader die zijn eigen
 kinderen als spijsz nuttigt, de zon die op haar baan terug-
 keert en den dag die tot nacht wordt, te beschrijven; of
 465 den Thebaanschen krijg tusschen broeders, uit één moeder-
 schoot, en den vader, die tot broeder werd van zijn eigen
 zoons, te bezingen, of zich te verdiepen in de geschiedenis
 van Medea's kinderen, haar broer en haar vader en van
 het kleed dat als geschenk gezonden werd, maar <het
 paleis> in vlammen deed opgaan, of van Medea's vlucht
 door de lucht, en van de jaren, die zij <Pelias' dochters>
 beloofde, tengevolge van de gloeiende verjongingskuur <van
 haar vader>. Nog duizenden andere gebeurtenissen uit het
 470 verleden zullen zij in hun gedichten opnemen. Misschien
 zal zelfs Cepheus ook ten tooneele gevoerd worden. En
 zoo iemand in zijn lust tot schrijven een zachter toon
 wil aanslaan, dan zal hij blijf spelen voor de vroolijke feesten
 dichten en zingen van vurig verliefde jongelieden, geschakte
 jongedochters, geflopte grijsaards en steeds intrigerende
 475 slaven (in deze schouwspelen heeft de dichter Menander,
 die in den bloeitijd der Grieksche taal zijn eigen stad over-
 trof, die aan het leven het ware leven toonde en het wijdde
 in de voortbrengselen van zijn geest, zijn eigen leven voor
 alle eeuwen doen voortleven). Weigeren zijn krachten het
 dichten van zoo groote werken, dan zal hij toch geschikt
 zijn, om nu eens met zijn stem dan weer door stil gebaren-
 spel de gedachten van vreemde dichters weer te geven. In
 480 de taal van anderen zal hij zijn eigen gevoel leggen en door
 zijn voordracht hun woorden tot de zijne maken; allèen
 zal hij alle mogelijke rollen vervullen en in zijn persoon
 een menigte karakters tot uitdrukking brengen. Hij zal òf
 machtige heroën op het tooneel voorstellen of eenvoudige
 Romeinsche burgers. Alle phasen van het lot zal hij in de

beweging van zijn lichaam weten weer te geven. Door zijn 485
 gestes zal hij hetzelfde uitdrukken als het koor zingt en hij
 zal u in den waan brengen, dat gij Troje aanschouwt en
 Priamus voor uw oogen ziet vallen.

Nu zal ik het gesternte van den Adelaar bezingen, die Aquila.
 zich ter linkerzijde van den jeugdigen schenker, dien hij
 zelf eenmaal van de aarde ten hemel droeg, voortbeweegt
 en met uitgebreide vleugels om zijn prooi vliegt. De op 490
 aarde geslingerde bliksems draagt hij weer terug en ver-
 vult in den hemel de taak van een gevelegden ordon-
 nans, terwijl hij aan den twaalfden graad van den Water-
 man een bepaald kenmerk geeft. Wie op het oogmerk van
 zijn opgang op aarde geboren wordt, zal zich opmaken
 om te plunderen en buit te behalen, zelfs al gaat dit met
 moord gepaard, en wanneer hij onder de menschen een
 slachting heeft aangericht, zal hij de dieren verdelen. Hij 495
 zal geen onderscheid maken tusschen oorlog en vrede, tus-
 schen burger en vijand. Zelf zal hij zijn wet zijn, en waar-
 heen zijn wil hem drijft, daarop werpt zich zijn kracht. Hij
 stelt er zijn eer in, voor alles minachting te koesteren. Wil
 het toeval, dat lust tot een goede onderneming bij hem
 ontwaakt, dan zal zijn buitensporigheid tot deugd worden:
 hij zal oorlogen tot een gelukkig einde kunnen brengen en
 zijn vaderland door groote triumpfen tot eer zijn, en omdat 500
 de Adelaar de wapenen niet zelf voert maar ze aan een
 ander verstrekt, het op de aarde geslingende hemelvuur
 terugbrengt en den bliksem <aan Jupiter> teruggeeft, zal
 hij in oorlog de dienaar zijn van een koning of een groot
 veldheer en door zijn krachten buitengewone diensten aan
 zijn vorst bewijzen. Maar wanneer Cassiope ter rechter zijde 505
 van den jeugdigen Waterman opgaat, als deze twaalf graden
 doorloopen heeft, dan zal zij het leven schenken aan goud-
 smeden, die door duizenderlei figuren aan hun werk afwis-
 seling kunnen geven en zoo aan het kostbare materiaal
 nog grooter waarde verleen en edelgesteenten met leven-
 dige kleuren kunstig in goud weten te zetten. Door Cas- 510
 siopea's gave schitteren de vorstelijke geschenken in de
 gewijde tempels <van Augustus>, gouden vaatwerk wed-

ijverend in glans met den stralenden Phoebeus, lichte
 edelgesteenten en fonkelende diamanten. Door haar gunst
 blijft het oude herinneringsteeken van Pompeius' triumf be-
 staan, de wapentropen met Mithridates' borstbeeld ver-
 sierd, monumenten door geen vuur vernield, maar steeds
 516 opnieuw uit de vlammen verrijzend. Door haar gunst vond
 men de middelen uit, om het lichaam op te sieren en de
 schoonheid door opsmuk nog aantrekkelijker te maken. Door
 gouden sieradiën zocht men naar bevalligheid van voorko-
 men, en zoowel in het haar als aan den hals en de armen
 werden edelgesteenten aangebracht, terwijl aan de blanke
 520 voeten het goud der riemen schitterde. Wat toch zou een
 vrouw van aanzien < als Cassiopea > liever in handen van
 haar gunstelingen zien dan hetgeen zij ten eigen nutte kan
 aanwenden, wanneer het door hen bewerkt is? En opdat
 bij zulk een opdracht het materiaal daarvoor niet zou ont-
 breken, gebod zij < haar kinderen > het goud in den schoot
 der aarde te zoeken, overal het heimelijk wegschuijlend
 metaal op te delven, en de wereld ten ondersteboven te
 525 keeren voor het verwerven van rijkdom, of de hand te leg-
 gen op de goudklompen tusschen de aardkluiten en ze tegen
 hun zin ten slotte onder een nieuwen hemel te brengen.
 Ook zal < de zoon van Cassiopea > vol begeerte de goud-
 korrels in het gele zand tellen en telkens met nieuw water
 het nog vochtige strand bevoeien, en uit deze fijne goud-
 schiffers zal hij zich een kleine winst maken, of hij zal de
 530 rijkdommen van den Pactolus vergaren, wiens golven in
 goud opschuimen; zijn verlangen zal zich uitstrekken tot
 de lichtende paarden der zee en hij zal zijn gretige blikken
 slaan op hetgeen midden in de dwarreling der golven ligt.
 Ook zal hij het zilvererts in het stroomend water der beek
 reinigen, de zilverhoudende massa in den oven smelten en
 535 de verborgen ader doen te voorschijn komen, of hij zal in
 tweërlei opzicht als koopman van het bewerkt metaal op-
 treden en zoowel het zilver tegen het goud als het goud
 tegen het zilver inruilen voor de behoeften van het dage-
 lijksch leven. Zoo is de aard van de gunstelingen, die Cas-
 siopea zal vormen.

Thans volgt het gesternte van Andromeda, die stralend
 van goud aan den hemel verschijnt ter rechterzijde van de
 Vischen, als deze twaalf graden boven den horizon staan.
 Door de schuld van haar wreede ouders werd zij weleer 540
 tot zoenoffer bestemd, toen de gansche zee in haar verbol-
 genheid zich over alle deelen des lands uitsloot: de aarde
 sidderde als een schipbreukeling en al wat tot het konink-
 rijk behoorde, werd onder de zee bedolven. Slechts één los-
 prijs, om aan dezen ramp te ontkomen, werd voorgesteld:
 Andromeda over te leveren aan de woede der zee, opdat
 het monster haar teeder lichaam zou verscheuren. Dit was 545
 haar bruiloft, zoo werd het lijden van den staat verlicht
 door dat van een zijner burgers. Weenend werd het slacht-
 offer getooid, om haar straf te ondergaan, en in een kleed
 gehuld, waarin niet deze wenschen gewezen waren, en door
 een uitvaart, die geen uitvaart was, werd een maagd in den
 bloei des levens ten grave gesleurd. Nauw was men geko- 550
 men aan het strand van de verbolgen zee, of de zachte
 armen werden tegen de harde rots uitgespreid; haar voeten
 aan den steenwand gekluisterd; haar lichaam in ketenen
 geklonken. Aan een kruis, zooals nog niemand gekend had,
 hing de jonkvrouw, wachtend op den dood. Toch bleef
 ondanks de straf de zedige uitdrukking van haar gelaat
 bewaard. Zelfs onder deze foltering bleef haar schoonheid: 555
 de blanke hals zacht achterover gebogen, was zij zeve de
 kuische waachteres van haar eigen gestalte. De plooiën van
 haar gewaad goldten van haar schouders en ontlootten haar
 armen; het loshangend haar hechte zich aan hals en rug.
 De Alcyonen fladderden om u heen, u bejammerend met
 haar wiekslag; in haar klaagzang weenden zij om uw lot 560
 en gaven u schaduw, door haar vleugels over elkaar te
 leggen. Bij uw aanblik hield de zee haar golven in en over-
 stroomde niet langer de haar wel bekende rotsen. Ook de
 Nereïde hief het hoofd uit het helder water op en van deer-
 nis over uw lot vervuld, stortte zij haar tranen in de golven. 565
 Echo zelf, het lichaam der gekruisigde met een zacht koeltje
 verkwikkend, liet van uit de diepte der rotsen een klagenden
 weergalm hooren. Eindelijk brak die gelukkige dag aan, welke

den overwinnaar van het Gorgomonster, Perseus, aan deze
 570 kust terugvoerde. Zoodra hij het meisje aan de rots zag
 hangen, versteende zijn gelaat, waarop zijn vijand geen ver-
 steende uitwerking gehad had; met moeite hield hij zijn buit
 in de hand vast en Medusa's overwinnaar werd overwonnen
 bij den aanblik van Andromeda. Welhaast is hij op de rotsen
 afgunstig en priist de boeien, die haar leden kluisteren, ge-
 575 lukkig. En nadat hij de reden van haar straf van haar zelf
 vernomen had, besloot hij door een krijg met de zee haar
 echtgenoot te worden, voor de woede van een tweede Gorgo
 onversaard, ook al mocht zij komen opdagen. Snel doorkliet
 hij de lucht, doet de bedroefde ouders herleven door hun
 de redding van hun kind te beloven en na hun dochter tot
 echtgenoot bedongen te hebben, keert hij naar het strand
 580 terug. Reeds was de zwangere zee begonnen zich te ver-
 heffen, en in lange rij vluchten haar golven voor het logge
 monster, dat hen voorstuwde. Zijn kop kwam te voorschijn,
 terwijl hij de zee kliefte; stroomen waters braakte hij uit,
 die luide om zijn tanden kletterden, en het was als dreef
 585 de stormachtige zee in zijn muil. Daarop verheft zich zijn
 ontzaglijke, gewelfde rug in oneindige krommingen en beslaat
 de geheele oppervlakte der zee. Phorcys loeit aan alle kanten
 en zelfs bergen en klippen vreezen de nadering van het on-
 dier. Rampzalige maagd, al waart gij onder de hoede van
 zuik een beschermster, hoe moet toen de uitdrukking van uw
 590 gelaat geweest zijn? Hoe vlood uw adem in het luchttruim!
 Hoe stelde het bloed in al uw aderen, toen gij van uit uw
 rotskerker den dood zaagt naderen in het monster, dat op
 u toezwoom, om aan u de straf te voltrekken en de zee
 <over de aarde> uit te storten. Hoe klein was de buit,
 dien het water zou bemachtigen! Maar hoe krachtig de vleu-
 gels, waarmee Perseus opvloog en zweefde in de lucht,
 terwijl hij met zijn zwaard naar zijn vijand stak en hem het
 595 in Gorgonebloed gedoopte staal in het lichaam dreef. Toen
 kwam het ondier tot verweer naar boven, verthief den kop
 uit de wieling der golven, sprong hoog op, steunend op de
 kronkelingen van zijn gewelfden rug, en richtte zich met zijn
 gansche lichaam ver boven het water. Maar hoe meer het

dier opsteeg en zich uit de diepte der zee opwerkte, des
 te meer vloog Perseus terug, zwierde op zijn ros door de 600
 wijde aether en bracht zijn slagen toe op den kop van
 het oprijzend monster. Doch het week niet voor den held,
 maar deed woedende beten in de lucht, terwijl zijn tanden,
 zonder wonden toe te brengen, tevergeefs knarsten. Hooge
 waterkolommen snuift het uit, oversteijpt den luchtruim met de
 bloedroode golven en doet de zee tot de sterren opspatten. 605
 Het meisje aanschouwde den strijd, van den strijd zelf de
 oorzaak, en zich zelve reeds vergetend, slaakt zij bange
 zuchten voor het leven van haar edelmoedigen beschermster
 en voelt <thans> meer de angst des harten dan de pijn
 van het lichaam. Eindelijk is het monster geheel doorboord,
 het zeewater dringt van alle kanten zijn lichaam binnen, en 610
 het dier zinkt weg, maar dan komt het weer naar de opper-
 vlakte van het water en bedekt een uitgestrekt deel der zee
 met zijn geweldig lichaam, ook dan nog verschrinkelijk te
 aanschouwen en geen aanblik voor een maagd. Daarop
 baadde zich Perseus in de heldere zee met haar marmereen
 oppervlak, steeg grooter uit de golven op, vloog naar de
 615 hooge klippen en verlostte de jonkvrouw van de ketenen,
 waarmee zij aan de rots gekluisterd was: zijn bruid, de
 beloning van den strijd, bestemd den man te huwen, die
 haar door zijn overwinning gekocht had.

Perseus schonk Andromeda den hemel en wijdde haar
 <een plaats> onder de sterren tot loon voor dezen grooten
 oorlog, waarin een monster sneuvelde, niet minder geducht
 dan de Gorgo zelve, en de zee <van een groot kwaad>
 door hem verlost werd. — Al wie geboren wordt op 620
 het oogeblik, dat Andromeda uit de zee verrijst, zal een
 hardvochtig gerechtsdienaar en een bewaarder van den wre-
 den kerker worden. Terwijl hij trotsch aan den ingang
 staat, liggen de moeders der ongelukkigen geknield op den
 drempel, de vaders brengen den nacht onder den blooten
 hemel door, vol verlangen naar den afscheidskus van hun
 kind en om zijn laatste adem in hun ziel op te vangen. 625
 Ook vertoont zich <onder Andromeda> het beeld van den
 beul, die uit den dood een kostwinning maakt en voor het

aansteken van den brandstapel, dikwijls ook voor het toebrengen van den genadeslag zich loon bedingt. De doodstraf is de bron van zijn inkomsten. Eindelijk < wordt onder Andromeda geboren > hij die een meisje aan een rots genageld zou kunnen zien, de opzichter van de kettinggangers en de wachter, die in dezelfde ketenen als de gevangene geklonken wordt. Soms bewaakt hij zelfs lieden, die ondanks hun onschuld toch straf zullen ondergaan.

Zijn de Visschen opgegaan, raakt hun een en twintigste graad den horizon en bestraalt hij de aarde, dan zal < Pegasus >, het ros der lucht, geboren worden en zich snel als een vogel aan den hemel bewegen. Op dat tijdstip worden

635 vlugge menschenkinderen geboren, die in vriendelijk dienstbetoon hun leden wakker reppen. De een zal zijn paard kunstig voltes laten beschrijven en als een trotsch ruiter moeilijke oorlogen voeren, in zijn persoon veldheer en soldaat vereenigend. Een ander zal in staat zijn, < de toeschouwers > te doen wankelen in hun geloof aan de lengte der

640 renbaan en den schijn verwekken, als had hij het aantal schreden verzonnen, en door zijn snellen loop zal hij allen afstand doen verdwijnen. Nog sneller zal hij, al is het van het einde der wereld, als bode teruggekeerd zijn en zelfs tot tweemaal toe tot het einde der wereld doordringen. Ook zal hij met de sappen van eenvoudige kruiden de wonden der vervoeters genezen en kennis dragen van de geneesmiddelen voor het lichaam der menschen. — Dan, bij de laatste 645 groeien voor het gebruik der menschen. — Dan, bij de laatste graden van de Visschen, verheft zich ter rechter zijde een sterrenbeeld, dat aan een knielende gelijk is en daarom met een Grieksch woord *ἐν γόνατι* genoemd wordt. Bij zijn opkomst geniet het geen vast vertrouwen. Het geeft het aanzijn aan slaven, die hun meester onthoopen, aan list en hinderlagen, en aan den gevreesden roover, die tot midden 650 in de stad waagt door te dringen. En mocht het toeval al willen, dat zijn geest zich tot de beoefening van een of andere kunst verheft, dan zal hij deze toch op den rand van den afgrond brengen en zijn talent door waagstukken voor geld verkoopen. Hij zal zacht voort durven schrijven.

den daar waar geen weg is, hij zal zijn voeten op het uitgespannen koord vast neerzetten, bijna zijn evenwicht verliezen, terwijl hij al hooger en hooger ten hemel wil stijgen, en zwevend in de lucht, de toeschouwers tusschen hoop en vrees doen zweven. — Links van den laatsten grad der Visschen verrijst het gesternte van den Walvisch, die Andromeda zoowel op zee als aan den hemel vervolgt. Dit monster geeft aan hen, die dan geboren worden, den lust om de geschubde bewoners der zee te verwonden en te vermoorden. Door het uitzetten van netten verdeelen zij het 660 water in kamers en breidelen de woede van het element door deze boeien. Zij zullen de zeerobben, die zich veilig wanen als waren ze in volle zee, in hun enge kerkers opsluiten en in kluisters slaan. De onvoorzichtige tonijnen zullen zij door het fakkellicht aantrekken. Het vangen is 665 hun niet genoeg. Tervijl de dieren met de mazen van het net worstelen en nieuwe scholen afwachten, zullen zij hen met de lans doorsteken en de zee zal zich kleuren en vermengen met het bloed van haar eigen schepselen. Ook dan, wanneer de vangst op het gansche strand ligt uitgespreid, zal moord op moord gestapeld worden. Het lichaam zal in 670 stukken gescheurd worden en één visch zal men op verstuken gescheurde wijzen toebereiden. Het eene deel is bestemd om zijn vochtige bestanddeelen af te geven, het andere, om die te behouden. Uit het eerste laat men het vocht stroomen, waarvan een kostbare saus gemaakt wordt. Het is het fijnste deel van het bloed, dat gemengd met zout, een aangename smaak op de tong geeft. Het andere is rottende afval; het wordt alles dooreengehakt en de vermenging der stuk- 675 ken bevordert het onderlinge bederf, waardoor een gewone saus bereid wordt, die tot het kruiden der spijzen dient. Een ander maal, wanneer een wolk van visschen, in donkerblauwe kleur aan de zee gelijk, samschoot en door haar menigte onbeweeglijk op dezelfde plaats blijft, wordt de school door een reusachtig sleepnet ingestoten en gevangen. Daarop vullen < de makreelen > de kuipen en wijnvaten en 680 brengen door onderlinge inwerking op elkaar een vochtige voor- schijn, terwijl het ontbindingsproces tot het merg doordringt.

Ja zelfs zullen < de onder den Walvisch geboren en > de kunst verstaan groote zoutziederijen aan te leggen, het zee-water te verwarmen en daaruit het gittig bestanddeel af te 685 zonderen, terwijl zij < eerst > een groot veld met vasten bodem door een muur afsluiten, het water uit de zee afleiden en daarheen voeren en door de afsluiting < de verdere toestrooming > verhinderen. Dan eerst neemt het zeewater de lucht in zich op en wanneer dan het vocht door de zon geabsorbeerd is, vertoont zich een schitterende oppervlakte. Het droge, dat overblijft, wordt opeengehoopt en de afgescheiden grijze massa als oogst der zee binnengehaald. 690 Hooge bergen van stijfgeworden schuim stapelen zij op en het gift der zee, dat het water door zijn bitteren smaak bedierf en het geheel onbruikbaar maakte, veranderen zij in het zout des levens en maken het tot een gezond voedingsmiddel.

De arctische
sterrenbeelden.

Maar wanneer de groote Beer, na zijn omwenteling om 695 de pool, voor het eerst zijn kop weer ophelt en op het pad terugkeert, dat voortdurend door hem betreden word, — want nimmer duikt hij in de zee onder, maar altijd draait hij in een kring om de poolster —, of wanneer de kleine Beer bij het eerste morgenlicht verrijst en tegelijk de geduchte Leeuw of de grimme Schorpioen bij het wegvanken van den nacht de rechten van den dag aankondigen, 700 dan zullen degenen, die in zulk een tijdsgewricht geboren worden, niet den vijandigen aanval van wilde dieren ondervinden, terwijl er tusschen de volkeren een rustig verkeer zal kunnen heerschen. < Wie dan geboren is > zal de geweldige leeuwen kunnen breidelen met zijn hand, de wolven streelen, met gevangen panthers spelen. Hij zal niet vluchten voor de met gelijke kracht als het verwante gesternte toegeruste 705 beren, maar hij zal ze kunsten van de menschen leeren en gewennen aan een gehoorzaamheid, die hun natuur weersprekt. Een ander zal zich vastklemmen op den rug van een olifant en met zijn sporen het dier aandrijven, dat in weerwil van zijn log lichaam toch de schande verdraagt, voor een paar kleine priks te wijken. Weer een ander zal den tijger zijn woede afleeren en hem temmen, terwijl

hij andere bewoners der wouden, die den omtrek onveilig 710 maken, door vriendschap met zich zal vereenigen en de jonge speurhonden ¹⁾

*

*

*

*

De derde lichtsterkte is de bruidsschat van de zusters, Pleiaden geheeten, een rood als dat van den pyroop of de 715 blos, waarmee het gelaat eener maagd overtoegen is. Diezelfde kleur neemt uw gesternte aan, o Cynosura; ook schitteren even sterk de vier lichtbundels, die de Dolfijn werpt, en het Deloton met zijn drie tootsen; ook de Adelaar heeft 720 gelijken lichtglans en de Draak met zijn kronkelenden, gesclubden rug. Dan onderscheiden zich uit het gansche heir de sterren van de vierde en de vijfde soort, terwijl ten slotte de reeks naar beneden wordt afgesloten door den volgende grad < van lichtsterkte >, den grootsten in cijfer (VI), maar 725 bij de kleinste sterren aanwezig. Sterren nu van deze grootte schitteren niet in alle nachten en ten allen tijde in de onmetelijke diepte des hemels, omdat zij ver verwijderd zijn. Maar wanneer de heldere Maan haar baan in andere richting geleid heeft, wanneer de dwaalsterren haar licht voor de aarde verbergen, Orion, de gouden, zijn hellen gloed in den Oceaan onderdompelt en Phoebus, na zijn tocht door den dierenriem, 730 den nieuwen tijdkring aankondigt, dan fonkelen zij in de duisternis en ontsteken haar licht in donkeren nacht. Dan kan men het hemelgewelf dicht bezet van lichtzaden zien schitteren en het gansch heelal zien glanzen van de sterren die het omstuwen en in aantal niet wijken voor de bloemen 735 < des velds > en de zandkorrels op het bochtig strand der zee. Maar zooveel golven als telkens weer uit de zee oprijzen en aanrollen, zooveel duizenden bladeren in het bosch neervallen op den grond, mèt dan dit aantal < ziet men > sterren langs het uitspansel zich bewegen. En gelijkertijds 740 de inwoners van groote steden verdeeld worden, de senaat de eerste plaats inneemt, de ridderstand de tweede, en men het volk ziet volgen op de ridders en op het volk de trage massa en de menigte, die geen naam meer draagt, zoo is

1) Na dit vers is een lacune van ongeveer 200 regels.

ook in het groot heelal een soort gemeenschap, die door de natuur tot stand gebracht, een stad in den hemel gesticht heeft. Zoo zijn er sterren, die met de aanzienlijken te vergelijken zijn, andere die deze zeer nabij komen, en sterren die in lichtgraad door de vorige overtroffen worden. Maar het talrijkst is de menigte, die zich in den top des hemels beweegt. Als de natuur aan deze even groote lichtsterkte gegeven had, als ze sterk zijn in aantal, dan zou de aether 745 haar eigen gloed niet kunnen verduren, maar de hemel zou in brand geraken en het gansch heelal in vlammen opgaan.

Aanhangsel.

ΠΑΡΑΝΑΤΕΛΛΕΙΝ.

(Man. Astr. V 32 sqq.).

Boll heeft aangetoond (Sphaera p. 75 sqq.), dat in de Grieksche astrologische teksten met het werkwoord παρανατᾶν niet alleen een gelijktijdige opgang van een ster met een bepaald teeken van den dierenriem of met een graad van de ecliptica bedoeld wordt, maar ook het gelijktijdig culmineeren van de ster of haar ondergang, ja zelfs de laagste stand beneden den horizon, het antimesurama of hypogeion, kan aangeduid worden ¹⁾. Het schijnt, dat Manilius die ruimere beteekenis van παρανατᾶν reeds in zijn bronnen aangetroffen heeft, en het werkwoord overal door *surgere*, *oriri* of een compositum daarvan heeft weergegeven, ook waar van culminatie of hypogeion sprake was. Bovendien heeft hij hier en daar in het opgeven der graden onnauwkeurigheden begaan, zoodat een rectificatie van zijn lijst wel noodig is. Hier volgt een tabel, die ik met behulp van mijn globe en Hipparchus samengesteld heb.

Man. Astr. V	Naam	Graad	
v. 39	Argo	γ 4°	wijst niet ortus, maar hypo-geion aan, Boll p. 381.
„ 57	Orion	γ 10°	waarschijnlijk wordt niet Orion, maar Perseus bedoeld, Boll p. 385.
„ 67	Heniochus	γ 15°	ongeveer juist; Hipp. II 5, 16 geeft γ 10 1/2° — γ 15 1/2° op.

1) Boll p. 88: „das παρανατᾶν, das unsere Listen regelmässig eröffnet, heisst dann einfach: neben dem und dem Zeichen des Tierkreises erscheinen (an den 4 wichtigen Punkten des Himmels)“ u. s. w.

Man. Astr. V	Naam	Graad	
v. 102	Haedi	γ 20°	vrij nauwkeurig.
" 118	Hyades	γ 27°	onjuist; de Hyaden gaan op met γ 17°.
" 128	Capella	γ 30°	reeds bij γ 10° zichtbaar.
" 141	Pleiades	γ 6°	onjuist; de Pleiaden gaan met γ 20° op.
" 159	Lepus	γ 7°	onjuist; de Haas komt eerst bij γ 15° op.
" 175	Iugulae	γ	waarschijnlijk wordt de gordel van Orion bedoeld, Boll p. 385.
" 197	Procyon	γ 27°	Volgens Hipp. III 1, 9 gaat Orion op γ 27 $\frac{1}{2}$ ° — γ 3°.
" 206	Canis	γ 1°	eigenlijk γ 3 $\frac{1}{2}$ ° — γ 9°, Hipp. III 1, 13.
" 234	Crater	γ 30°	bij γ 1° is de Sirius al boven den horizon.
" 251	Corona	γ 5°	opgave juist.
" 271	Spica	γ 10°	eerst γ 27° — γ 4 $\frac{1}{2}$ °, Hipp. II 5, 2.
" 294	Sagitta	γ 8°	eerst γ 26°.
" 312	Haedus	γ	wijst niet ortus, maar hypogeion aan, Boll p. 381.
" 325	Lyra	γ 26°	== de $\tau\rho\acute{\alpha}\gamma\alpha\varsigma$, behoorende tot de twaalf teekenen van de dodekaoros, Boll p. 299.
" 340	Ara	γ 8°	eerst γ 8 $\frac{1}{2}$ °, Hipp. II 5, 6.
" 349	Centaurus	γ 12°	eerst γ 15°, Hipp. III 1, 6.
" 358	Arcturus	γ 5°	van γ 10° tot γ 4°, Hipp. III 1, 4.
" 366	Cygnus	γ 30°	bijna in culminatie bij dezen graad, Boll p. 381.
" 390	Ophiuchos	γ 1°	juister: γ 26 $\frac{1}{2}$ ° — γ 22° ($\acute{\alpha}\pi\acute{o}$ $\chi\eta\lambda\acute{\alpha}\nu$ ζ' $\kappa\alpha\iota$ κ' $\mu\omicron\lambda\iota\mu\alpha\varsigma$ $\mu\acute{\epsilon}\tau\eta\varsigma$ bij Hipp. II 5, 7 is onjuist). bijna in culminatie bij dezen graad, Boll p. 381.

Man. Astr. V	Naam	Graad	
v. 395	Piscis notius	γ	gaat eerst op met γ 16 $\frac{1}{2}$ °, Hipp. III 1, 7, vgl. Boll p. 382, die aan een opgave van de lengte (p. 82) denkt.
" 410	Fides	γ	waarschijnlijk wordt het $\zeta\epsilon\upsilon\gamma\mu\alpha\kappa$ = $\delta\upsilon\sigma\acute{\alpha}\nu\mu\omicron\varsigma$ $\lambda\acute{\upsilon}\rho\alpha\kappa$ (= het kleine Paard) bedoeld, dat met γ opgaat, Boll p. 266.
" 417	Delphinus	γ	gaat reeds op bij γ 19 $\frac{1}{2}$ °, Hipp. II 5, 14.
" 450	Cepheus	γ 1°	alleen kan hier sprake zijn van de sterren in het hoofd λ ζ ϵ δ en de daarvoor gelegen μ . Deze gaan op γ 26 $\frac{1}{2}$ ° — γ 5 $\frac{1}{2}$ °, Hipp. II 5, 8.
" 491	Aquila	γ 12°	bijna in culminatie bij dezen graad, Boll p. 382.
" 505	Cassiope	γ 28°	onjuist, gaat op γ 22° — γ 12°, Hipp. II 5, 9.
" 539	Andromeda	γ 12°	onjuist, gaat op γ 15° — γ 23 $\frac{1}{2}$ °, Hipp. II 5, 10.
" 632	Equus (s. Pegasus)	γ 21°	onjuist, gaat op γ 1° — γ 21°, Hipp. II 5, 11.
" 648	Engonasin (s. Hercules)	γ per extremos pices	is bij de laatste graden van γ zijn culminatiepunt al voorbij.
" 657	Cetus	γ sub extremis piscibus	opgave juist.

OVERZICHT DER TEEKENINGEN EN SCHEMAS.

Bladz.

2	Zodiacus et Planetæ.
41	Trigona.
43	Quadrata.
45	Trigonum in plura signa procedens.
47	Spatium inter trigonum quadratumque et terram intercedens.
48	Hexagona.
49	Signa adversa.
53	Auditus, visus, amor et odium.
66	Dodecatopos.
78	Athla bij dageboorte.
80	Athla bij nachtgeboorte.
83	Duur van op- en ondergang der signa, in graden, stadiën en uren uitgedrukt.
83	Stand des hemels bij verschillende poolshoogte.
90	Duur van op- en ondergang der signa, in minuten en stadiën uitgedrukt.
91	Schema van het toe- en afnemen der dagen en nachten.
97	Schema van het aantal jaren, door de signa en de templa caeli den mensch gegeven.
112	Decani.
118	Schema van de partes dammandæ signorum.
137—138	De παραστάλλουσα der ζώδια.
165—167	Aanhangsel: παραστάλλειν. Verbeteringen in de opgaven van Manilius.